

ŠVIETIMO, MOKSLO IR
SPORTO MINISTERIJA

Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos įgyvendinimo pusiaukelė

Medžiaga diskusijoms

SĖKMĖS FORMULĖ

Talentingi eruditai ir
dvasios aristokratai

patys veikdami
racionaliai ir **solidariai**

įtrauks jaunus ir senus į
aktyvų **mokymąsi** ir
savo gerovės **kūrimą**

2019

NACIONALINĖ
MOKYKLŲ
VERTINIMO AGENTŪRA

ŠVIETIMO,
MOKSLO
IR SPORTO
MINISTERIJA

Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos įgyvendinimo pusiaukelė

Medžiaga diskusijoms

ŠVIETIMO APRŪPINIMO CENTRAS

VILNIUS 2019

LEIDINIO RENGĖJAI:

**Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros
Švietimo politikos analizės skyrius:**

Evaldas Bakonis
dr. Sandra Balevičienė
Asta Gražytė-Skominienė
dr. Svajonė Mikėnė
Laima Paurienė

Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija rengta kaip nacionalinį susitarimą dėl švietimo raidos krypties patvirtinantis dokumentas. Strategijos rengėjai, jiems pritarę politikai formulavo ambicingą tikslą Lietuvos švietimui – paversti jį tvariu pagrindu visos valstybės gerovės kėlimui. Švietimo uždavinys – sudaryti sąlygas kiekvienam asmeniui, atskleidžiant jo kūrybiškumą ir gebėjimus, sėkmingai kurti savo ateitį, kartu prisidėti prie Lietuvos ir viso pasaulio klestėjimo.

Patvirtinus *Strategiją*, pradėti darbai daugelyje švietimo sričių. Buvo plėtotas švietimo prieinamumas ir lygių galimybių užtikrinimas. Nuosekliai skatinta duomenų analize ir įsivertinimu grįsta švietimo kokybės kultūra. Daug dėmesio skirta mokytojų ir dėstytojų profesionalumo augimui. Šie darbai vyko ir vyksta visuomenės kaitos sąlygomis, kai kaskart reikia spręsti vis sudėtingesnes problemas, iš kurių didžiausios – globalizacija, gausūs informacijos srautai, spartus pačios visuomenės susiskaidymas. Todėl aišku, kad norimo rezultato neįmanoma pasiekti staiga, kad neužtenka vien švietimo politikų ir administratorių valios ir veiksmų. Būtina didinti visų švietimo lygmenų įsitraukimą, suteikiant jiems saviraiškos ir kūrybos laisvę, bet nemažinant atsakomybės už save, kitus, visą valstybę. Taip pat turime drauge plėtoti efektyvią savivaldą, reikia ir socialinių partnerių platesnio įsitraukimo į švietimo procesus.

Šiame leidinyje pateikiama *Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos* įgyvendinimo pusės kelio apžvalga – tai ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos bandymas įsivertinti pasiektus rezultatus. Ir tai nėra tik ataskaita. Manau, kad ši apžvalga paskatins visas suinteresuotas šalis apsvarstyti savo sėkmes ir nesėkmes, teikti siūlymus dėl *Strategijos* iškeltų tikslų ir uždavinių, jų įgyvendinimo būdų tobulinimo. Todėl tikiu, kad skelbiami duomenys, atvira analizė sulauks visos šalies švietimo bendruomenės dėmesio, padės tikslinti sprendimus dėl tolesnių švietimo plėtotos kryptių ir priemonių.

A handwritten signature in black ink, which appears to read 'Monkevičius'.

dr. Algirdas Monkevičius,
švietimo, mokslo ir sporto ministras

Turinys

Santrumpos	5
Įvadas	6
I. Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos įgyvendinimo pusiaukelės rezultatai	7
II. Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos tikslų įgyvendinimo analizė	13
Pagrindinio tikslo įgyvendinimo vertinimo rodikliai ir siekiniai	14
Valstybinės švietimo strategijos I tikslo rodikliai, jų reikšmės ir siekiniai	37
Valstybinės švietimo strategijos II tikslo rodikliai, jų reikšmės ir siekiniai	49
Valstybinės švietimo strategijos III tikslo rodikliai, jų reikšmės ir siekiniai	68
Valstybinės švietimo strategijos IV tikslo rodikliai, jų reikšmės ir siekiniai	97
Valstybinės švietimo strategijos įgyvendinimo sėkmės ir nesėkmės	110
III. Diskusijai	113
Šaltiniai	123

Santrumpos

ARWU – Akademinis pasaulio universitetų reitingas (angl. *Academic Ranking of World Universities*)

BVP – bendrasis vidaus produktas

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. *Organization for Economic Co-operation and Development, OECD*)

ES – Europos Sąjunga

ESF – Europos socialinis fondas

ESPAD – Alkoholio ir kitų narkotikų tyrimas Europos mokyklose (angl. *The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs*)

HBSC – Tarptautinis mokyklinio amžiaus vaikų gyvenimo ir sveikatos tyrimas, atliekamas Pasaulio sveikatos organizacijos iniciatyva (angl. *The Health Behaviour in School-aged Children*)

ICCS – Tarptautinis pilietinio ugdymo ir pilietiškumo tyrimas (angl. *The International Civic and Citizenship Education Study*)

ISCED – Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija (angl. *The International Standard Classification of Education*)

ITC – Švietimo informacinių technologijų centras

KPMPC – Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras

LAMA BPO – Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendrajam priėmimui organizuoti

LSD – Lietuvos statistikos departamentas

LMNŠC – Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras

MOSTA – Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centras (nuo 2019 m. liepos 1 d. – Vyriausybės strateginės analizės centras)

MTEP – moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra

NMVA – Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra

PISA – Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas (angl. *Programme for International Student Assessment*)

PIAAC – Tarptautinis suaugusiųjų kompetencijų tyrimas (angl. *The Programme for the International Assessment of Adult Competencies*)

PIRLS – Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas (angl. *Progress in International Reading Literacy Study*)

SKVC – Studijų kokybės vertinimo centras

ŠMSM (ŠMM) – Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (Švietimo ir mokslo ministerija iki 2018 m. gruodžio 31 d.)

ŠMPF – Švietimo mainų paramos fondas

ŠVIS – Švietimo valdymo informacinė sistema

TALIS – Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas (angl. *The Teaching and Learning International Survey*)

VSF – Valstybės studijų fondas

Įvadas

Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija (toliau tekste – *Strategija*) atsirado neatsitiktinai. Nuo pat XXI a. pradžios Lietuvos valstybės institucijos pradėjo taikyti strateginio planavimo ir valdymo technologijas. Todėl ši strategija – dėsninga prieš tai buvusios Valstybinės švietimo 2003–2012 metų strategijos tąsa.

Naujo laikotarpio strategija rengta ne vienerius metus. Įvairios diskusijos, svarstymai prasidėjo dar 2010 metais. Jau tada buvo organizuotas švietimo raidos scenarijų konkursas. Rimtesni strategijos projekto svarstymai vyko Lietuvos Respublikos Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitete. *Strategijos* esmines nuostatas taip pat lėmė Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 patvirtinta *Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“* – valstybės vizija ir raidos prioritetai bei jų įgyvendinimo kryptys iki 2030 metų. Tai pagrindinis ir svarbiausias ilgalaikis strateginis dokumentas, taip pat – planavimo dokumentas, kuriuo turėtų būti vadovaujamasi priimant strateginius sprendimus ir rengiant valstybės planus ar programas.

Strategija Lietuvos Respublikos Seime buvo patvirtinta 2013 metų gruodžio 23 dieną. Ją sudaro pagrindinio ir keturių švietimo sistemos raidos tikslų ir jų įgyvendinimo vertinimo rodiklių ir siekinių aprašymai.

I.

**VALSTYBINĖS ŠVIETIMO
2013–2022 METŲ STRATEGIJOS
ĮGYVENDINIMO PUSIAUKELĖS
REZULTATAI**

Strategijos įgyvendinimo vertinimo rodikliai ir siekiniai

Eil. Nr.	Vertinimo rodiklis, matavimo vienetas (duomenų šaltinis)	Strategijoje užfiksuota būklė ¹ (metai)	Naujausia būklė (metai)	2017 m. siekinys	2022 m. siekinys
PAGRINDINIS STRATEGINIS TIKSLAS – paversti Lietuvos švietimą tvariu pagrindu valstybės gerovės kėlimui, ugdyti veržliam ir savarankiškam žmogui, atsakingai ir solidariai kuriančiam savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį.					
1	Mokinių, atitinkančių bent 3 (iš 6) tarptautinio penkiolikmečių mokymosi pasiekimų tyrimo PISA lygį, dalis (proc.) (EBPO)	51,7	47,2	Vidutiniškai ne mažiau kaip 50	Vidutiniškai ne mažiau kaip 54
	skaitymo gebėjimai	50,7	48,2	47	49
	matematinis raštingumas	48,0	47,9	49	51
	gamtamokslinis raštingumas	56,3	45,6	55	56
		(2012 m.)	(2015 m.)		
2	Mokinių, nepasiekiančių 2 (iš 6) Tarptautinio penkiolikmečių mokymosi pasiekimų tyrimo PISA lygio, dalis (proc.) (EBPO)	21,1	25,1	Vidutiniškai ne daugiau kaip 20	Vidutiniškai ne daugiau kaip 15
	skaitymo gebėjimai	21,2	25,1	22	19
	matematinis raštingumas	26,0	25,4	24	20
	gamtamokslinis raštingumas	16,1	24,7	15	14
		(2012 m.)	(2015 m.)		
3	Pilietinės galios indeksas (Pilietinės visuomenės institutas)	36,0 (2013 m.)	37,0 (2016 m.)	40,0	45
4	Lietuvos aukštųjų mokyklų, patenkančių į akademinio pasaulio universitetų reitingo ARWU 500-ą, skaičius	0 (2013 m.)	0 (2017 m.)	1	1
5	Iš Bolonijos proceso regiono atvykstančių ir į ten išvykstančių laikinai studijuoti studentų skaičiaus santykis Lietuvai (Eurostatas)	0,32 (2013 m.)	0,41 (2017 m.)	0,3	0,6
6	20–24 metų asmenų, turinčių bent vidurinį išsilavinimą, dalis (proc.) (Eurostatas)	90,0 (2013 m.)	91,3 (2017 m.)	90	90
7	30–34 metų asmenų, turinčių aukštąjį ar jam prilygintą išsilavinimą, dalis (proc.) (Eurostatas)	51,3 (2013 m.)	58,0 (2017 m.)	ne mažiau kaip 48,7	ne mažiau kaip 48,7
8	Įsidarbinančių 25–64 metų asmenų dalis (proc.) (Eurostatas)	11,0 (2013 m.)	11,3 (2017 m.)	13	16
9	Nacionalinės išlaidos švietimui kaip bendrojo vidaus produkto (BVP) dalis (proc.) (Eurostatas)	5,6 (2013 m.)	5,2 (2016 m.)	5,8	6

¹ Patikslinti duomenys.

Eil. Nr.	Vertinimo rodiklis, matavimo vienetas (duomenų šaltinis)	Strategijoje užfiksuota būklė ¹ (metai)	Naujausia būklė (metai)	2017 m. siekinys	2022 m. siekinys
PIRMAS TIKSLAS – pasiekti tokį pedagoginių bendruomenių lygį, kai jų daugumą sudaro apmąstantys, nuolat tobulėjantys ir rezultatyviai dirbantys profesionalūs mokytojai ir dėstytojai.					
Uždaviniai:					
1. Motyvuoti gabius jaunos žmonės rinktis karjerą formaliojo ir neformaliojo švietimo įstaigose. Užtikrinti besimokančiųjų psichologinius poreikius atitinkančią lyčių dermę tarp mokytojų, dirbančių pagal bendrojo ugdymo programas. 2. Išplėtoti aukštos kokybės, naujausias žinias integruojančias švietimo ir ugdymo kryptų studijas, kurios suteiktų absolventams platų kultūrinį akiratį ir galimybę mokytis kelis dalykus arba atlikti kelis pedagoginius vaidmenis. 3. Stiprinti motyvaciją suteikiant galimybių mokytojams ir dėstytojams nuolat tobulinti kvalifikaciją plečiant kultūrinį akiratį, didinant šiuolaikinių technologijų išmanymą, orientuojantis į kūrybiškumo, pilietiškumo, lyderystės, verslumo ugdymą ir atrandant įvairesnį pedagoginių funkcijų spektrą. Sudaryti galimybę ilgai dirbantiems aktyviems mokytojams tobulinti kvalifikaciją aukštojoje mokykloje. Skatinti mokslininkus įsitraukti į bendrąjį ugdymą ir teikti naujausias žinias. 4. Stimuluoti nuolatinę pozityvios patirties perėmimą ir dalijimąsi tarp dėstytojų bei formaliojo ir neformaliojo švietimo mokytojų, skatinti mokytojų ir dėstytojų judumą šalyje ir tarptautiniu mastu bei kitas keitimosi švietimo idėjomis formas. 5. Stiprinti visuomenės pasitikėjimą švietimo sistema, mokytojais ir dėstytojais bei jų pasitikėjimą savimi tikrų sėkmės istorijų sklaida ir akademinio sąžiningumo skatinimu.					
10	Istojų grupės į švietimo ir ugdymo kryptų grupės programas universitetuose minimalaus konkursinio balo ir įstojų grupės programas skirtumas (proc.) (LAMA BPO)	22,8 (2013 m.)	36,0 (2017 m.)	12	10
11	Vyrų mokytojų, dirbančių pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, dalis (proc.) (ŠVIS)	16,7 (2013 m.)	15,6 (2017 m.)	17	20
12	Mokytojų, kurie per pastaruosius 5 metus mokėsi bent vieno mėnesio arba 6 kreditų apimtimi, dalis (proc.) (ŠVIS)	Nėra duomenų	Nėra duomenų	16	20
13	Mokytojų, patenkintų savo darbu, indeksas balais (nuo 0 iki 4 balų sistema) (EBPO TALIS (tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas, angl. <i>Teaching and Learning International Survey</i>) tyrimas)	3,02 (2008 m.)	Nėra naujesnių duomenų	3,06	3,1
14	30–49 metų amžiaus mokytojų ir dėstytojų dalis (proc.) (ŠVIS, LSD)	49,1 (2013 m.)	45,8 (2017 m.)	55	60

Eil. Nr.	Vertinimo rodiklis, matavimo vienetas (duomenų šaltinis)	Strategijoje užfiksuota būklė ¹ (metai)	Naujausia būklė (metai)	2017 m. siekinys	2022 m. siekinys
ANTRAS TIKSLAS – įdiegti duomenų analize ir įšivertinimu grįstą švietimo kokybės kultūrą, užtikrinančią savivaldos, socialinės partnerystės ir vadovų lyderystės darną.					
Uždaviniai:					
1. Tobulinti švietimo reguliavimą atveriant kelius institucijų organizacinei įvairovei, suteikti daugiau teisių ir atsakomybės mokyklų savininkams ir pačioms mokykloms. Siekti, kad didėtų parama švietimui privačiomis lėšomis, nemažinant skiriamų valstybės biudžeto lėšų. Stiprinti universitetų autonomiją. Numatyti ir įteisinti mokyklų administravimo struktūrų įvairovę. Suformuoti mokyklų savininkų ir mokyklų atskaitomybės visuomenei ir besimokantiems mechanizmus, numatyti metinės pažangos skelbimą. Skatinti visuomenę reikšti nuomonę apie švietimo kokybę ir daryti jai poveikį. 2. Mokyklų tiksluose ir švietimo sistemos struktūroje derinti lygių galimybių visiems teikimą ir siekį skatinti asmenis bei organizacijas orientuotis į aukščiausius rezultatus. Skatinti švietimo turinio įvairovę atveriant daugiau erdvės mokinių, tėvų ir socialinių partnerių iniciatyvoms. Kartu siekti, kad besimokančiųjų įgyjamos kompetencijos sudarytų sąlygas jiems būti visaverčiais sparčiai besikeičiančios visuomenės piliečiais. Visais švietimo lygiais pradėti taikyti kriterinį kaupiamąjį vertinimą kaip besimokančiojo pasiekimų savikontrolės būdą. 3. Kokybės valdymo savireguliacijos diegimu ir personalo pastangomis organizacijos tikslams pasiekti stiprinti veiklos ir teikiamo švietimo kokybę. Užtikrinti, kad institucijos naudotųsi visomis integruotų informacinių valdymo sistemų galimybėmis. 4. Sustiprinti esamos padėties vertinimo ir rengiamų sprendimų poveikio išankstinio vertinimo gebėjimus ir kokybę. Organizuoti tyrimais ir naujausiomis žiniomis pagrįstus susitarimus dėl bendrųjų švietimo rezultatų kokybės turinio.					
15	Savarankiškos ² mokyklos statusą turinčių mokyklų dalis (proc.) (ŠVIS)	0 (duomenys neperkelti)	0 (duomenys neperkelti)	5	10
16	Pažangos ataskaitas paskelbusių mokyklų dalis (proc.) (ŠVIS)	36,1 (2013 m.)	50,0 (2017 m.)	50	100
17	Švietimo pažangos ataskaitas paskelbusių savivaldybių dalis (proc.) (ŠVIS)	0 (2013 m.)	26,7 (2017 m.)	50	100
18	Studijų programų, akredituotų maksimaliam laikotarpiui, dalis (proc.) nuo visų akredituotų programų (SKVC)	52,1 (2013 m.)	56,3 (2017 m.)	60	80
19	Universitetų ir verslo bendradarbiavimas, vieta ES (Pasaulio ekonomikos forumas)	13 (2013 m.)	13 (2017 m.)	12	11
20	Privačios išlaidos švietimui kaip BVP dalis (proc.) (Eurostatas)	0,60 (2013 m.)	0,63 (2015 m.)	0,8	0,9

² Mokyklos, savarankiškai valdančios išteklius, dirbančios pagal atsakomybės ir atskaitomybės visuomenei principus. Įstatymų leidėjas, nepaneigdamas šių mokyklų autonomijos principų, gali nustatyti jų organizacinės ir valdymo struktūrų pagrindus.

Eil. Nr.	Vertinimo rodiklis, matavimo vienetas (duomenų šaltinis)	Strategijoje užfiksuota būklė ¹ (metai)	Naujausia būklė (metai)	2017 m. siekinys	2022 m. siekinys
TREČIAS TIKSLAS – užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi ir studijų poreikius.					
Uždaviniai: 1. Plėsti mokymosi pasirinkimo galimybes ir didinti švietimo prieinamumą bei švietimo sistemos aprėptį regionuose, sukuriant finansinius mechanizmus ir derinant juos su valstybine ir regionine politika. 2. Turtinti ugdymosi aplinką mokykloje, plėsti neformaliojo švietimo mokyklų spektrą ir visų mokyklų veiklos įvairovę; užtikrinti mokyklos bendruomenės psichologinį saugumą. 3. Siekti socialinės atskirties įveikos ir gabių asmenų ugdymo dermės; sukurti veiksmingą socialinės paramos sistemą socialiai remtiniams švietimo sistemos dalyviams; gerinti specialiojo ugdymo koordinavimą. 4. Plėtoti formaliojo ir neformaliojo švietimo integralumą ir tarpusavio papildomumą. 5. Užtikrinti lietuviškosios ir Lietuvos tapatybės ir kultūros ugdymą.					
21	Švietimo įstaigas lankančių 4–6 metų vaikų dalis (proc.) (Eurostatas)	84,2 (2011 m.)	91,9 (2017 m.)	90	95
22	18–24 metų asmenų be vidurinio išsilavinimo ir nelankančių mokyklos dalis (10 metų vidurkis) (proc.) (LSD)	9,1 (2002–2011 m.)	6,6 (2007–2017 m.)	8,9	8
23	Paskolos paraiškų ir paskolų, suteiktų per Valstybinį studijų fondą, santykis (SKVC)	0,8 (2012 m.)	0,9 (2016 m.)	0,9	0,99
24	Neformaliojo švietimo galimybėmis mokykloje ir kitur pasinaudojančių vaikų dalis (proc.) (ŠVIS)	28,6 (2012 m.)	51,1 (2017 m.)	60 ³	100
26	Vaikų, kurie mokosi specialiosiose mokyklose, dalis (proc.) (ŠVIS)	1,0 (2012 m.)	1,1 (2017 m.)	0,8	0,5
26	Per 2 mėnesius nė karto patyčių nepatyrusių mokinių dalis (proc.) (ŠMSM užsakomasis tyrimas)	44,6 (2010 m.)	46,2 (2014 m.)	50	70
27	7–16 metų amžiaus asmenų, gyvenančių kaimo vietovėse, skaičius vienai kaimo mokyklai (ŠVIS, LSD)	206,3 (2012 m.)	206,4 (2017 m.)	206	206

³ Kiekvienoje savivaldybėje ne mažiau nei 60 proc. neformaliojo švietimo galimybėmis mokykloje ir kitur pasinaudojančių vaikų dalis.

Eil. Nr.	Vertinimo rodiklis, matavimo vienetas (duomenų šaltinis)	Strategijoje užfiksuota būklė ¹ (metai)	Naujausia būklė (metai)	2017 m. siekinys	2022 m. siekinys
KETVIRTAS TIKSLAS – garantuojant švietimo sistemos veiksmingumą sukurti paskatų ir vienodų sąlygų mokytis visą gyvenimą sistemą, grįstą veiksminga pagalba pažįstant save ir renkantis kelią veiklos pasaulyje. Derinti asmens pasirinkimą su valstybiniu planavimu.					
Uždaviniai: 1. Skatinti mokymosi visą gyvenimą įvairovę, užtikrinti mokymo kokybę, kurti lanksčią švietimo prieinamumo sistemą. 2. Organizuoti edukacinę pilietinę veiklą, stiprinti mokinių ir studentų organizacijas. 3. Stiprinti motyvaciją mokytis, sukuriant finansinės paramos sistemą, plėtoti mokymąsi visą gyvenimą, sukurti ir taikyti įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų pripažinimo sistemą. 4. Sudaryti sąlygas asmenims savarankiškai valdyti karjerą, teikiant pagalbą, plečiant tam reikalingus gebėjimus ir galimybes. 5. Sukurti darnią suaugusiųjų švietimo sistemą, apimančią neformaliojo suaugusiųjų švietimo finansavimo mechanizmą, neformaliojo mokymosi kokybės užtikrinimą ir neformaliai įgytų kompetencijų pripažinimą.					
28	Mokymosi visą gyvenimą lygis 25–64 metų amžiaus grupėje (proc.) (LSD)	5,2 (2012 m.)	5,9 (2017 m.)	8	12
29	25–34 metų asmenų, kurie mokosi pagal formaliojo švietimo programas, dalis (proc.) (Eurostatas, ŠVIS)	6,9 (2011 m.)	4,3 (2017 m.)	7,5	8,5
30	Asmenų, vidurinį išsilavinimą įgyjančių profesinėse mokyklose, dalis (proc.) (Eurostatas)	28,4 (2011 m.)	29,1 (2017 m.)	33	35
31	Pripažintų kvalifikacijų skaičius per metus 10 000 gyventojų (ŠVIS)	Nėra duomenų	Nėra duomenų	5	10

II.**VALSTYBINĖS ŠVIETIMO
2013–2022 METŲ STRATEGIJOS
TIKSLŲ ĮGYVENDINIMO
ANALIZĖ**

PAGRINDINIO TIKSLO ĮGYVENDINIMO VERTINIMO RODIKLIAI IR SIEKINIAI

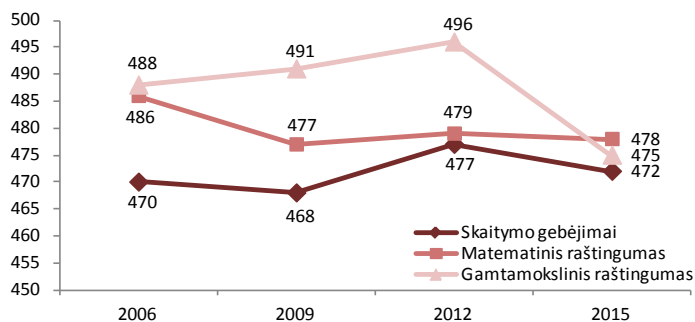
Vertinimo rodiklis, matavimo vienetas	Pusiaukelės siekinio įgyvendinimas
Mokinių, atitinkančių bent 3 (iš 6) tarptautinio penkiolikmečių mokymosi pasiekimų tyrimo PISA lygį, dalis (proc.)	●
Skaitymo gebėjimai	●
Matematinis raštingumas	●
Gamtamokslinis raštingumas	●
Mokinių, nepasiekiančių 2 (iš 6) tarptautinio penkiolikmečių mokymosi pasiekimų tyrimo PISA lygio, dalis (proc.)	●
Skaitymo gebėjimai	●
Matematinis raštingumas	●
Gamtamokslinis raštingumas	●
Pilietinės galios indeksas	●
Lietuvos aukštųjų mokyklų, patenkančių į akademinio pasaulio universitetų reitingo (ARWU) 500-ą, skaičius	●
Iš Bolonijos proceso regiono atvykstančių ir į ten išvykstančių laikinai studijuoti studentų skaičiaus santykis Lietuvai	●
20–24 metų asmenų, turinčių bent vidurinį išsilavinimą, dalis (proc.)	●
30–34 metų asmenų, turinčių aukštąjį ar jam prilygintą išsilavinimą, dalis (proc.)	●
Įsidarbinančių 25–64 metų asmenų dalis (proc.)	●
Nacionalinės išlaidos švietimui kaip bendrojo vidaus produkto (BVP) dalis (proc.)	●

Mokinių mokymosi pasiekimai

Bendrieji mokinių mokymosi rezultatai

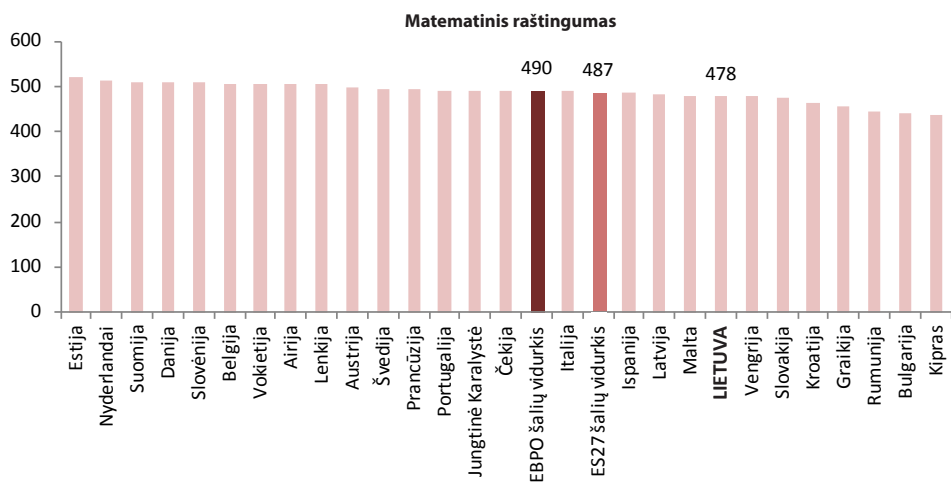
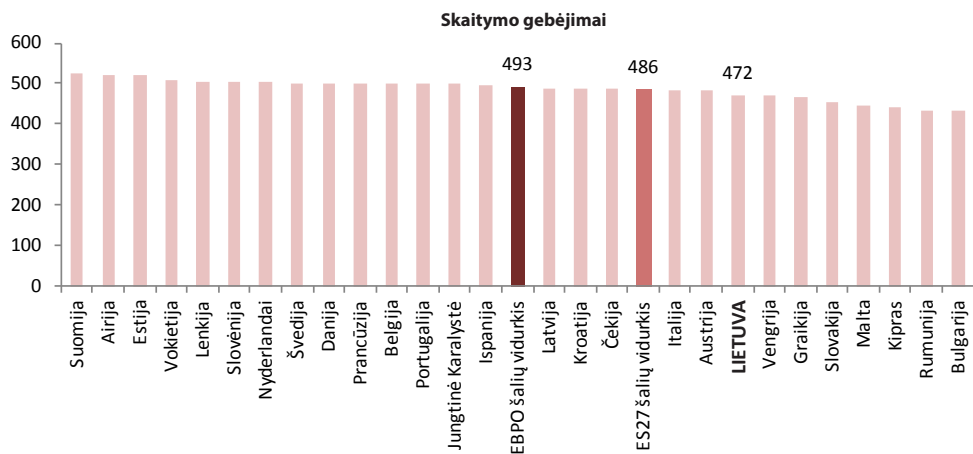
2015 m., lyginant su 2012 m., PISA mokinių pasiekimų tyrimo rezultatai parodė, kad smuko Lietuvos mokinių skaitymo ir ypač gamtamokslinio raštingumo pasiekimai, o matematinio raštingumo – iš esmės nepakito (1 pav.). Lyginant tarptautiniu mastu, Lietuvos penkiolikmečių pasiekimai visose tirtose srityse buvo žemiau už EBPO ir ES 27 šalių vidurkį (2 pav.).

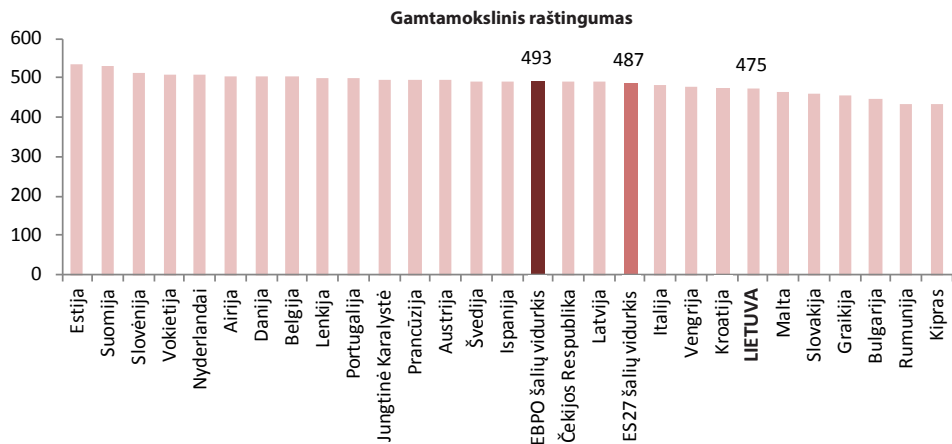
1 pav. Lietuvos mokinių PISA tyrimo rezultatų kaita

Duomenų šaltinis: PISA 2015 metų ataskaita

2 pav. ES šalių 2015 m. PISA tyrimo rezultatai

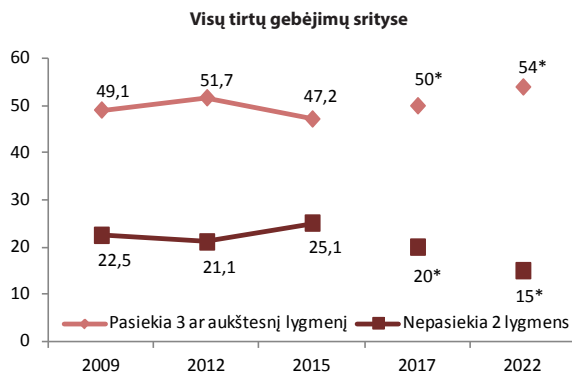

Duomenų šaltinis: PISA 2015 metų ataskaita

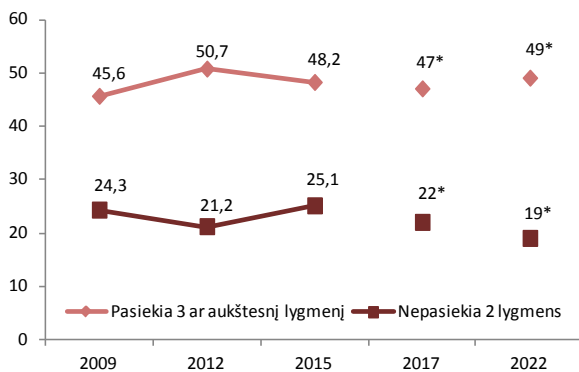
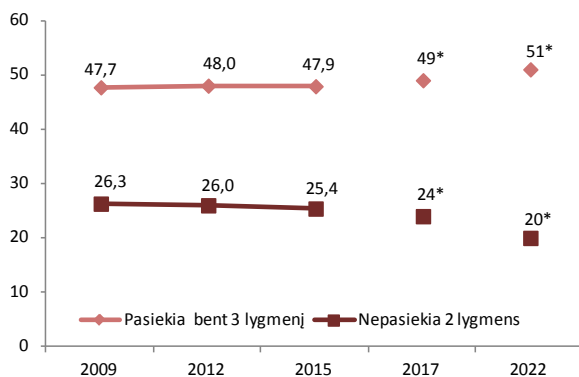
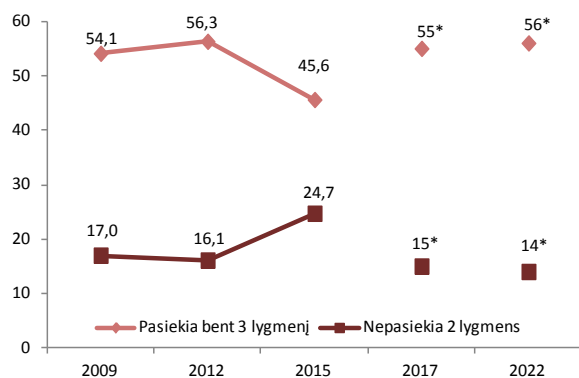
Mokinių mokymosi rezultatai pagal pasiekimų lygmenis

Nuo 2012 m. Lietuvoje sumažėjo 3-iają (iš 6-ųjų) PISA tyrimo lygmenį pasiekiančių mokinių dalis visų tirtų gebėjimų srityse, o 2-ojo lygmens nepasiekiančiųjų dalis išaugo skaitymo ir ypač gamtamokslinio raštingumo srityse. Todėl *Strategijos* 2017 metų siekiniai beveik visose srityse (išskyrus skaitymo gebėjimų 3-iają PISA lygmenį) lieka nepasiekti (3 pav.). 2015 m. visose tirtose srityse kas ketvirtas Lietuvos penkiolikmetis nepasiekė minimalaus (2-ojo PISA) lygmens (EBPO šalyse – kas penktas), o demonstruojančių aukščiausius PISA pasiekimų lygmenis mokinių dalis buvo 1,5–2 kartus mažesnė nei vidutiniškai EBPO šalyse (4 pav.).

3 pav. Mokinių, pasiekiančių bent 3-iają (iš 6) PISA lygmenį ir nepasiekiančių 2-ojo lygmens, dalis (proc.)

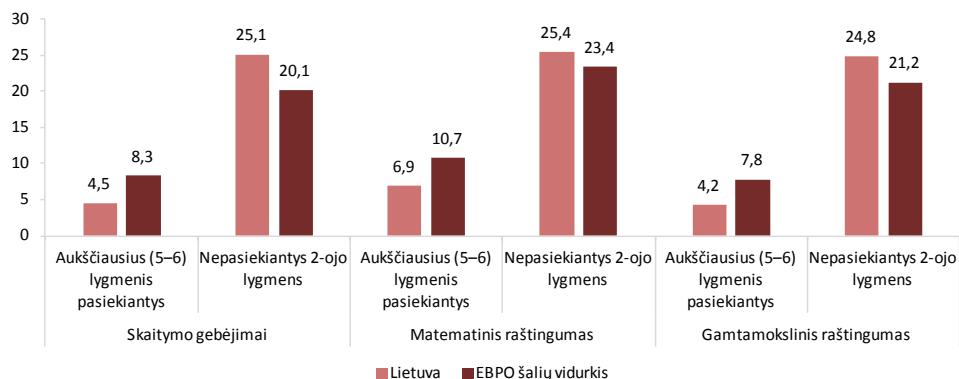
* VŠS siekiniai.

Skaitymo gebėjimai**Matematinis raštingumas****Gamtamokslinis raštingumas**

* VŠS siekiniai.

Duomenų šaltinis: PISA 2015 metų ataskaita

4 pav. Lietuvos mokinių, pasiekiančių aukščiausius (5–6) PISA lygmenis ir nepasiekiančių 2-ojo lygmens, dalis (proc.) 2015 m.

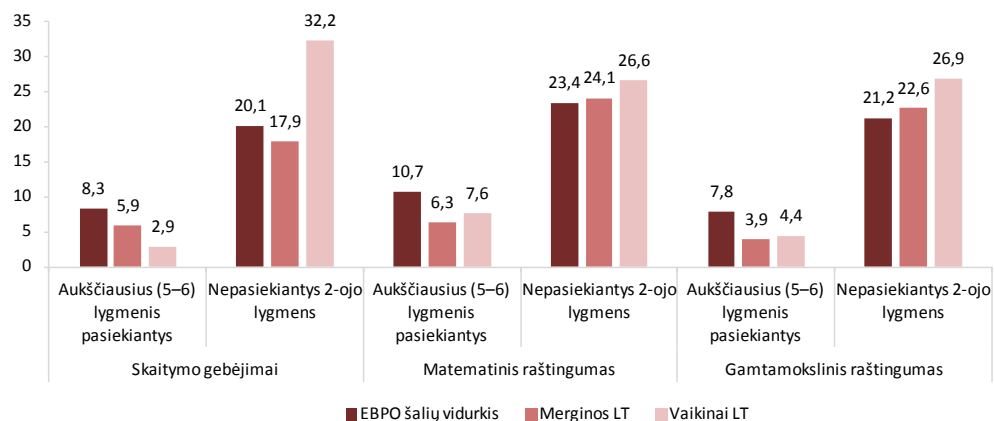
Duomenų šaltinis: PISA 2015 metų ataskaita

Merginų ir vaikinų mokymosi pasiekimai

Lietuvoje geresnius mokymosi rezultatus dažniau pasiekia merginos nei vaikinai. 2015 m. skaitymo gebėjimų srityje merginų mokymosi rezultatai viršijo vaikinų vidutiniškai 39 taškais, gamtamokslinio raštingumo – 7 taškais, o matematinio raštingumo – 1 tašku. 2015 m. nepasiekiančių 2-ojo PISA lygmens merginų dalis Lietuvoje buvo mažesnė nei vaikinų visose tirtose srityse, o skaitymo gebėjimų ir matematinio raštingumo srityse joms net pavyko pasiekti 2017 m. *Strategijos* siekinius. Tačiau vaikinų šio rodiklio reikšmė visose tirtose srityse atsiliko nuo 2017 m. *Strategijos* atitinkamų siekinių.

Nors vaikinai visose srityse atsilieka nuo merginų, tačiau aukščiausius (5 ir 6) PISA pasiekimų lygmenis (išskyrus skaitymą) pasiekia didesnę jų dalis nei merginų (5 pav.). Lyginant su 2012 m., 2015 m. tiek vienų, tiek kitų pasiekimai gamtamokslinio raštingumo srityje smuko (nors merginų labiau), matematinio raštingumo srityje – faktiškai nepakito, o skaitymo gebėjimų srityje – merginų smuko, o vaikinų net pakilo.

5 pav. Lietuvos merginų ir vaikinų dalis (proc.) pagal PISA tyrimo pasiekimų lygmenis 2015 m.

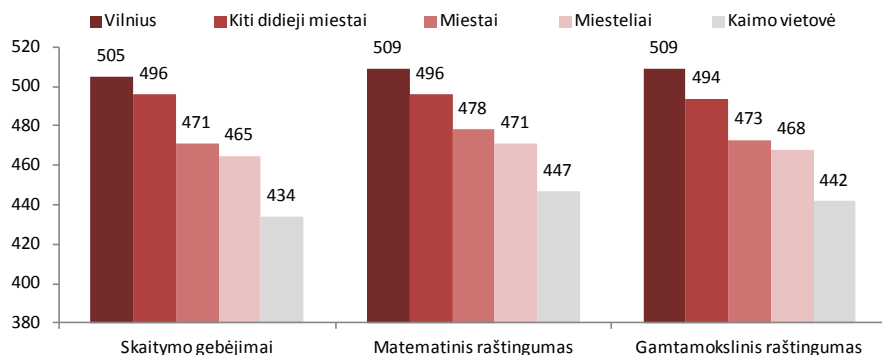

Duomenų šaltinis: PISA 2015 metų ataskaita

Miesto ir kaimo mokyklų mokinių mokymosi pasiekimai

Lietuvoje nustatyti dideli didmiesčių ir kaimiškų vietovių mokyklų mokinių pasiekimų skirtumai. 2015 m. didžiųjų miestų (be Vilniaus) ir kaimo vietovės mokyklų mokinių PISA tyrimo rezultatų skirtumas skaitymo gebėjimų srityje siekė 62 taškus, matematinio raštingumo – 49 taškus, gamtamokslinio raštingumo srityje – 52 taškus (6 pav.).

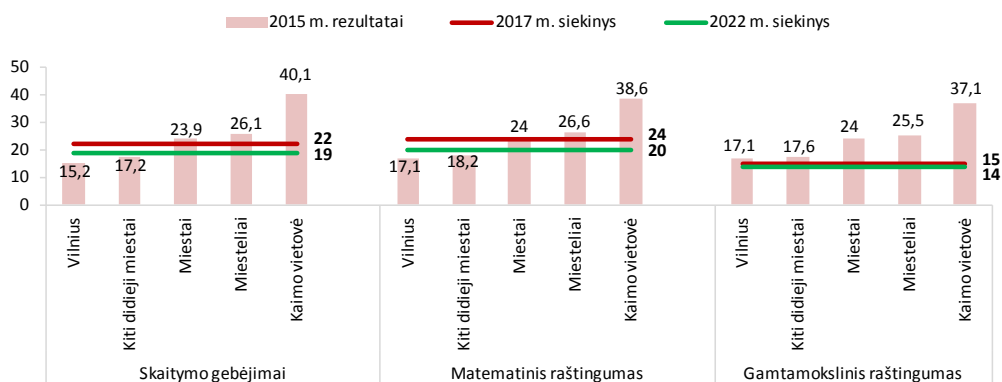
6 pav. Lietuvos mokinių 2015 m. PISA tyrimo rezultatai (PISA skalės taškais) pagal vietovę, kurioje yra mokykla

Duomenų šaltinis: PISA 2015 metų ataskaita

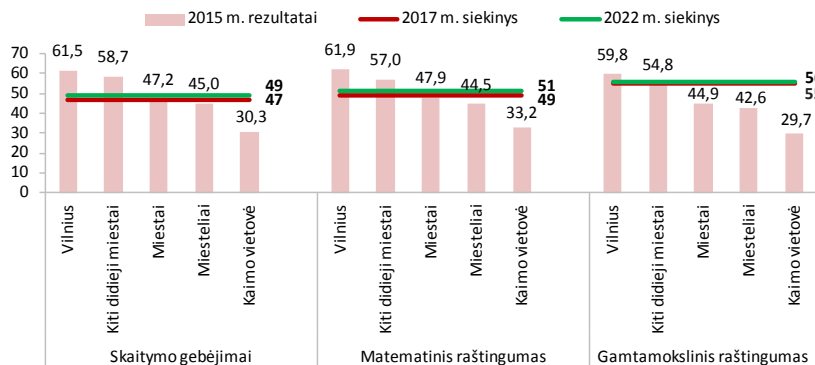
Dar didesni kaimo vietovės ir Vilniaus miesto mokyklų mokinių rezultatų skirtumai. Nepasiekiančių 2-ojo PISA lygmens mokinių dalis kaimiškų vietovių mokyklose buvo dvigubai didesnė nei didžiųjų miestų, o 3-įjį PISA pasiekimų lygmenį pasiekiančiųjų atvirkščiai – dvigubai mažesnė (7, 8 pav.). Daugumos minėtų rodiklių 2017 m. siekiniai jau yra pasiekti Vilniuje ir kituose didžiuosiuose Lietuvos miestuose, tačiau miesteliuose ir kaimo vietovėse – smarkiai atsiliekama.

7 pav. 2-ąjį (iš 6) PISA lygmenį nepasiekiančių Lietuvos mokinių dalis (proc.) pagal vietovę 2015 m.

Duomenų šaltinis: PISA 2015 metų ataskaita

8 pav. Bent 3-iają (iš 6) PISA lygmenį pasiekiančių Lietuvos mokinių dalis (proc.) pagal vietovę 2015 m.

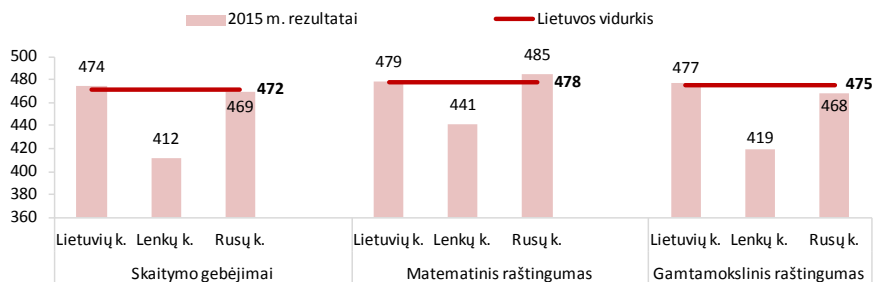
Duomenų šaltinis: PISA 2015 metų ataskaita

Minėtus mokinių pasiekimų skirtumus gali lemti įvairios priežastys. Tačiau tikėtina, kad vienos iš svarbiausių šios: kaimiškose vietovėse gyvena didesnė dalis mokinių iš nepalankesnės socialinės, ekonominės ir kultūrinės padėties šeimų, o tai ir lemia žemesnius pasiekimus, be to, į kaimiškų vietovių mokyklas kur kas sunkiau pritraukiami aukštos kompetencijos mokytojai.

Tautinių mažumų mokinių mokymosi pasiekimai

Lietuvoje mokinių pasiekimai skiriasi ne tik pagal vietovę, kurioje yra mokykla, bet ir pagal mokomąją kalbą. 2015 m. PISA tyrimo rezultatai rodo, kad besimokančiųjų lietuvių ir rusų kalbomis visų tirtų sričių mokymosi pasiekimai yra artimi šalies vidurkiui, tačiau besimokančiųjų lenkų kalba pasiekimai – reikšmingai žemesni (9 pav.). Ši tendencija stebima ir 2012 m. PISA tyrimų rezultatuose, tik paskutiniame šio tyrimo cikle mokyklų lenkų mokomąją kalbą mokinių rezultatai smuktelėjo, beje, kaip ir mokyklų lietuvių mokomąją kalbą. Šiems pasiekimų skirtumams, panašu, įtakos gali turėti tai, kad didesnė dalis mokyklų, kuriose mokomasi lenkų kalba, yra kaimo vietovėse, o jose, lyginant su miestais, gyvena santykinai daugiau nepalankesnės socialinės, ekonominės ir kultūrinės padėties (SEK) šeimų.

9 pav. Lietuvos mokinių PISA tyrimo rezultatai (taškais) pagal mokomąją kalbą

Duomenų šaltinis: PISA 2015 metų ataskaita

Mokinių pasiekimams įtakos turintys veiksniai

Lietuvos mokinių pasiekimus lemia daugelis veiksnių, tačiau didžiausią įtaką neabejotinai turi mokykloje įgyvendinamas ugdymo turinys, ugdymo proceso organizavimas ir kokybė, kurią bene labiausiai lemia mokytojas, taip pat mokinio šeimos socialinė, ekonominė ir kultūrinė padėtis, mokyklos aplinka ir aprūpinimas materialiniais ištekliais, mikroklimatas, švietimo pagalba.

Lietuvoje ugdymas grindžiamas atskirų dalykų mokymu, orientuojamasi labiau į tai, kad mokiniai gerai išminktų teorines mokomųjų dalykų žinias. Mokykloje sprendžiami dažniausiai tipiniai, neturintys konteksto uždaviniai, kuriuos sprendžiant reikia taikyti tam tikrus algoritmus. Jei mokykloje atliekami bandymai, dažniausiai jie yra demonstraciniai ir juos atlieka mokytojai. Mokiniai eksperimentus atlieka pagal mokytojo iš anksto paruoštus aprašymus. Tuo tarpu PISA tyrimu siekiama įvertinti ne tik mokinio gamtamokslines žinias, bet ir tai, ką jis gali atlikti jomis remdamasis ir kaip jis mokykloje įgytas žinias geba kūrybiškai pritaikyti kasdienėse situacijose. Kitaip tariant, tiriamos tos kompetencijos, kurios bus svarbios ateityje žmogaus integracijai ir sėkmingam gyvenimui visuomenėje (t. y. mokslinis, sisteminis, kritinis, kūrybinis mąstymas, gebėjimas spręsti problemas ir pan.). Tyrimo metu teikiamos gamtos mokslų užduotys yra integruotos ir todėl jos neįprastos Lietuvos mokiniams.

Ugdymo rezultatams neabejotinai įtakos turi ugdymo proceso kokybė. Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros duomenimis, ugdymas ir mokymasis kasmet įvertinamas prasčiausiai iš visų mokyklos veiklos sričių (2015–2016 m. m. minėta sritis įvertinta 2,16 balo iš 4. Palyginimui: mokyklos kultūra – 2,94 balo). Daugumoje bendrojo ugdymo mokyklų pamokose ugdymas organizuojamas taikant pasyviojo mokymosi metodus. Aktyviojo mokymosi metodai vyraavo tik maždaug dešimtadalyje stebėtų pamokų (10 pav.).

10 pav. Pamokų pasiskirstymas pagal pamokoje taikomus ugdymo(si) metodus 2015–2016 m. m.

Šaltinis: Bendrojo ugdymo kokybė. NMVA metinis pranešimas, 2016

Ugdymo proceso kokybė labai priklauso nuo mokytojo profesionalumo, motyvacijos dirbti. *Eurydice* 2015 m. duomenimis, 2016–2017 m. m. daugelyje Europos šalių mokytojų atlyginimai didėjo, o Lietuvos mokytojų atlyginimai faktiškai nekito⁴. Lietuvos mokytojai gauna vieną mažiausių atlyginimų ES. Didelis mažų mokyklų tinklas lemia tai, kad mokytojai dirba keliose mokyklose ir todėl neturi laiko pasiruošti eksperimenti-

⁴ <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4bc4ecf6-d0f2-11e8-9424-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-78274729>.

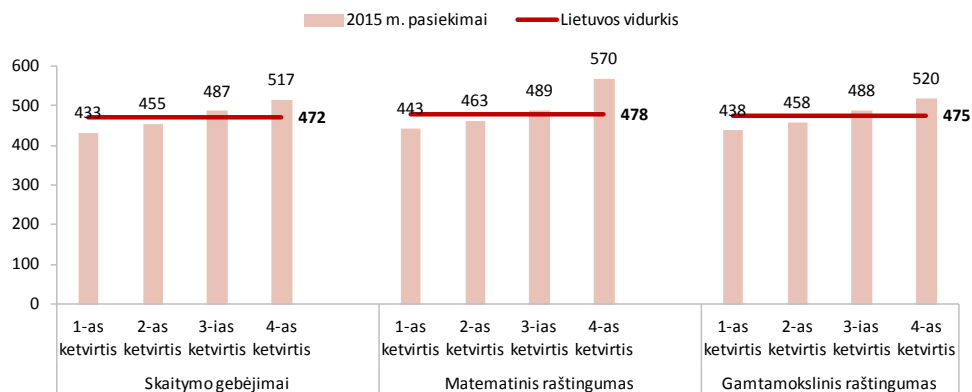
niams darbams. Neretai sprendžiant mokytojų trūkumo, viso krūvio sudarymo toje pačioje mokykloje problemą (ypač tai būdinga kaimiškoms vietovėms), skirtingus gamtos mokslų dalykus moko vienos gamtamokslinės disciplinos specialistai arba net ne gamtos mokslų mokytojai. Todėl gamtos mokslai Lietuvos mokyklose labai dažnai mokomi tik teoriškai, o eksperimentiniai darbai nėra atliekami.

Įtakos rezultatams turi ir įrangos, medžiagų trūkumas. 2015 m. TIMSS duomenys parodė, kad tik 2 proc. Lietuvos ketvirtokų ir 11 proc. aštuntokų gali naudotis laboratorijomis (palyginimui: tyrime dalyvavusių 47 šalių vidurkis buvo atitinkamai 38 proc. ir 85 proc.).

Dėl demografinių procesų mažėjant mokinių skaičiui, klasės nesukomplektuojamos ir yra jungiamos.

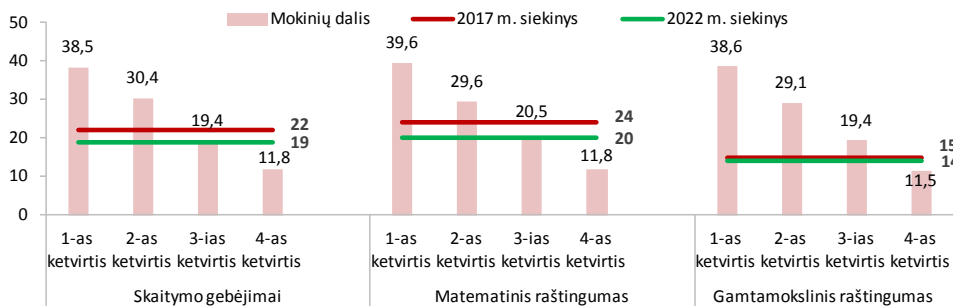
Tarptautinių tyrimų rezultatai atskleidžia didelę socialinės, ekonominės ir kultūrinės padėties (SEK) įtaką mokinio mokymosi rezultatams. Lietuvoje 4-am (aukščiausiam) ir 1-am (žemiausiam) SEK ketvirčiui⁵ priskiriamų mokinių PISA tyrimo rezultatų skirtumas skaitymo gebėjimų srityje sudaro net 84 PISA taškus, gamtamokslinio raštingumo – 82, o matematinio raštingumo – 77 (11 pav.). Pagal nepasiekiančių 2-ojo PISA lygmens mokinių dalį visose PISA tyrimo srityse atitinkamus siekinius 2015 m. yra pasiekę ir viršiję tik 4-o (aukščiausio) SEK ketvirčio mokiniai (12 pav.). Pagal bent 3-įjį (iš 6) PISA lygmenį pasiekiančių mokinių dalį 2017 m. siekinius skaitymo gebėjimų ir matematinio raštingumo srityse yra pasiekę 4-o ir 3-io SEK ketvirčių mokiniai (13 pav.). Žemiausio (1-o) SEK ketvirčio mokinių, neįgijusių minimalių gebėjimų (nepasiekusių 2-ojo PISA lygmens), dalis yra maždaug 3 kartus didesnė, o pasiekiančių bent 3-įjį (iš 6) PISA lygmenį – 2 kartus mažesnė nei aukščiausio (4-o) ketvirčio mokinių.

11 pav. 2015 m. PISA tyrimo Lietuvos mokinių rezultatai pagal jų socialinę, ekonominę ir kultūrinę padėtį

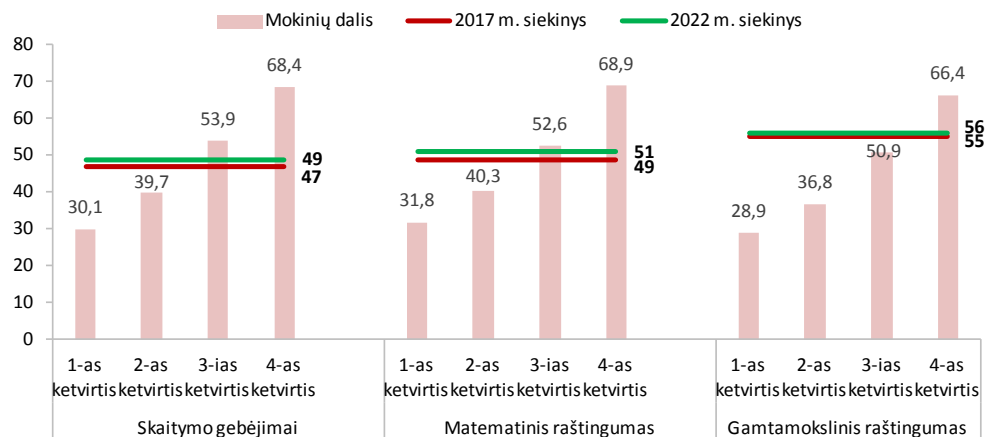

Duomenų šaltinis: PISA 2015 metų ataskaita

⁵ Mokiniai pagal socialinę, ekonominę ir kultūrinę padėtį suskirstyti į keturis ketvirčius po 25 proc.: 1-as ketvirtis (žemiausia padėtis), 4-as ketvirtis (aukščiausia padėtis).

12 pav. Nepasiekiančių 2-ojo 2015 m. PISA lygmens mokinių dalis (proc.) pagal jų socialinę, ekonominę ir kultūrinę padėtį

Duomenų šaltinis: PISA 2015 metų ataskaita

13 pav. Bent 3-įjį (iš 6) 2015 m. PISA lygmenį pasiekiančių mokinių dalis (proc.) pagal jų socialinę, ekonominę ir kultūrinę padėtį

Duomenų šaltinis: PISA 2015 metų ataskaita

Tarptautiniai tyrimai rodo, kad mokinio mokymosi pasiekimams turi įtakos mokyklos mikroklimatas. Pavyzdžiui, 2015 m. PISA ir 2016 m. PIRLS tyrimų rezultatai parodė, kad mokiniai, kurie mokykloje rečiau patiria patyčias, demonstruoja aukštesnius mokymosi rezultatus nei tie, kurie patyčias patiria dažniau. PIRLS tyrimo duomenimis, Lietuvos mokinių, kurie beveik niekada nepatiria patyčių mokykloje, skaitymo pasiekimai vidutiniškai 41 tašku aukštesni nei tų, kurie patyčias patiria maždaug kas savaitę.

Švietimo pagalba mokyklose siekiama kompensuoti dėl įvairių veiksnių susidariusius mokinių mokymosi pasiekimų skirtumus, tačiau tam mokykloms trūksta lėšų. Lietuvoje, lyginant su kitomis ES šalimis, vienam bendrojo ugdymo mokyklos mokiniui tenka maždaug 1,5 karto mažesnė lėšų suma nei vidutiniškai EBPO šalyse.

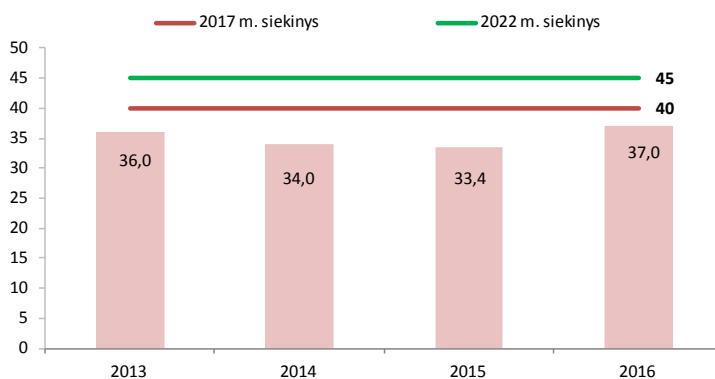
Visuomenės pilietiškumas

Šiuo metu visoje Europoje pilietiškumo ugdymui teikiama pirmenybė, be to, nemažai šalių šiai sričiai taip pat skiria daug dėmesio. Beveik visose Europos šalyse pilietiškumo ugdymas įtrauktas į kiekvieno ugdymo lygmens nacionalinę ugdymo programą. Nacionalinės ugdymo programos daugelyje švietimo sistemų yra plačios aprėpties ir paprastai apima visas keturias kompetencijų sritis: *veiksmingą ir konstruktyvų bendravimą; kritinį mąstymą; socialiai atsakingą elgesį; demokratinį elgesį*. Taip pat beveik visur nustatyti reglamentai, kuriais skatinamas mokinių ir tėvų dalyvavimas mokyklos valdyme, ypač bendrojo vidurinio ugdymo lygmenyje. Mokinių dalyvavimas mokyklos gyvenime ir valdyme yra svarbi pilietiškumo ugdymo dalis. Net jei mokinių tarybos turi ribotas (arba neturi jokių) oficialias galias, jos suteikia mokiniams praktinės su demokratiniais procesais susijusios patirties. Lietuva palaiko ryšius su Europos ir tarptautinėmis organizacijomis, pavyzdžiui, Lietuvos atstovai dalyvauja Europos jaunimo parlamente.

Lietuvos švietimo sistemoje pilietiškumo ugdymas apima visas su mokinių veikla susijusias formaliojo ir neformaliojo ugdymo sritis. Pilietiškumo ugdymas įgyvendinamas: 1–12 kl. per neformalųjį švietimą; 1–12 kl. per integruotą ugdymą; 9–10 kl. kaip atskiras mokomasis dalykas (70 val.). Siekiant ugdyti atsakingus, sąmoningus ir aktyvius Lietuvos piliečius, mokyklose organizuojamos socialinės-pilietinės veiklos.

Lietuvos visuomenės pilietinės galios indekso apskaičiavimo rezultatai rodo, kad, lyginant su 2013 m., visuomenės pilietinė galia paaugo nelabai ir nepasiekė 2017 m. *Strategijos* siekinio (14 pav.). Galima daryti išvadą, kad visuomenės pilietinė galia tebėra nepakankama, o šalies gyventojų pilietinis pajėgumas – menkas.

14 pav. Pilietinės galios indeksas

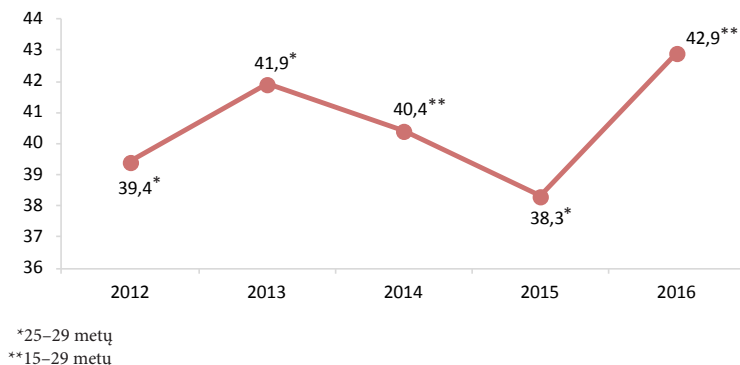

Šaltinis: Pilietinės visuomenės institutas

Nors 2016 m. pilietinės įtakos suvokimo indekso vidurkiai paaugo visose amžiaus grupėse (nuo 7 iki 10,5 proc. punkto), jaunesnių (15–29 metų) gyventojų įtakos suvokimas augo dar labiau nei vyresnių (iki 13,6 proc.). 2013–2016 m. pilietinės galios indekso tyrimai parodė, kad didžiausia pilietine galia pasižymi 15–29 metų jaunimas, o iš jų – 25–29 metų jaunuoliai (15 pav.). Analizė parodė, kad toks šios grupės išskirtinumas susijęs ne tik su amžiumi, bet ir su santykinai aukštu išsimokslinimu ir geresne socialine

padėti. Tiesa, tokio bendrojo pilietinės galios indekso paaugimo tendencijos tvarumu verstų abejojti tai, kad, be pilietinės įtakos suvokimo šoktelėjimo, kuris gali būti siejamas su 2016 m. LR Seimo rinkimų rezultatais, kitos sudedamosios pilietinės galios indekso dalys – realus ir potencialus pilietinis aktyvumas, pilietinės veiklos rizikų vertinimas – 2016 m. iš esmės nepakito.

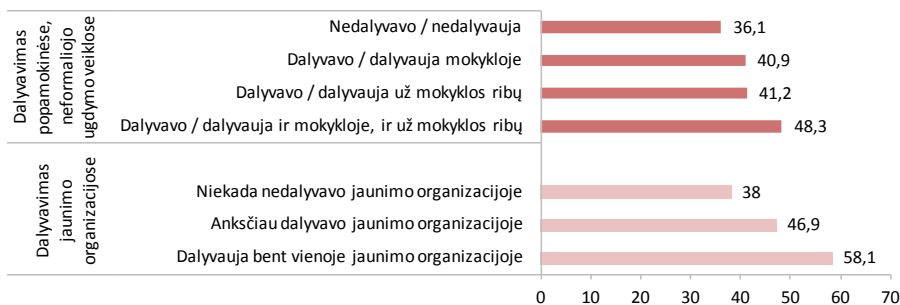
15 pav. Jaunimo pilietinės galios indeksas

Duomenų šaltinis: Pilietinės visuomenės institutas

Jaunimo pilietinę galią itin didina dalyvavimas visuomeninėse organizacijose, įvairiose pilietinėse veiklose, dalyvavimas popamokinėse, neformaliojo švietimo veiklose tiek mokykloje, tiek už mokyklos ribų, taip pat jaunimo įsitraukimas ir dalyvavimas savanoriškoje veikloje (16 pav.). Pastebima, kad į veiklas, susijusias su pilietine galia, rečiau įsitraukia jaunuoliai, gyvenantys mažų pajamų namų ūkiuose, taip pat nedideliuose miestuose ir kaimo vietovėse.

16 pav. Jaunimo pilietinės galios indeksas pagal aktyvumą 2016 m.

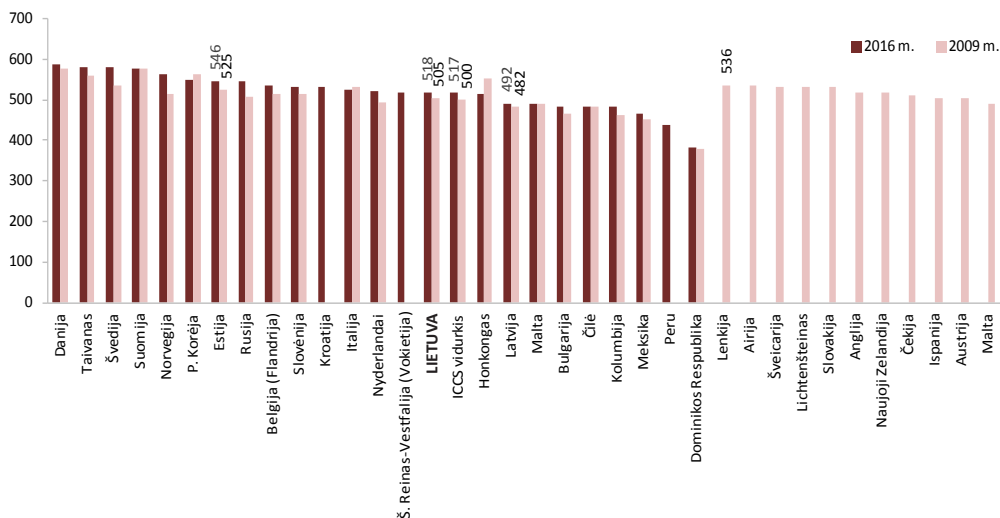
Duomenų šaltinis: Pilietinės visuomenės institutas

Be to, tyrimas atskleidė, kad jaunuolių pilietinė galia itin stipriai siejasi su jų mokymosi mokykloje rezultatais: vienu balu didesnis pažymių vidurkis padidina pilietinę galią vidutiniškai 2,5 balo, o pilietinio aktyvumo indeksą – net 6,5 balo. Kaip ir pilietinės galios indekso atveju, jaunimo dalyvavimas minėtose veiklose teigiamai koreliuoja su mokymosi mokykloje rezultatais.

Pilietinei galiai, jos augimui turi įtakos ir pilietinio ugdymo kokybė. 2016 m. pilietinės galios tyrime dalyvavę respondentai mokinių pilietinio ugdymo veiksmingumą mokykloje įvertino 6 balais skalėje nuo 1 iki 10, kurioje 1 reiškia „visiškai neveiksmingas“, o 10 – „labai veiksmingas“. Patys mokiniai pilietinį ugdymą įvertino santykinai geriau (vidutiniškai beveik 7 balais) nei vyresni respondentai, tačiau geriau besimokantys arba pilietiškai aktyvesni mokiniai pilietinio ugdymo veiksmingumą vertino gerokai kritiškiau nei prasčiau besimokantys ar turintys mažesnę pilietinę galią bendraklasiai. Tyrimo duomenys atskleidė pilietinio ugdymo tik pamokų metu nepakankamumą, neformalaus pilietinio ugdymo ir dalyvavimo visuomeninių organizacijų veikloje svarbą jaunimo aktyvumui ir pilietinei galiai stiprinti.

Pilietiniam aktyvumui didelę įtaką turi asmens turimos žinios ir supratimas. 2016 m. Lietuvoje jau antrą kartą (pirmą kartą – 2009 m.) atliktas tarptautinis pilietinio ugdymo ir pilietiškumo tyrimas (ICCS) parodė, kad mūsų šalies mokinių pilietinių žinių rezultatas yra panašus į ICCS tyrime dalyvavusių šalių vidurkį, o palyginti su 2009 m., pakilo 13 taškų (17 pav.). Abiejuose ICCS tyrimo cikluose pastebėtas statistiškai reikšmingai aukštesnis merginų nei vaikinių pilietinių žinių lygis, nors paskutiniame tyrimo cikle jis sumažėjo. Lietuvos mokinių, pasiekusių aukščiausią lygmenį, dalis padidėjo 6,1 proc. punkto, tačiau nesiekia ICCS 2016 m. vidurkio ir yra maždaug dvigubai mažesnė nei geriausiai pasirodžiusiose šalyse. Pasiekusių žemiausią lygmenį mokinių dalis, nors ir nedidelė, tačiau dvigubai didesnė nei minėtose šalyse.

17 pav. ICCS tyrimo 8 klasės mokinių pilietinių žinių testo rezultatai

Duomenų šaltinis: ICCS 2016 metų ataskaita

Mokinių pilietinės žinios labai skiriasi priklausomai nuo vietovės, kurioje yra jų mokykla, mokyklos tipo ir mokomosios kalbos mokykloje. Vilniaus ir kitų didmiesčių mokyklų mokinių pilietiškumo žinių įverčiai 2016 m. buvo atitinkamai vidutiniškai 36–40 taškų aukštesni nei miestelių ir kaimo mokyklų mokinių. Geriausiai tyrimo metu pasirodė progimnazijų aštuntokai: jų vidutinis įvertis buvo aukštesnis (atitinkamai 18

ir 26 taškais) nei gimnazijų ir pagrindinių mokyklų mokinių. Lietuviškai besimokančių mokinių pilietinės žinios įvertintos vidutiniškai 27 taškais geriau nei rusų kalba ir net 70 taškų geriau nei lenkų kalba besimokančių mokinių.

Namų aplinkos kontekstas (tėvų išsimokslinimas, profesija, knygų skaičius namuose) yra labiausiai susijęs su mokinių pilietinėmis žiniomis. Todėl mokyklos atliekama kompensuojamoji funkcija (pvz., turtinga biblioteka, galimybė naudotis kompiuteriais ir internetu, galimybė pasikalbėti su suaugusiaisiais (nebūtinai su mokytojais) apie politines ir socialines problemas, taip pat apie tai, kas vyksta kitose šalyse) yra labai svarbi ugdant mokinių pilietinius gebėjimus iš mažiau palankios socialinės ekonominės namų aplinkos. Tyrimo metu nustatyta, kad yra ryšys tarp to, su kokiais demokratinėmis įsitraukimo formomis mokiniai susiduria mokykloje, ir jų požiūrio į savo pilietinį dalyvavimą ateityje.

Aukštojo mokslo tarptautiškumas

Tarptautiškumas visame pasaulyje laikomas kertiniu aukštojo mokslo plėtros veikiniu ir pažangos sąlyga. Kol kas Lietuvos aukštųjų mokyklų matomumas tarptautiniu mastu nėra pakankamas. Nė vienas Lietuvos universitetas nepatenka į Akademinio pasaulio universitetų reitingo (ARWU, angl. *Academic Ranking of World Universities*) 500-ą. Vis dėlto stebimas teigiamas poslinkis – 2017 m. Vilniaus universitetas pirmą kartą pateko į ARWU 800-ą (palyginimui: Estijos Tartu universitetas – į 400-ą). Nuo 2013 m. į tarptautinį universitetų reitingą „QS World University Rankings“ pateko keturi Lietuvos universitetai (1 lentelė).

1 lentelė. Lietuvos universitetai pasauliniame universitetų reitinge „QS World University Rankings“

Vilniaus universitetas						Kauno technologijos universitetas	
Metai	2013	2014	2015	2016	2017	2014–2016	2017
Vietų grupė	601–650	551–600	501–550	481–490	401–410	701+	701–750
Vilniaus Gedimino technikos universitetas						Vytauto Didžiojo universitetas	
Metai	2014–2016		2017			2014–2016	2017
Vietų grupė	701+		551–600			701+	801–1000

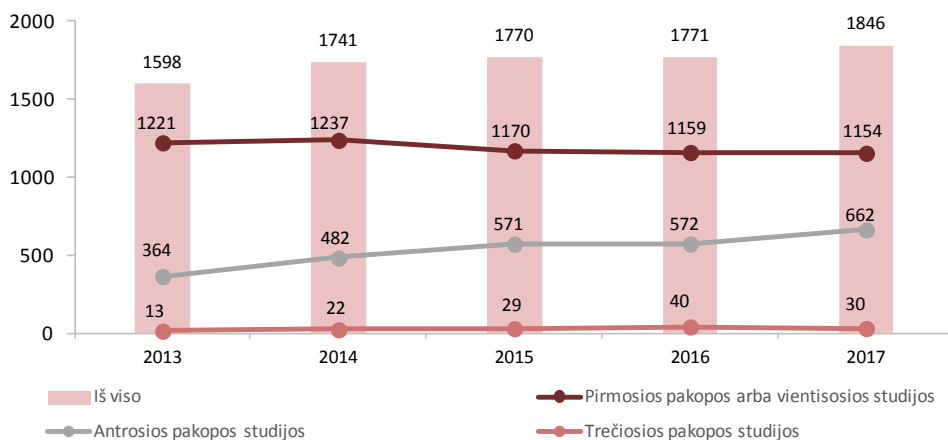
Duomenų šaltinis: QS World University Rankings

Nors bendra Lietuvos universitetų pozicija tarptautiniame reitinge suprastėjo, tačiau kai kuriuos rodiklius jiems vis dėlto pavyko pagerinti. Pavyzdžiui, Vilniaus universitetas pagerino pozicijas mokslų ir tarptautiškumo srityse, o KTU – 3-jų iš 6 vertinimo kriterijų rezultatus: pagerėjo tarptautinių studentų skaičius, studentų ir dėstytojų skaičiaus santykis, aukštosios mokyklos reputacija darbdavių akimis.

Aukštojo mokslo tarptautiškumą parodo ir universitetų gebėjimas pritraukti studijuoti studentus iš užsienio. Nuo 2013 m. 2,2 karto didėjo dalinių studijų į Lietuvą atvykusių asmenų skaičius ir 2017 m. siekė 2693. Daugumą jų (3/5) sudarė Europos valstybių

piliečiai, ketvirtadalį – Azijos, dešimtadalį – Nepriklausomų valstybių sandraugos (toliau – NVS) piliečiai. Nuo 2013 m. maždaug 16 proc. didėjo ir visam studijų laikotarpiui studijuoti atvykusių I–III pakopų studentų užsienio piliečių skaičius, kuris 2017 m. siekė 1846 (18 pav.). Įstojusiujų į magistrantūros programas padaugėjo net 82 proc., tačiau į bakalaurą – 5,5 proc. sumažėjo. Užsieniečių dalis tarp visų tais metais įstojusiujų per šį laikotarpį didėjo 2 procentiniais punktais ir 2017 m. sudarė 6 procentus: 4 proc. tarp pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų studentų, 10 proc. – magistrantūros, 8 proc. – doktorantūros.

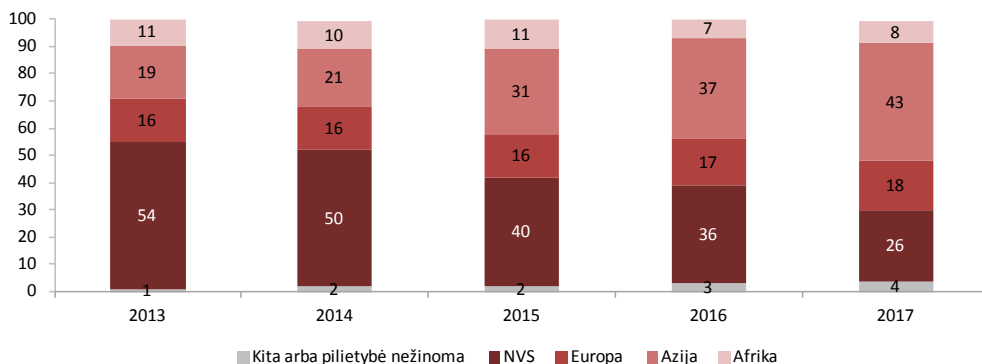
18 pav. Įstojusiujų visam studijų laikotarpiui užsieniečių skaičius

Šaltinis: Užsienio studentai Lietuvoje: ar gebame pritraukti mokyti, o įgijusius išsilavinimą – išlaikyti Lietuvoje? 2017

2013 m. daugiau kaip pusę visų Lietuvoje nuolatinėms studijoms įstojusių užsieniečių sudarė NVS piliečiai. Per pastaruosius penkerius metus įstojusiujų iš NVS dalis beveik perpus sumažėjo, o iš Azijos – daugiau nei dvigubai augo. 2017 m. tarp į Lietuvos aukštąsias mokyklas priimtų užsieniečių didžiausią dalį (43 proc.) jau sudarė Azijos valstybių piliečiai, o NVS – tik maždaug ketvirtadalį (19 pav.).

19 pav. Studijuoti Lietuvoje įstojusių užsieniečių pasiskirstymas pagal regionus

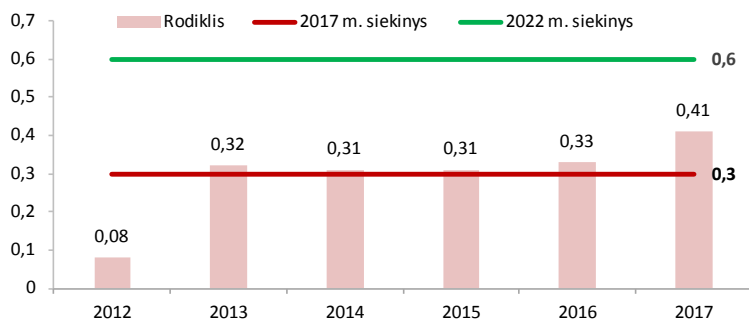

Duomenų šaltinis: MOSTA

AIKOS duomenimis, 2017 m. aukštosios mokyklos buvo nurodžiusios, kad turi galimybę užsienio kalbomis vykdyti 535 programas, arba 28 proc. pirmosios ir 44 proc. antrosios pakopos studijų programas. Nepaisant to, MOSTA ekspertai pažymi, kad Lietuvoje vis dar trūksta patrauklių studijų programų užsienio kalba⁶.

Tarptautinis judumas studijuojant ir įsidarbinant kaip veiksminga studentų kompetencijų ir įsidarbinimo galimybių plėtros priemonė aktualizuojamas Bolonijos procese. Eurostato duomenimis, iš Bolonijos proceso regiono atvykstančių ir į ten išvykstančių laikinai studijuoti Lietuvos studentų skaičiaus santykis 2017 m. buvo 0,41 ir viršijo 2017 m. *Strategijos* siekinį (20 pav.). Vis dėlto mobilumo balansas išlieka neigiamas: atvykstančiųjų į Lietuvą studijuoti skaičius 2016 m. buvo 3 kartus mažesnis nei išvykstančiųjų.

20 pav. Iš Bolonijos proceso regiono atvykstančių ir į ten išvykstančių laikinai studijuoti* studentų skaičiaus santykis Lietuvoje

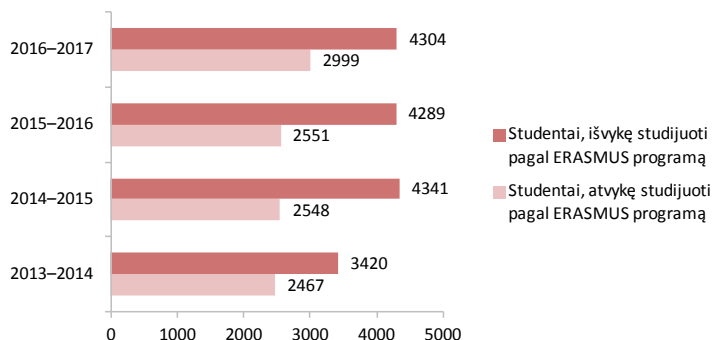

* Pastaba: išvykusių ir atvykusių studijuoti visą studijų programą studentų skaičius.

Duomenų šaltinis: Eurostatas

Panašias tendencijas atskleidžia ir ŠMPF duomenys. 2016–2017 m. m. studentų, išvykusių studijuoti pagal „Erasmus“ programą, skaičius išaugo maždaug ketvirtadaliu lyginant su 2013–2014 m. m. Panašiai augo ir atvykusių į Lietuvą studijuoti asmenų skaičius, tačiau jų buvo 1,4 karto mažiau nei išvykusiųjų (21 pav.).

21 pav. Atvykusių ir išvykusių studijuoti ar atlikti praktiką pagal „Erasmus“ programą studentų skaičius

Duomenų šaltinis: ŠMPF

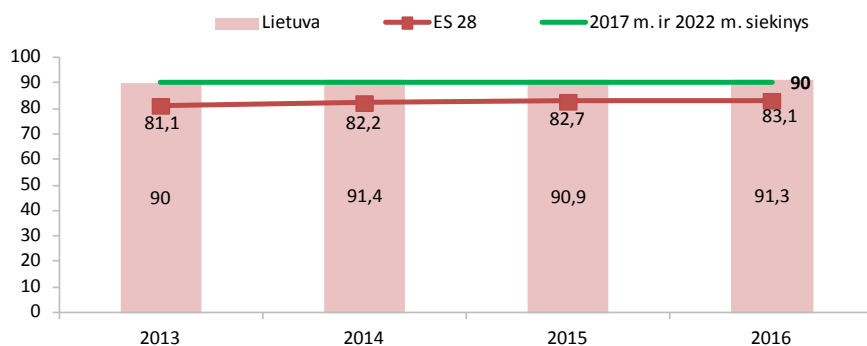
⁶ <https://mosta.lt/lt/ataskaitos/8-naujienos/279-lietuvas-aukstojo-mokslo-situacija-dirbantys-studentai-ir-zemas-tarp-tautiskumas>.

EUROSTUDENT VI duomenimis, dažniausiai studijuoti išvykstama pagal Europos Sąjungos programas. Pagrindiniai finansiniai dalinių studijų užsienyje šaltiniai yra Europos Sąjungos studijų stipendijos (pvz., „Erasmus“) – 63,8 proc., tėvų, šeimos ar partnerio pagalba – 16,7 proc., studijų stipendija ar paskola – 6 proc. 89 proc. dalinių studijų trunka iki pusės metų, 11 proc. – nuo 7 mėn. iki metų, o 0,4 proc. – daugiau kaip metus. Dalinėms studijoms užsienyje Lietuvos studentai dažniausiai pasirenka Portugaliją, Vokietiją, Italiją, Čekiją ir Turkiją. Tarptautinio mobilumo programose dažniau linkę dalyvauti universitetų bakalauro studijų studentai. Jie dažniau kilę iš šeimų, kur bent vienas iš tėvų įgijęs aukštąjį išsilavinimą. Tai dažniau nedirbantys (per studijų semestrą) studentai, kuriuos finansiškai remia šeima. Taip pat dalinių studijų užsienyje patirties labiau linkę įgyti tie, kurie kalba daugiau nei viena užsienio kalba (kuo daugiau kalbų studentas moka, tuo didesnė tikimybė, kad jis turi studijų svetur patirties). Minėtas tyrimas atskleidė ir pagrindines tarptautinio mobilumo kliūtis, t. y. papildomos finansinės išlaidos, išsiskyrimas su partneriu, vaiku(-ais), draugais, apmokamo darbo netekimo rizika, motyvacijos stoka, nepakankami užsienio kalbų įgūdžiai.

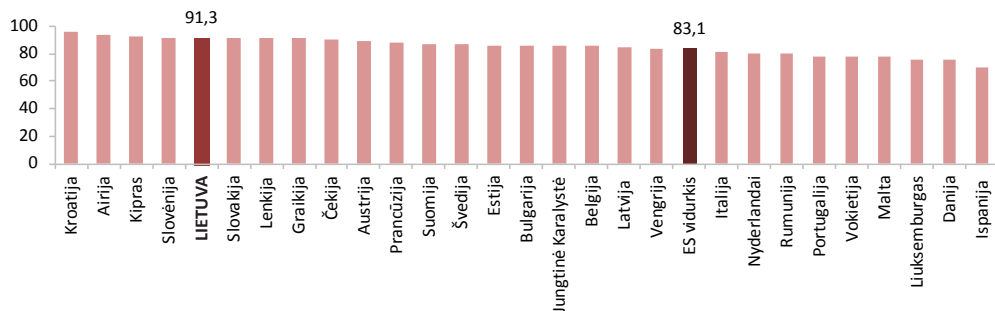
Išsilavinusių asmenų dalies didinimas

20–24 metų asmenų, įgijusių bent vidurinį išsilavinimą, dalis kasmet auga ir lenkia 2017 ir 2022 m. *Strategijos* siekinius, taip pat ir ES šalių vidurkį (22 pav.). Lyginant su kitomis ES valstybėmis, Lietuvos pozicija 2017 m. pagal tokių asmenų dalį buvo aukšta (ketvirtoji), lenkianti daug švietime pirmaujančių šalių (23 pav.).

22 pav. 20–24 metų asmenų, turinčių bent vidurinį išsilavinimą, dalis (proc.) lyginant su ES 28 šalių vidurkiu

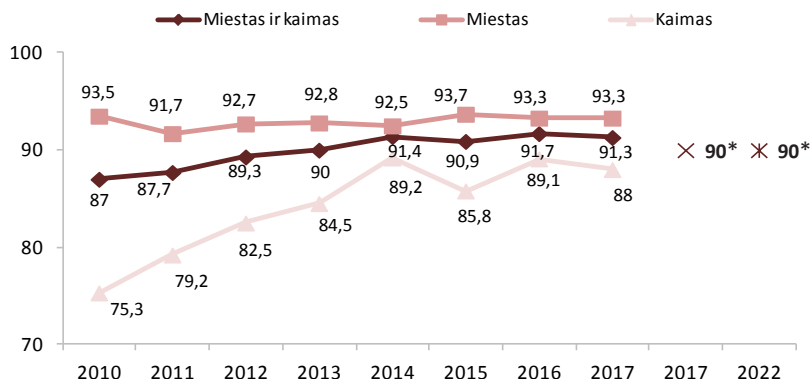

Duomenų šaltinis: Eurostatas

23 pav. 20–24 metų asmenų, turinčių bent vidurinį išsilavinimą, dalis (proc.) ES šalyse 2017 m.

Duomenų šaltinis: Eurostatas

20–24 metų moterų, turinčių bent vidurinį išsilavinimą, dalis keliais procentais lenkia vyrų dalį. Tai rodo didesnę moterų motyvaciją siekti vidurinio ir aukštesnio išsilavinimo. Šiek tiek didesni skirtumai matomi pagal gyvenamąją vietą. Švietimo prieinamumo didinimas ir išsilavinimo kokybės kėlimas kaime – kertiniai uždaviniai, kad jauni asmenys pajęgtų visavertiškai įsiliesti į darbo rinką. Tiek mieste, tiek kaime vidurinį išsilavinimą turinčių 20–24 metų asmenų dalis auga, tačiau kaimiškose vietovėse šios dalies augimas atsilieka nuo jos augimo mieste (24 pav.). Tai gali priklausyti nuo geresnio mokymo įstaigų prieinamumo mieste, taip pat mieste gyvena daugiau asmenų iš palankesnės socialinės ekonominės aplinkos dėl vidinės migracijos šalyje, miesto gyventojų didesnės motyvacijos įgyti išsilavinimą dėl didesnių galimybių gauti geriau apmokamą darbą.

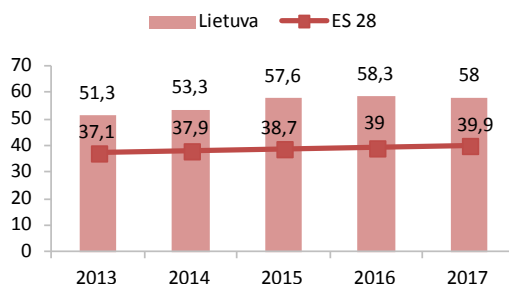
24 pav. 20–24 metų asmenų, turinčių bent vidurinį išsilavinimą, dalis (proc.) pagal gyvenamąją vietovę

* VŠS siekiniai.

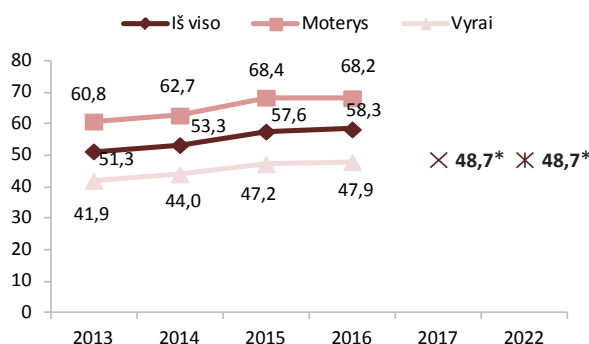
Duomenų šaltinis: Eurostatas, LSD

Lietuvoje aukštąjį išsilavinimą įgijusių 30–34 metų asmenų dalis kasmet auga ir jau viršijo *Strategijos* siekinius (25 pav.). Lietuva pagal šį rodiklį pirmauja ES, gerokai lenkdama ES šalių vidurkį (26 pav.). Lietuvoje šio amžiaus moterų dalis yra beveik pusantro karto didesnė nei vyrų, nors abiejų grupių dalys kasmet auga. Tikėtina, kad tokio amžiaus vyrai labiau linkę anksčiau įsilieti į darbo rinką, nei siekti aukštesnio išsilavinimo.

25 pav. 30–34 metų asmenų, turinčių aukštąjį ar jam prilygintą išsilavinimą, dalis (proc.) lyginant su ES 28 šalių vidurkiu

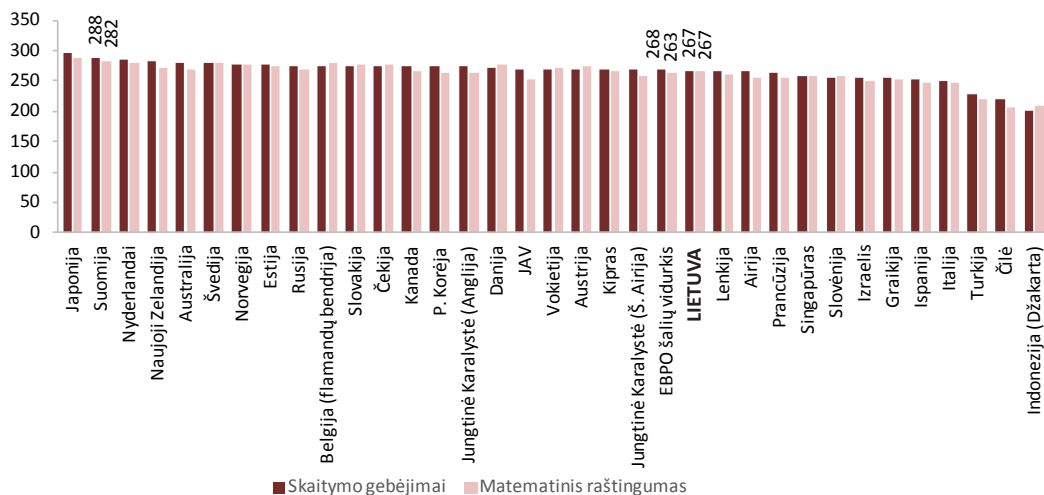
26 pav. 30–34 metų asmenų, turinčių aukštąjį ar jam prilygintą išsilavinimą, dalis (proc.)

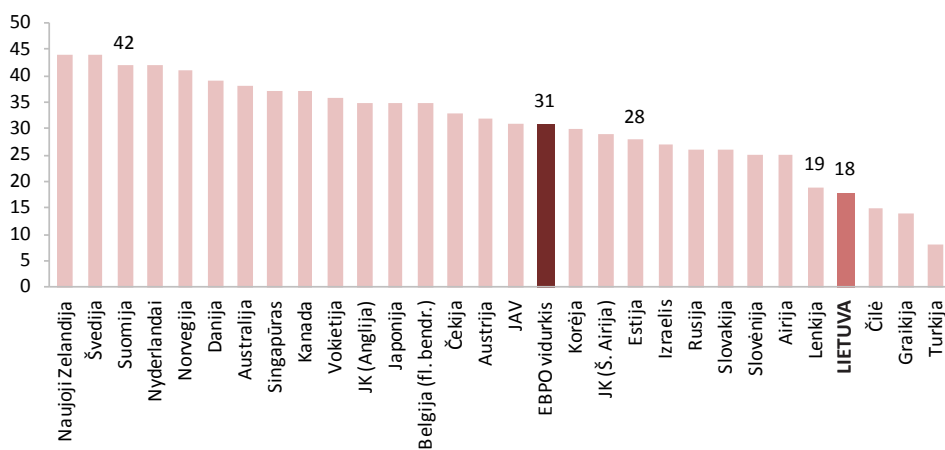
* VŠS siekiniai.

Duomenų šaltinis: Eurostatas

Nors Lietuvoje išsilavinusių asmenų dalis yra viena didžiausių ES, tačiau jo kokybė yra gana vidutinė. Remiantis Suaugusiųjų gebėjimų tarptautinio vertinimo programos (PIAAC) rezultatais, Lietuvos suaugusiųjų matematiniai gebėjimai, lyginant su kitų šalių, yra kiek aukštesni už vidutinius, tačiau skaitymo gebėjimai yra vidutinio lygio, o problemų sprendimo gebėjimai naudojantis IT gerokai žemesni nei vidutiniai (27, 28 pav.). Didžiųjų miestų gyventojų problemų sprendimo naudojantis IT įgūdžiai yra aukštesnio lygio nei mažų miestų ir kaimo gyventojų, aukštesnio išsilavinimo, užimtų gyventojų – aukštesnio lygio nei žemesnio išsilavinimo asmenų, bedarbių. Beje, jauni (16–29 metų) suaugusieji Lietuvoje pasižymi aukštesniu raštingumo lygiu, palyginti su vyresnio amžiaus gyventojais.

27 pav. Suaugusiųjų skaitymo gebėjimai ir matematinis raštingumas (PIAAC tyrimo skalės taškai) 2015 m.

Duomenų šaltinis: Skills Matter. Further Results. From the Survey of Adult Skills, 2016

28 pav. Suaugusiųjų, PIAAC tyrime pasiekusių aukščiausius (2 ir 3) lygmenis problemų sprendimo naudojantis IT, dalis (proc.)

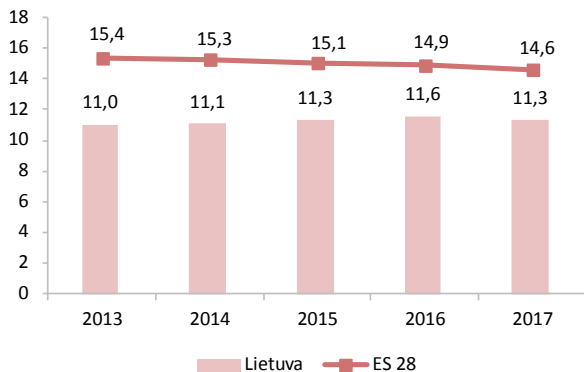
Duomenų šaltinis: Skills Matter. Further Results. From the Survey of Adult Skills, 2016

Įsidarbinimas

Lietuvoje sukuriančių sau darbo vietą 25–64 metų asmenų dalis pirmaisiais *Strategijos* įgyvendinimo metais augo, tačiau nuo 2016 m. pradėjo mažėti ir tolti nuo *Strategijos* siekinių. Vyrų, sukuriančių sau darbo vietas, dalis nuo 2014 m. augo ir buvo didesnė nei moterų ir viršijo 2017 m. *Strategijos* siekinį, o moterų – atvirkščiai: dalis mažėjo ir gero-kai atsiliko nuo *Strategijos* siekinių.

Lietuva pagal sau darbo vietą sukuriančių 25–64 metų asmenų dalį atsilieka ne tik nuo ES šalių vidurkio (29 pav.), bet ir savo kaimynių – Lenkijos ir Latvijos. 2017 m. pagal minėtą rodiklį Lietuva užėmė devintą nuo galo poziciją Europos Sąjungoje.

29 pav. Save įdarbinančių 25–64 metų asmenų dalis (proc.) lyginant su ES 28 šalių vidurkiu

Duomenų šaltinis: Eurostatas, ITC

Siekiant išsiaiškinti priežastis, trukdančias žmonėms pradėti savo verslą, SEB banko užsakymu *Spinter tyrimai* 2017 m. atliko visuomenės nuomonės tyrimą⁷, kuriuo atskleidė, kad įgyvendinti savo verslo idėjas žmonėms labiausiai trukdo *igūdžių trūkumas* (taip teigė 36 proc. kada nors svarščiusių turėti savo verslą žmonių). Panašiai tiek jų (35 proc.) kaip pagrindinę kliūtį nurodė *pradinio kapitalo neturėjimą*. *Baimė rizikuoti, patirti nesėkmę* ar *gauti nepastovias pajamas* taip pat yra viena svarbiausių priežasčių, atgrasanti žmones nuo ketinimų imtis verslo, – *baimę rizikuoti* nurodė kas ketvirtas, o *finansinio nestabilumo baimę* – kas penktas žmogus, galvojęs apie nuosavą verslą. Nerimą žmonėms kelia ir galima *per didelė mokesčių našta* ar *ekonominė šalies, pasaulio padėtis* – taip mano atitinkamai trečdalis (33 proc.) ir penktadalis (20 proc.) apklaustųjų. Beveik kas penktas apklaustasis imtis verslo nesirūpsta ir dėl *biurokratijos bei sudėtingų verslo steigimo reikalavimų*. Kai kurie žmonės prisipažino paprasčiausiai *stingantys motyvacijos* ar *laiko*, bijantys, kad *verslas turės neigiamą įtaką jų asmeniniam gyvenimui*. Savo verslo nori, bet *savimi nepasitiki* vienas iš dešimties žmonių – mano, kad neturi verslininkui būdingų savybių, arba juos stabdo artimųjų nepasitikėjimas.

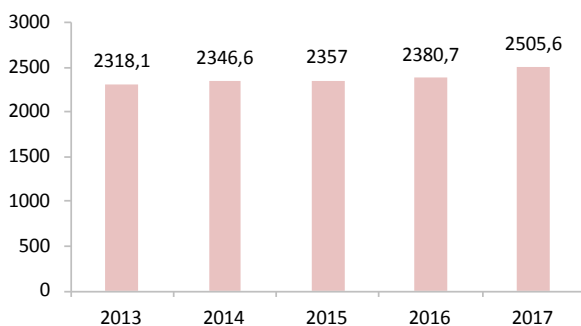
Švietimo finansavimo didinimas

Lietuvoje švietimas laikomas prioritetine valstybės veiklos sritimi. Todėl *Strategijoje* numatyta, kad jam skiriamos lėšos iki 2022 metų sudarytų ne mažiau kaip 6 proc. BVP. Nuo 2013 iki 2017 metų Lietuvoje švietimui skiriamų lėšų suma padidėjo 8,1 proc., tačiau jos augimas atsiliko nuo šalies BVP augimo tempo, todėl BVP dalis švietimui

⁷ Apklausta 1005 18–75 metų respondentų (apklausa reprezentuoja visą šalies teritoriją): 101 turintys savo verslą ir 904 neturintys jo.

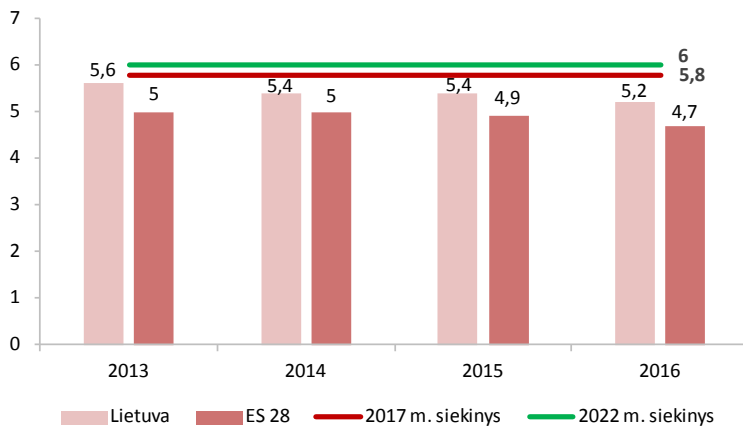
sumažėjo (30, 31 pav.). Vis dėlto 2016 m. Lietuvoje švietimui teko didesnė BVP dalis (5,2 proc.) nei vidutiniškai ES 28 (4,7 proc.), tačiau mažesnė nei kaimyninėse Baltijos valstybėse – Latvijoje (5,5 proc.) ir Estijoje (5,9 proc.). Pagal išlaidas švietimui, kurios kaip bendrų viešųjų išlaidų dalis sudarė 15,1 proc., Lietuva užėmė antrą vietą po Kipro (15,6 proc.) (ES 28 vidurkis – 10,2 proc.). Nors švietimui skiriamų lėšų Lietuvoje dalis, lyginant su kitomis ES šalimis, nėra maža, tačiau švietimo išlaidos vienam mokiniui / studentui yra vienos mažiausių (32 pav.).

30 pav. Nacionalinės išlaidos švietimui (mln. eurų)

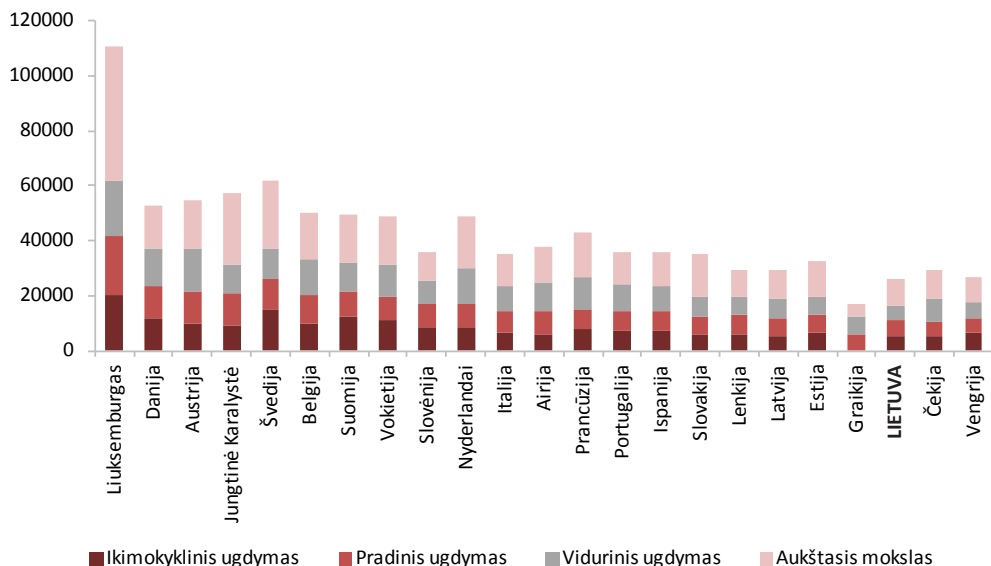
Duomenų šaltinis: LSD

31 pav. Nacionalinės išlaidos švietimui kaip BVP dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: Eurostatas

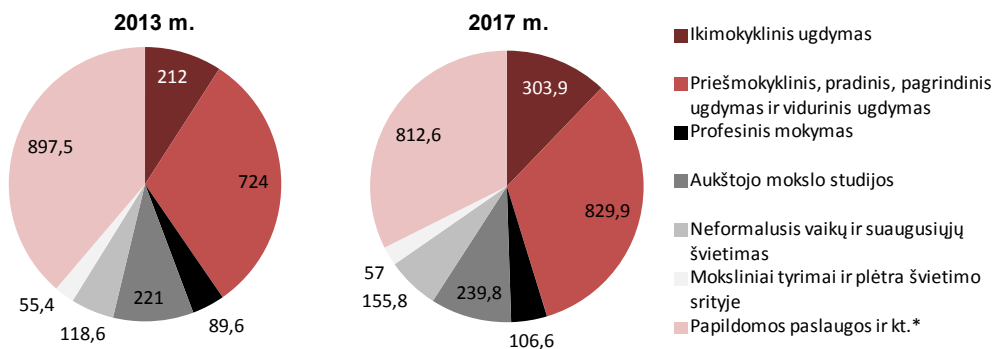
32 pav. Švietimo išlaidos vienam mokiniui / studentui doleriais, 2015 m.

Duomenų šaltinis: EBPO

Lietuvoje švietimas daugiausia finansuojamas valstybės lėšomis. 2017 m. daugiausia (829,9 mln. Eur, arba trečdalis) valstybės ir savivaldybių biudžetų lėšų teko priešmokykliniam ir bendrajam ugdymui. Panaši suma (812,6 mln. Eur, arba trečdalis) skirta ir papildomoms paslaugoms bei švietimo valdymui, administravimui (33 pav.). Šių lėšų suma 2013–2017 m. sumažėjo 9,5 proc., kitų – išaugo. Labiausiai augo lėšos, skirtos ikimokykliniam ugdymui (43 proc.) ir kitam neformaliajam vaikų ir suaugusiųjų švietimui (31 proc.).

33 pav. Valstybės ir savivaldybių išlaidos švietimui (mln. eurų) 2013 ir 2017 m.

* Papildomos paslaugos (maitinimo, apgyvendinimo, medicinos) ir kiti su švietimu susiję reikalai (švietimo politika, administravimas, valdymas).

Duomenų šaltinis: LSD

VALSTYBINĖS ŠVIETIMO STRATEGIJOS I TIKSLO RODIKLIAI, JŲ REIKŠMĖS IR SIEKINIAI

Vertinimo rodiklis, matavimo vienetas	Pusiaukelės siekinio įgyvendinimas
Išstojusiųjų į švietimo ir ugdymo kryptių programas universitetuose minimalaus konkursinio balo ir išstojusiųjų į tais metais populiariausios grupės programas skirtumas (proc.)	●
Vyrų mokytojų, dirbančių pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, dalis (proc.)	●
Mokytojų, kurie per pastaruosius 5 metus mokėsi bent vieno mėnesio arba 6 kreditų apimtimi, dalis (proc.)	Nėra duomenų
Mokytojų, patenkintų savo darbu, indeksas balais (nuo 0 iki 4 balų sistema) (tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas TALIS)	Nėra duomenų*
30–49 metų amžiaus mokytojų ir dėstytojų dalis (proc.)	●

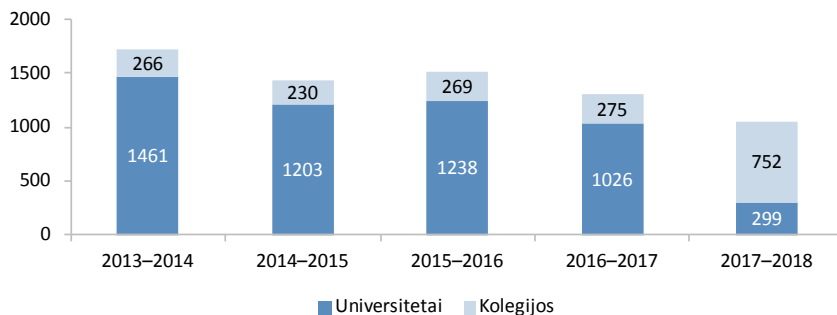
* Naujesnių duomenų kol kas nėra, nes TALIS 2013 m. cikle Lietuva nedalyvavo. Lietuva dalyvavo EBPO TALIS 2018 m. tyrimo cikle. Duomenys bus paskelbti 2019 m. pabaigoje.

Pedagogo profesijos pasirinkimas

Stojantieji į ugdymo mokslų programas

Keliamas uždavinys motyvuoti gabius jaunos žmones rinktis karjerą švietimo įstaigose. Tuo tarpu ŠVIS, LAMA BPO duomenys rodo, kad į ugdymo mokslų studijas, ypač universitetines, stojančiųjų skaičius kasmet mažėja, be to, į jas stoja ne patys gabiausi asmenys. 2017 metais, padidinus reikalavimus stojantiejiems (tolydžio keliama konkursinio balo kartelė), mažėjo ir bendras stojančiųjų skaičius į universitetus, tačiau aukštesni reikalavimai itin paveikė norinčius rinktis ugdymo mokslų studijas: sumažėjo ugdymo mokslus besirenkančiųjų universitetuose (1.1 pav.). 2017 m. išstojusiųjų į ugdymo mokslų bei populiariausias studijų programas vidutinis konkursinis balas dar labiau nukrito: universitetuose iki 5,32 (2016 m. – 5,65), kolegijose – iki 3,96 (2016 m. – 4,42). Įvertinus, kad konkursinio balo sandaroje 1 ar 2 balus sudaro papildomi motyvacijos vertinimo balai, vidutinis būsimų mokytojų pasirengimas studijoms dar nėra aukštas (žemesnis nei valstybės finansuojamų studijų vidutinis konkursinis balas), o konkursinių balų skirtumas, lyginant su išstojusiųjų į populiariausias programas minimaliu konkursiniu balu, tris kartus didesnis nei numatyta *Strategijoje* 2017 m. (1.2 pav.). Šią tendenciją, panašu, lemia žemas mokytojo profesijos prestižas.

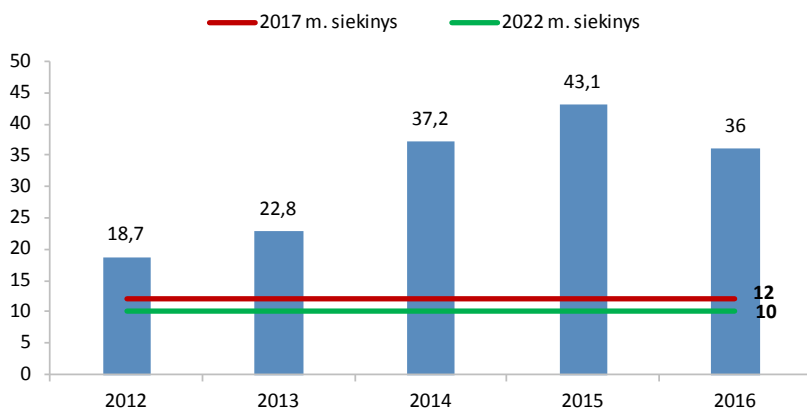
1.1 pav. Įstojusiųjų studijuoti į ugdymo mokslų programų* pirmą kursą skaičius

* Iki 2017 m. – švietimo ir ugdymo programos.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

1.2 pav. Įstojusiųjų į švietimo ir ugdymo programas ir populiariausias programas minimalaus konkursinio balo* skirtumas

* Pateikiami tik įstojusiųjų į valstybės finansuojamas ir valstybės nefinansuojamas su studijų stipendija vietas minimalūs konkursiniai balai. Minimalaus konkursinio balo skirtumas skaičiuojamas kaip įstojusiųjų į švietimo ir ugdymo programas minimalaus konkursinio balo dalis (proc.), palyginti su įstojusiųjų į populiariausias programas minimaliu konkursiniu balu. 2013 m. pasikeitė studijų krypčių skirstymas grupėmis. 2014 m. pasikeitė konkursinio balo skaičiavimo skalė.

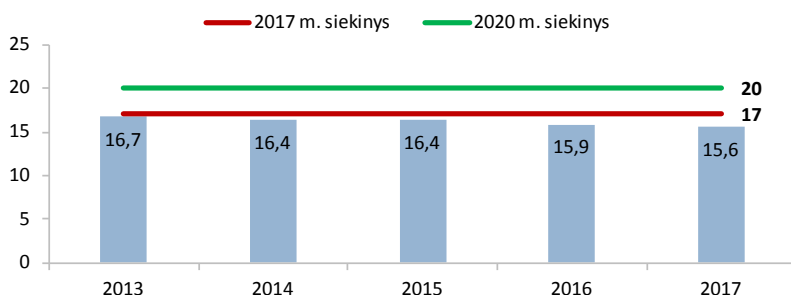
Duomenų šaltinis: LAMA BPO

Mokytojų vyrų ir moterų skaičiaus pusiausvyrą

Kol kas nepavyksta užtikrinti mokytojų vyrų ir mokytojų moterų skaičiaus pusiausvyros bendrajame ugdyme. Pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas dirbančių vyrų mokytojų dalis sumažėjo ir dar labiau atitolo nuo *Strategijos* siekinių (1.3 pav.). Lietuvoje pagrindinio ugdymo lygmenyje dirbančių mokytojų vyrų dalis buvo dvigubai

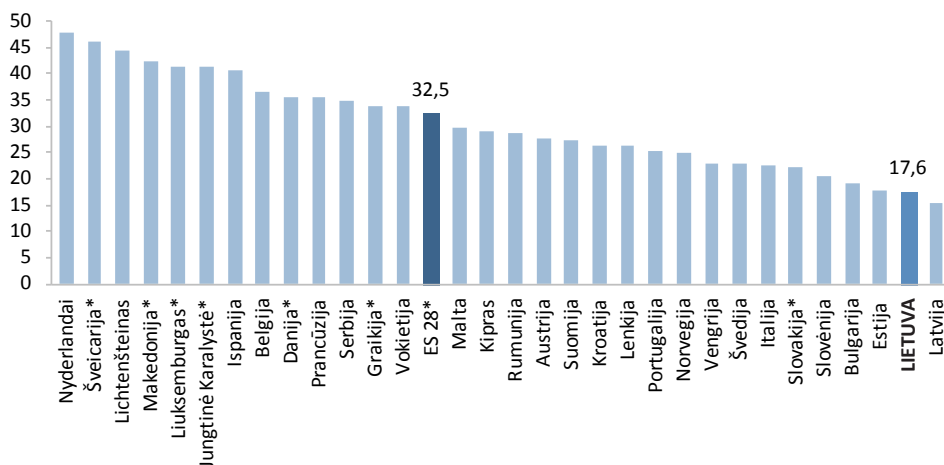
mažesnė nei ES šalių vidurkis ir bene mažiausia minėtose šalyse (mažesnė ji buvo tik Latvijoje) (1.4 pav.). Analizuojant moterų ir vyrų skaičiaus santykį švietimo posistemėse (1.5 pav.), profesinio mokymo įstaigose vyrų mokytojų dalis, nors ir nežymiai, bet didesnė nei bendrojo ugdymo mokyklose, tačiau jaunų (iki 30 metų) mokytojų vyrų dalis bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose 2016–2017 m. m. buvo panaši ir sudarė kiek daugiau nei ketvirtadalį visų mokytojų. Panašu, kad pagrindinė priežastis, dėl kurios apskritai vyrai kur kas rečiau renkasi mokytojo profesiją, – tai santykinai nedidelis darbo užmokestis, taip pat visuomenėje išsisknijęs stereotipas, kad mokytojo darbas – nevyriškas.

1.3 pav. Vyrų mokytojų, dirbančių pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: ŠVIS

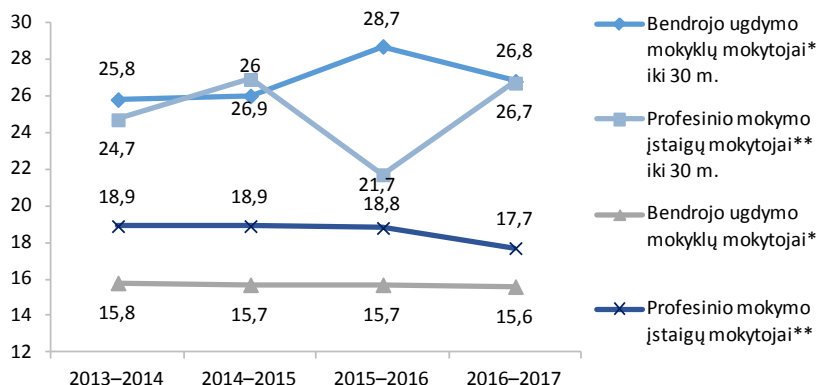
1.4 pav. Pagal pagrindinio ugdymo programas dirbančių mokytojų vyrų dalis (proc.) Europos šalyse 2015 m.

* 2014 m. duomenys.

Duomenų šaltinis: Eurostatas

1.5 pav. Vyrų mokytojų, dirbančių pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, dalis (proc.) bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose

* 5–12 kl. ir I–IV gimnazijos klasių mokytojai.

** Bendrojo ugdymo dalykų mokytojai.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Mokytojų amžius

Siekiant didesnio mokytojo profesijos prestižo, bandoma burti jaunesnių pedagogų bendruomenę, tačiau nelabai sėkmingai. Darbingiausių 30–49 metų mokytojų dalis šalyje mažėja (dėstytojų – didėja), todėl skaičiuojant bendrai (2013 m. 30–49 metų mokytojų ir dėstytojų dalis siekė 49,1 proc., 2017 m. – 45,8 proc.), tolstame nuo *Strategijos* siekinių: 55 proc. 2017 m., 60 proc. 2022 m.

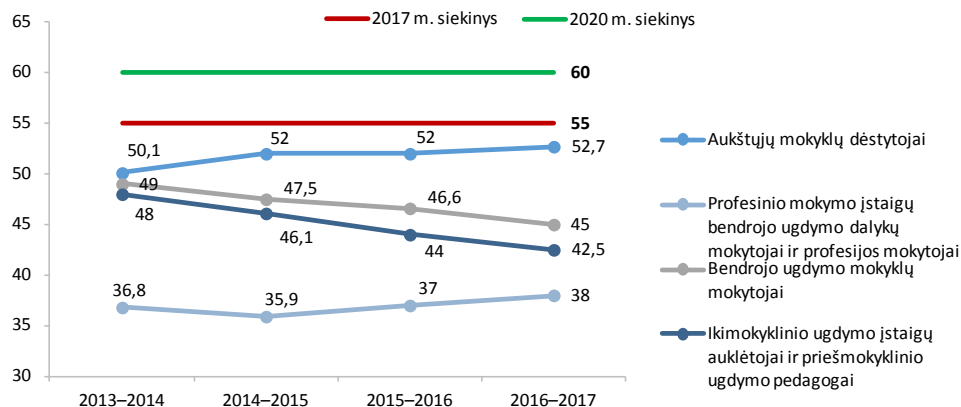
2017 m. didžiausia 30–49 metų mokytojų dalis (45 proc.) buvo bendrojo ugdymo mokyklų mokytojų grupėje; ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų grupėje – 42,5 proc., o profesinio mokymo įstaigų mokytojų grupėje – 38 proc. (1.6 pav.), tačiau šios amžiaus grupės pedagogų dalis per 2013–2017 m. tolydžio mažėjo bendrojo, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo institucijose. Tačiau 30–49 metų mokytojų profesinio mokymo įstaigose po truputį daugėjo. Kita situacija yra aukštojo mokslo sektoriuje: 30–49 metų dėstytojų dalis auga, 2016–2017 m. m. pasiekė 52,7 proc. ir priartėjo prie *Strategijoje* nubrėžtos 2017 m. reikšmės.

Vidutinis mokytojų amžius 2017 m. – apie 50 metų (2013 m. buvo 48 metai). 50 metų ir vyresnių ikimokyklinio ugdymo auklėtojų ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų – 46,8 proc., bendrojo ugdymo mokytojų – 54,1 proc. Per trejus metus tokio amžiaus ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo mokytojų padaugėjo, bet ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdyme padaugėjo ir jaunesnių (iki 40 metų) mokytojų (1.7 pav.).

Aukštųjų mokyklų dėstytojai – jaunesni: gausiausios yra 30–39 ir 40–49 metų amžiaus grupės (1.8 pav.).

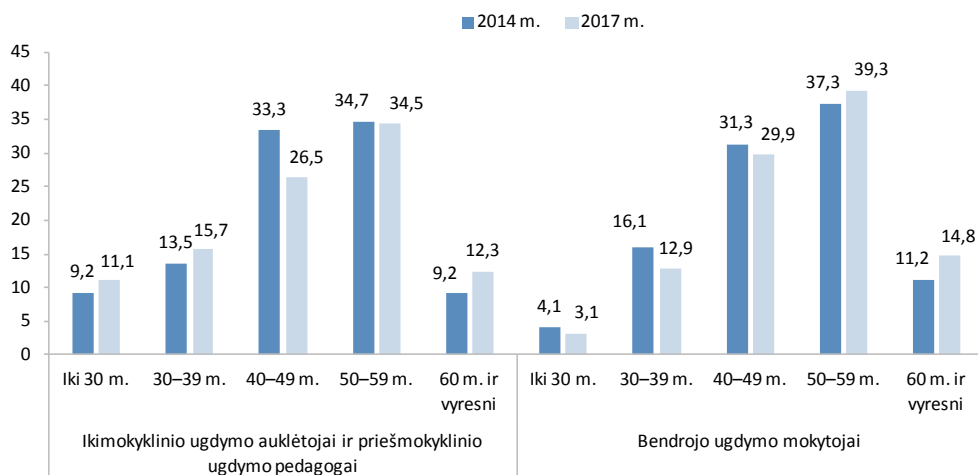
Lietuvos mokytojai yra vieni iš vyriausių ES, pagal šį rodiklį mus lenkia tik Italija, Bulgarija ir Estija (1.9 pav.). Apie 90 proc. visų Lietuvos pedagogų turėjo didesnę nei penkiolikos metų darbo stažą. Taigi kyla pavojus, kad netrukus, pasitraukus nemažai daliai mokytojų į pensiją, mokyklose gali pristigti aukštos kvalifikacijos specialistų.

1.6 pav. 30–49 metų mokytojų ir dėstytojų dalis (proc.)

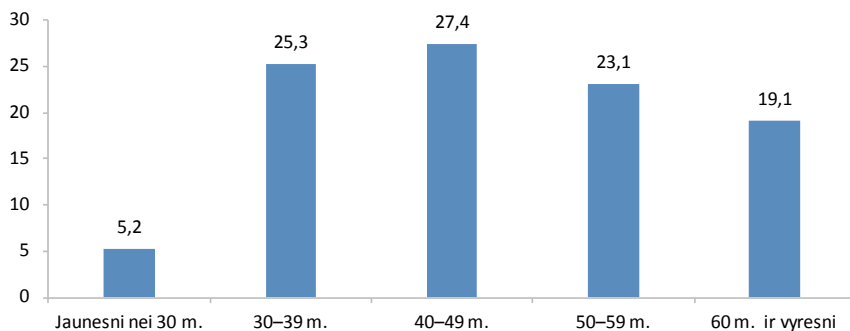
Duomenų šaltinis: ŠVIS

1.7 pav. Mokytojų pasiskirstymas (proc.) pagal amžiaus grupes

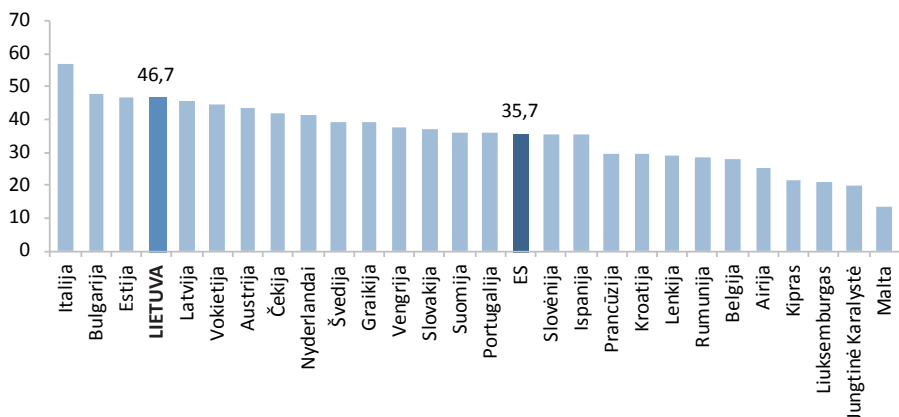
Duomenų šaltinis: ŠVIS

1.8 pav. Aukštųjų mokyklų dėstytojų pasiskirstymas (proc.) pagal amžiaus grupes 2016–2017 m. m.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

1.9 pav. 50 metų ir vyresnių pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų dalis (proc.) ES šalyse 2015 m.

Duomenų šaltinis: Eurostatas

30–49 metų amžiaus mokytojų grupė pagausėtų, jei į mokyklas ateitų dirbti daugiau jaunesnių mokytojų. Per 2013–2017 m. laikotarpį jaunų, iki 29 metų, mokytojų dalis sumažėjo, o 60 metų ir vyresnių – išaugo. Šiems pokyčiams turi įtakos ir naujai įdarbintų mokytojų gerokai mažesni⁸ atlyginimai nei patyrusių, nes atlyginimo dydis yra susietas su darbo krūviu, darbo stažu ir mokytojo kvalifikacine kategorija (jiems augant, atlyginimas didėja). Mokytojo darbo užmokestis labai priklauso nuo jo turimų (kontaktinių ir papildomų) darbo valandų skaičiaus. 2017 m. 28,2 proc. mokytojų miestuose ir 35,1 proc. mokytojų kaimo vietovėse turėjo mažiau nei 18 kontaktinių valandų (1.1 lentelė). Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos duomenimis, 2017 m. daugiau nei trys penktadaliai mokytojų per mėnesį uždirbo mažiau nei 800 Eur, neatskaitant mokesčių (1.2 lentelė).

1.1 lentelė. Bendrojo ugdymo mokytojų pasiskirstymas (proc.) pagal darbo krūvį 2017 m.

	Mažiau nei 18 val.	Nuo 18 iki 27 val.	Nuo 27 iki 36 val.	36 val. ir daugiau
Miestas	28,2	63,1	8,2	0,6
Kaimas	35,1	55,2	9,4	0,4

Duomenų šaltinis: ŠVIS

1.2 lentelė. Mokytojų darbo užmokesčio pasiskirstymas 2017 m.

Iki 400 Eur / mėn.		Nuo 400 iki 800 Eur / mėn.		Nuo 800 iki 1000 Eur / mėn.		1000 ir daugiau Eur / mėn.	
Skaičius	Proc.	Skaičius	Proc.	Skaičius	Proc.	Skaičius	Proc.
1994	6,4	17711	56,8	838	2,7	10624	34,1

Šaltinis: Švietimo kokybės ir regioninės politikos departamentas, ŠMSM

⁸ 2017 m. nekvalifikuoto mokytojo atlyginimas buvo beveik 3 kartus mažesnis už kvalifikuoto mokytojo atlyginimą.

Jauniems pedagogams į mokyklas ateiti reikalingos laisvos darbo vietos. Užimtumo tarnybos duomenimis, 2017 m. šalyje daugiau buvo savivaldybių, kuriose fiksuotas pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojų perteklius (tačiau perteklių fiksuojančių savivaldybių kasmet mažėja). O profesijos mokytojų ir ikimokyklinio ugdymo pedagogų dažniau trūko (ikimokyklinio ugdymo pedagogų stoka fiksuota net pusėje savivaldybių) (1.3 lentelė). Mokytojų trūkumas labiau juntamas didmiesčiuose, o provincijoje jų yra per daug.

1.3 lentelė. Oficialiai registruotas mokytojų poreikis savivaldybėse (metų pradžioje)

Pedagogų kategorijos	Savivaldybių, kuriose trūksta pedagogų, skaičius			Savivaldybių, kuriose yra pedagogų perteklius, skaičius		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Ikimokyklinio ugdymo pedagogai	16	23	30	16	16	3
Pradinio ugdymo mokytojai	3	5	8	36	30	26
Pagrindinio ir vidurinio ugdymo mokytojai	10	12	11	41	33	27
Profesijos mokytojai	3	15	15	4	4	1

Duomenų šaltinis: Užimtumo tarnyba

Pedagogų rengimas ir kvalifikacijos tobulinimas

Pedagogų rengimo kokybė, jų profesinio augimo galimybės yra svarbūs veiksniai, lemiantys ne tik pedagogo profesijos patrauklumą ir prestižą, bet ir turintys didelę įtaką švietimo rezultatams.

LAMA BPO duomenimis, 2017 m. Lietuvoje pedagogus rengė 13 aukštųjų mokyklų, siūlydamos 40 ugdymo studijų kryptių programų (programų skaičius mažinamas, siekiant labiau koncentruoti pedagogų rengimą ir išvengti besidubliuojančių programų; dar 2016 m. buvo siūloma per 100 ugdymo kryptių studijų programų 16-oje aukštųjų mokyklų). Nuo 2012 m. parengiamų pedagogų skaičius sumažėjo maždaug 2,5 karto (1.4 lentelė).

1.4 lentelė. Absolventų, įgijusių pedagogo kvalifikaciją, skaičius

Mokslo metai	2012–2013	2016–2017
Pirmosios pakopos universitetinių studijų programos	2347	811
Profesinės studijos	347	216
Pirmosios pakopos koleginių studijų programos	44	83
Antros pakopos studijų programos	31	7
Iš viso	2769	1117

Duomenų šaltinis: MOSTA

Daugelis aukštųjų mokyklų nepritraukia ar pritraukia labai mažai kandidatų į tam tikras pedagogines studijas, todėl jau netolimoje ateityje stigs kai kurių dalykų mokytojų: MOSTA duomenimis, 2018 m. chemijos ir fizikos studijas baigė po 1 absolventą, mate-

matikos – 2 absolventai, o naujų šių specializacijų pedagogų poreikis – keliolika kartų didesnis. Jau dabar trūksta fizikos, chemijos, muzikos mokytojų. Išlieka nepopuliarios ir lygiagrečiųjų studijų pedagoginės programos: 2016 m. bendrajame priėmime chemijos ir fizikos nesirinko nė vienas asmuo. Prognozuojama, kad 2021 m. trūks ir matematikos, lietuvių ir užsienio kalbų, pradinių klasių mokytojų.

Ne vien pedagogikos studijų nepopuliarumas ir mokytojų senėjimas kelia mokytojų trūkumo grėsmę: EBPO duomenimis, tik 15 proc. pedagoginių išsilavinimą ir pedagogo profesinę kvalifikaciją įgijusių Lietuvos aukštųjų mokyklų absolventų įsidarbina mokykloje. Dalis jaunuolių pedagogines studijas renkasi tik dėl noro įgyti aukštąjį išsilavinimą ir nuo pat pradžių neketina dirbti mokykloje. Reaguodama į kylančius iššūkius, ŠMM 2018 m. numatė visuomenės idėjos Lietuvai „Mokytojas – prestižinė profesija iki 2025 m.“ įgyvendinimo kryptis: mokytojų rengimo ir profesinio augimo pertvarką, mokytojų darbo apmokėjimo ir mokyklų finansavimo pertvarką, palankių sąlygų mokytojams laisvai ir kūrybiškai dirbti sudarymą, naujų ugdymo metodų ir priemonių taikymą, ugdymo turinio peržiūrą.

Įgyvendinant pedagogų rengimo pertvarką, 2018 m. pradėti kurti 3 nacionaliniai mokytojų rengimo centrai (Vilniuje, Kaune, Šiauliuose). Sukurta pedagogų poreikio prognozės sistema, leidžianti planuoti priėmimą į pedagogines studijas pagal realų poreikį. Pagal naujas pedagoginių studijų programas bus rengiami kelių specializacijų mokytojai. Taip pat padidintas vietų skaičius pedagogikos krypties profesinėse persikvalifikavimo studijose, besimokantiejiems skiriama stipendija, įsteigiamos naujos stipendijų rūšys. Pavyzdžiui, 2018 m. įsteigta 20 signatarų stipendijų (po 190 Eur) geriausiai besimokantiems abiturientams, pasirinkusiems studijas Lietuvoje, daugiausiai pedagogikos studijose. Kuriamos pedagogų perkvalifikavimo programos, leidžiančios įgyti papildomą dalykinę kompetenciją ir mokyti kelis dalykus (projektas „Tęsk“).

Gerinant studijų turinio ir proceso kokybę 2015 m. patvirtintas *Švietimo ir ugdymo studijų kryptių grupės aprašas*. Jis skirtas padėti aukštosioms mokykloms rengti atnaujintas ir vertinti švietimo ir ugdymo studijų kryptių grupės programas. Apraše apibrėžiamos minėtų programų aprėptys ir reikalavimai šių kryptių specialistų rengimui. 2016 m. patvirtinta *Pedagoginių profesijų prestižo kėlimo programa*. Pagrindiniai jos uždaviniai: pertvarkyti pedagoginių darbuotojų rengimą ir vertinimą, pagerinti pedagoginių darbuotojų materialinę gerovę, pritraukti motyvuotus asmenis į pedagogines profesijas. Taip pat 2016 m. patvirtintos *Pedagogų rengimo, skyrimo, kvalifikacijos, veiklos vertinimo, atestacijos ir kvalifikacijos tobulinimo kaitos kryptys*. Jose numatytos priemonės, kuriomis siekiama efektyvinti pedagogų rengimą, pedagogų kvalifikacijos tobulinimą ir mokyklų vadybą. Vykdam 2016 m. LR Seimo priimto *Mokslo ir studijų pakeitimo įstatymo* nuostatas, siekiama didinti programų pasirinkimo tolygumą, gerinti abiturientų pasirengimą, spręsti programų fragmentacijos problemą.

Didinant pedagogų profesijos prestižą, gerinant pedagogų darbo sąlygas 2017 m. patvirtintas naujas *Pedagogų rengimo modelio aprašas*, o 2018 m. – *Pedagogų rengimo reglamentas*. Šiais dokumentais įtvirtinama:

- kompleksinė kandidatų į pedagogines studijas atranka;
- galimybė įvairiais būdais įgyti pedagogo profesiją;

- *pedagoginė stažuotė;*
- *profesinio augimo, karjeros galimybė pagal kompetencijų lygmenis.*

Pedagogų kvalifikacijai tobulinti Lietuvoje per pastaruosius kelerius metus išleista per 70 mln. Eur, tačiau Valstybės kontrolės atliktas auditas rodo, kad pedagogų kvalifikacijos tobulinimo procesas iki šiol organizuojamas be aiškos sistemos, neatsižvelgiama į finansavimo poreikį ir laukiamą rezultatą.

Tyrimų duomenimis, pedagogai renkasi pačius neefektyviausius būdus tobulinti kvalifikaciją, t. y. vienos dienos ar 6 val. renginius (apie 60 proc. visų pedagogų pasirinktų renginių). Toks trumpalaikis kvalifikacijos tobulinimo būdas, anot specialistų, nesuteikia pakankamų galimybių įgyti naujų kompetencijų ar veiksmingai tobulinti turimas, pamatuoti jų poveikį pedagogo darbo rezultatams. Akredituotos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo įstaigos pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programų poveikumą ir jų įtaką pedagogų darbo kokybei vertina nepakankamai veiksmingais metodais (vertina pagal dalyvių ir lektorių atsiliepimus). Ne visuomet vertinamas šių renginių naudingumas ir grįžtamasis ryšys, kuris suteiktų informacijos ir padėtų veiksmingiau įgyvendinti kvalifikacijos tobulinimą. Mokyklos nepakankamai vertina pedagogų kvalifikacijos tobulinimo metu įgytų kompetencijų pritaikymą praktikoje, mokinių ugdymo kokybei gerinti ir ne visos sieja pedagogų kvalifikacijos tobulinimą su ugdymo rezultatais.

Svarbu, kad tolesni sisteminiai pokyčiai, kuriais siekiama didinti mokytojo profesijos prestižą, nebūtų vykdomi neapgalvotai, neatlikus mokslinių tyrimų, realių poreikių analizių ir prognozių.

Mokytojų ir dėstytojų judumas ir dalijimasis gerąja patirtimi

Mokytojų ir dėstytojų judumas prisideda gerinant profesines žinias, perimant kolegų iš užsienio naujas idėjas, didinant mokymo įstaigų tarptautiškumą, gerinant mokslo ir studijų kokybę bei diegiant inovacijas švietimo ir mokymo įstaigose. Pagal „Erasmus“ KA1 priemonę, daugiausiai finansuojamos aukštojo mokslo institucijų teikiamos paraiškos, tačiau aktyviausios yra profesinio mokymo įstaigos, kurios teikia daugiausiai paraiškų (1.5 lentelė).

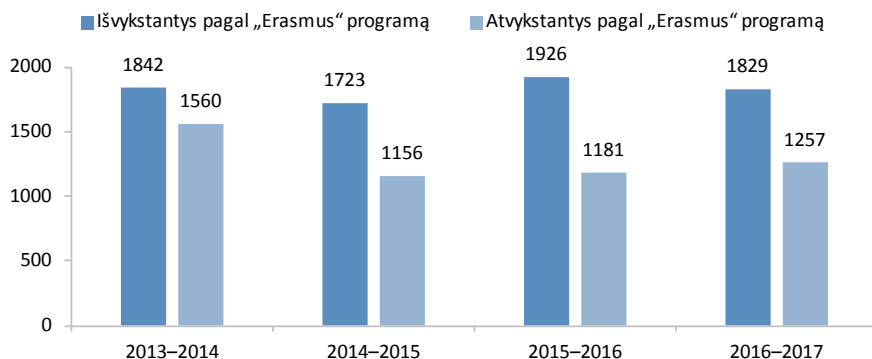
1.5 lentelė. Dalyvavimas mobilumo mokymosi tikslais (KA1) projektuose 2016 m.

	Finansuotos paraiškos	Mobilumai
Mobilumai programos šalyse	42	3756
Tarptautiniai mainai	27	726
Profesinis mokymas	61	1995
Suaugusiųjų švietimas	8	68
Bendrasis ugdymas	23	335

Duomenų šaltinis: ŠMPF

Vis dėlto labiausiai aukštųjų mokyklų darbuotojai naudojami „Erasmus+“ programos judumo galimybėmis: išvyksta mokyti daugiau kaip 1 800 pedagogų per mokslo metus, atvyksta apie 1 200 (1.10 pav.).

1.10 pav. Aukštųjų mokyklų darbuotojų, atvykusių ir išvykusių mokyti arba dėstyti pagal „Erasmus“ programą, skaičius*

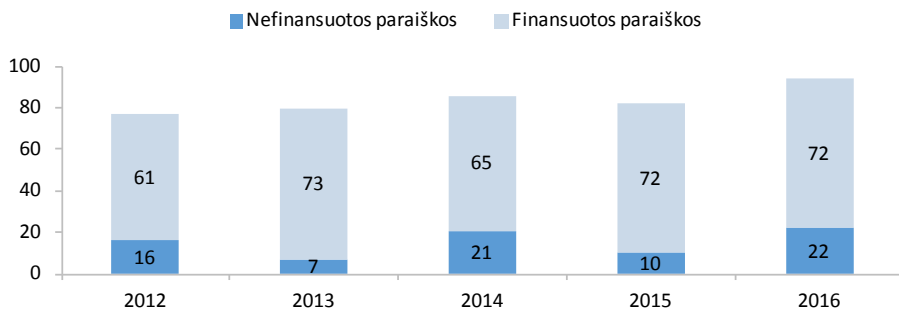
* Darbuotojų dėstyto ar mokymo vizitas gali trukti nuo 2 dienų iki 2 mėnesių (neįskaičiuojant kelionės dienų). Dėstyto vizitas negali trukti mažiau nei 8 akademines valandas per savaitę.

Duomenų šaltinis: ŠMPF

Kita priemonė, kuria naudojasi mokyklos, yra strateginių partnerystių projektai, skirstomi į du tipus: didžiųjų strateginių partnerystių – skirti inovacijoms skatinti ir intelektiniams produktams kurti, mažųjų strateginių partnerystių – skirti tarpmokymų bendradarbiavimui kurti. 2016 m. Švietimo mainų paramos fondui pateikta 10 proc. daugiau didžiųjų strateginių partnerystių ir 40 proc. daugiau mažųjų strateginių partnerystių projektų paraiškų nei 2015 ar 2014 m. Iš gautų 88 didžiųjų strateginių partnerystių projektų (visų švietimo sektorių) paraiškų finansuoti 22 projektai, o jų vertė siekia beveik 4 mln. eurų. 2016 m. mažųjų strateginių partnerystių projektų konkursas sulaukė 34 tinkamų paraiškų, iš kurių finansuota 10 Lietuvos organizacijų ir 109 kitų šalių organizacijų koordinuojamų projektų, kuriuose lietuviai yra partneriai. Projektų vertė – apie 2,5 mln. eurų. Toks aktyvumas rodo, kad švietimo organizacijos yra linkusios siekti kryptingų strateginių pokyčių bendrojo ugdymo, profesinio mokymo, aukštojo mokslo ir suaugusiųjų švietimo sektoriuose. Labiausiai džiugina tai, kad šie projektai inicijuojami pačių švietimo sistemos dalyvių, turinčių realią galimybę prisidėti prie būklės gerinimo.

Dar viena programa, kuria naudojasi mokyklos, yra „Nordplus“. Šiai programai keliami tikslai sutampa su svarbiausiais uždaviniais, numatytais *Strategijoje*: kurti lanksčią, tęstinę, visiems prieinamą ir socialiai teisingą švietimo sistemą, kuri užtikrintų galimybę mokytis visą gyvenimą. Labiausiai programos parama naudojasi Lietuvos aukštojo mokslo institucijos, teikdamos paraiškas „Nordplus Higher Education“ paprogramei finansuoti. 2016 m. finansuotos 72 paraiškos iš 94 pateiktų (1.11 pav.).

1.11 pav. „Nordplus Higher Education“ statistika 2012–2016 m.

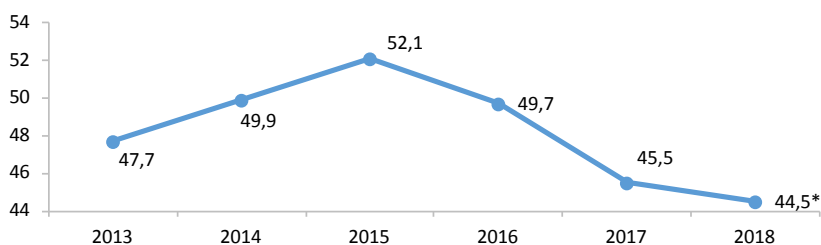

Duomenų šaltinis: ŠMPF

Visuomenės pasitikėjimas švietimu

Nuo 2013 m. augęs visuomenės pasitikėjimas švietimu, 2015 m. pradėjo smukti ir 2018 m. pasiekė žemiausią lygį per pastaruosius 20 metų (1.12 pav.). Aukščiausias pasitikėjimo švietimu rodiklis buvo 2004 m. ir siekė apie 70 proc. Pasitikėjimo švietimu nuo 2015 m. smukimo priežastys gali būti susijusios su aktyvia švietimo srities pertvarka (mokyklų vadovų kadencijų nustatymas, profesinio mokymo pertvarka, mokytojų etatinio apmokėjimo įvedimas, mokslo metų pailginimas), kurios rezultatai pastebimi ne taip greitai, tačiau būtini, siekiant ilgalaikės, tvarios ir kokybiškos švietimo sistemos, atitinkančios šiuolaikinio pasaulio poreikius. Kita vertus, permainos neturi būti daromos skubotai, neatsižvelgiant į pokyčiams pasirengti reikalingą laiką; jos turi būti apgalvotos ir apsvaistytos su švietimo bendruomene.

1.12 pav. Išreiškusiųjų pasitikėjimą švietimu dalies (proc.) metinis vidurkis

* 2018 m. sausio–birželio mėn. vidurkis.

Duomenų šaltinis: „Vilmorus“

Visuomenės pasitikėjimą švietimo sistema, mokytojais ir dėstytojais skatintų ir didėjantis akademinis sąžiningumas. Lietuvos studentų sąjungos 2013 m. atliktas tyrimas⁹ parodė, kad net pusė studentų mano, jog jų fakultete akademinis nesąžiningumas yra

⁹ Pilkoji akademinio sąžiningumo zona: formos ir rekomendacijos. Lietuvos studentų sąjunga, 2014. <http://www.lss.lt/wp-content/uploads/2013/01/PILKOJI-AKADEMINIO-SAZININGUMO-ZONA-Print.pdf>.

paplitęs reiškinys, ypač būdingas atliekant grupines užduotis, naudojant neleistinas priemones egzaminų metu, nusirašinėjant ir kt. Akademinių sąžiningumo standartai turėtų būti diegiami dar bendrojo ugdymo mokykloje, numatant aiškias taisykles, kaip elgtis susidūrus su nesąžiningu elgesiu, skatinant elgtis sąžiningai. Tokios iniciatyvos ėmėsi Transparency International, 2014 m. sukūrusi „Sąžiningumo mokyklų tinklą“, padedantį šalies mokykloms įgyvendinti sąžiningumo iniciatyvas, puoselėti sąžiningumo ir skaidrumo vertybes mokinių gyvenime. 2018 m. 173 mokyklos buvo tinklo narėmis¹⁰.

¹⁰ <https://www.transparency.lt/saziningumo-mokyklų-tinklas/>.

VALSTYBINĖS ŠVIETIMO STRATEGIJOS II TIKSLO RODIKLIAI, JŲ REIKŠMĖS IR SIEKINIAI

Vertinimo rodiklis, matavimo vienetas (duomenų šaltinis)	Pusiaukelės siekinio įgyvendinimas
Savarankiškos mokyklos statusą turinčių mokyklų dalis (proc.) (ŠVIS)	●
Pažangos ataskaitas paskelbusių mokyklų dalis (proc.) (ŠVIS)	●
Švietimo pažangos ataskaitas paskelbusių savivaldybių dalis (proc.) (ŠVIS)	●
Studijų programų, akredituotų maksimaliam laikotarpiui, dalis (proc.) nuo visų akredituotų programų (SKVC)	●
Universitetų ir verslo bendradarbiavimas, vieta Europos Sąjungoje (Pasaulio ekonomikos forumas)	●
Privačios išlaidos švietimui kaip BVP dalis (proc.) (Eurostatas)	●

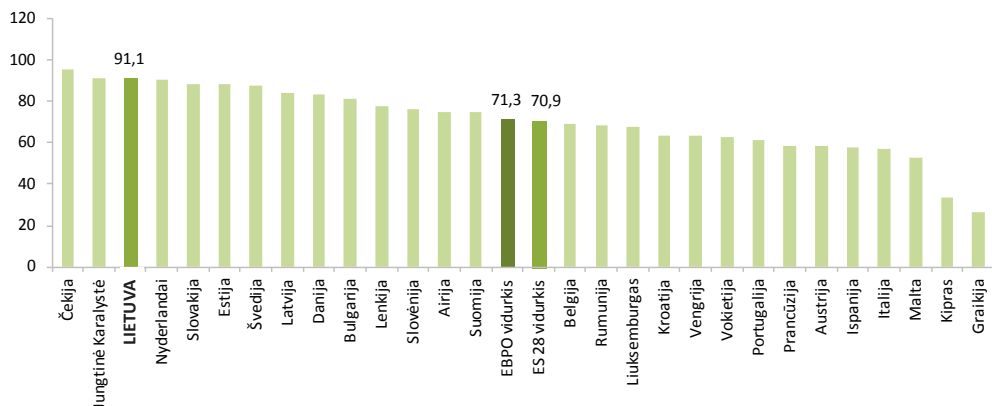
Mokyklų savarankiškumas ir atskaitomybė

Bendrojo ugdymo mokyklų savarankiškumas ir atskaitomybė

Mokyklų savarankiškumo didinimas svarbus siekiant demokratiškai priimti sprendimus mokyklų bendruomenėse, efektyviau valdyti valstybės finansus, skiriamus švietimui, ir gerinant švietimo kokybę. Kol kas nėra duomenų, kiek Lietuvoje yra savarankiškų mokyklų, nes švietimo teisės aktuose vis dar nėra įtvirtintas savarankiškos mokyklos statusas. Norint matuoti minėtą rodiklį, reiktų, visų pirma, įteisinti savarankiškos mokyklos sampratą ir tokios mokyklos raiškos požymius. Tik 2018 m. imtasi spręsti šią problemą. Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra parengė *Savarankiškos mokyklos modelio aprašo* projektą.

Tarptautiniai tyrimai (pvz., PISA 2015) rodo, kad Lietuvos mokyklos, lyginant su kitų Europos Sąjungos šalių mokyklomis, turi gana didelį savarankiškumą. Lietuva pagal savarankiškumo indeksą patenka į minėtų šalių trejetuką (kartu su Čekija ir Jungtine Karalyste), kuriose mokyklos turi daugiausia atsakomybės už išteklius, ugdymo turinį, mokinių pasiekimų vertinimą, drausmės palaikymą ir priėmimo į mokyklą politiką (2.1 pav.). 2015 m. direktoriai teigė įvairiose srityse (ypač – nustatant mokytojų darbo užmokestį, formuojant mokyklos biudžetą) turintys daugiau atsakomybės nei 2009 m.

2.1 pav. Mokyklų savarankiškumo indeksas* 2015 m.

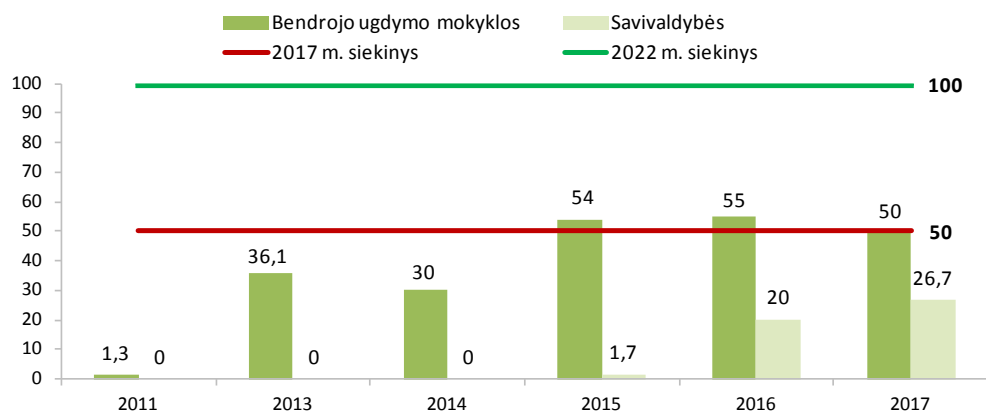

* Mokyklų savarankiškumo indekso skaičiavimas grindžiamas mokyklų vadovų apklausos rezultatais. Jis atspindi užduočių, už kurias, mokyklų vadovų nuomone, daugiausia atsakingi jie patys, mokytojai ar mokyklos taryba, dalį (proc.).

Duomenų šaltinis: PISA 2015 Results (Volume II)

Vis dėlto išsamesni nacionalinių tyrimų rezultatai (Urbanovič J., Navickaitė J., 2016) atskleidžia, kad Lietuvos mokyklos vis dar jaučiasi savarankiškos ne visose srityse. Joms labiausiai savarankiškumo trūksta turto ir finansų valdymo srityje, komplektuojant vadybinį mokyklos personalą ir nustatant darbo užmokestį darbuotojams. Beje, neretai ir pačios mokyklos nesugeba pasinaudoti joms suteiktomis teisėmis. Dėl mokyklos bendruomenės pasyvumo neretai jai svarbius sprendimus priima ne mokyklos taryba, bet ugdymo įstaigos vadovas. Pasitaiko atvejų, kai mokyklos savarankiškumą riboja ir jos savininkas (savivaldybė).

Yra nemažai įrodymų (TIMSS, PISA tyrimų rezultatai), kad mokyklos savarankiškumas turi teigiamą įtaką mokinių mokymosi pasiekimams tik tada, kai veikiama kartu su adekvačia mokyklų atskaitomybės sistema. Todėl *Strategijoje* numatyta, kad mokyklos ir savivaldybės skelbtų viešai savo pažangos ataskaitas. Nuo 2013 m. išaugo mokyklų, atsiskaitančių už savo padarytą pažangą visuomenei, dalis. 2017 m. ŠVIS svetainėje savo ugdymo rezultatus ir pažangą skelbė pusė visų šalyje veikiančių bendrojo ugdymo mokyklų ir atitiko 2017 m. siekinį (2.2 pav.). Tačiau mokyklų steigėjų atskaitomybės mechanizmas tik pradedamas kurti: savo švietimo pažangos ataskaitas 2017 m. yra paskelbusios daugiau nei ketvirtadalis savivaldybių, todėl *Strategijos* pusiaukelės siekinys (50 proc.) kol kas nepasiektas. Menką savivaldybių aktyvumą skelbiant pažangą galėjo lemti tiek nacionalinio lygmens institucijų pagalbos stoka apibrėžiant švietimo pažangos sampratą ir susitariant dėl pažangos ataskaitų skelbimo tvarkos, tiek ir savivaldybių iniciatyvumo stoka.

2.2 pav. Pažangos ataskaitas paskelbusių bendrojo ugdymo mokyklų ir savivaldybių dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros 2016 m. atlikta 308 bendrojo ugdymo mokyklų pažangos ataskaitų turinio analizė parodė, kad mokyklos pažangą supranta skirtingai. Ne visos jų viešai skelbiamos ataskaitos yra lengvai suprantamos ir pagrįstos įrodymais. Pastebėta, kad mokyklose įvykė pokyčiai per metus (mokinių mokymosi pasiekimų, mokyklos mikroklimato ar pan.) aprašomi mažiau nei pusėje (47 proc.) nagrinėtų ataskaitų. Tik trečdalyje jų mokyklos pagrindžia duomenimis padarytą pažangą. Kitose 53 proc. mokyklų pažangos ataskaitose aprašomos mokyklų per metus vykdytos veiklos.

Profesinio mokymo įstaigų savarankiškumas ir atskaitomybė

Profesinio mokymo įstaigų savarankiškumas didinamas jas pertvarkant iš biudžetinių į viešąsias. VšĮ statusą turinčios profesinio mokymo įstaigos, lyginant su biudžetinėmis, turi daugiau savarankiškumo *valdymo (ypač finansų) ir personalo vadybos* srityse. Jos turi galimybę gauti papildomų pajamų ir paramą. ŠVIS duomenimis, 2017 m. Lietuvoje buvo 70 valstybinių profesinio mokymo įstaigų, iš kurių tik 26 – viešosios įstaigos. Pastarųjų skaičius, lyginant su 2013 m., nepakito.

Tik 2017 m. gruodžio mėn. priimtose *Profesinio mokymo įstatymo* pataisose, kuriomis įtvirtinta nuostata visas biudžetines profesinio mokymo įstaigas pertvarkyti į viešąsias suteikiant socialiniams partneriams ir savivaldybėms galimybę tapti dalininkais, profesinio mokymo įstaigoms gauti papildomų pajamų ir paramą. Minėtos pataisos įtvirtino ir griežtesnę profesinio mokymo įstaigų atskaitomybę. Numatoma kas 5 metus vykdyti išorinį įstaigos auditą – jeigu du kartus iš eilės įstaiga gaus neigiamą įvertinimą, ji bus uždaryta. Kas 5 metus bus atnaujinami ir kvalifikaciniai reikalavimai, taip pat bus tikrinama, ar profesija atitinka darbo rinkos poreikius, profesinio mokymo įstaigos privalės viešai skelbti savo veiklos ataskaitas. Iki šiol mokslo kokybė buvo tikrinama fragmentiškai, o realios atsakomybės už nekokybiškai vykdomas veiklas nebuvo. Įstatymo pataisomis taip pat numatoma įtvirtinti platesnes profesinio mokymo įstaigų tarybų funkcijas ir atsakomybes, įtraukti į tarybas daugiau socialinių partnerių ir savivaldybių atstovų ir šitaip skatinti didesnę profesinio mokymo įstaigų atskaitomybę visuomenei.

Lietuvos universitetų autonomija

Lietuvos universitetų autonomija yra įtvirtinta LR Konstitucijos 40 straipsnio 3 dalyje. Europos universitetų asociacijos duomenimis, 2016 m. Lietuvos universitetai turėjo aukšto lygio autonomiją organizacinėje ir personalo valdymo srityse, vidutinio lygio aukštesnę – finansų valdymo, o vidutinio lygio žemesnę – akademinėje srityje. Lyginant su mūsų kaimyninėmis šalimis, Estijos ir Latvijos universitetai turėjo didesnę savarankiškumą nei mūsų šalies universitetai visose, išskyrus organizacinę sritį, Lenkijos – personalo ir akademinėje srityse (2.1 lentelė).

2.1 lentelė. Europos šalių arba jų regionų universitetų sričių autonomijos reitingas

Organizacinė		Finansinė		Personalo		Akademinė	
1	Jungtinė Karalystė	1	Liuksemburgas	1	Estija	1	Estija
2	Danija	2	Latvija	2	Švedija	2	Suomija
3	Suomija	3	Jungtinė Karalystė	3	Jungtinė Karalystė	3	Airija
4	Belgija (Prancūzų bendruomenė)	4	Estija	4	Šveicarija		Liuksemburgas
5	Estija		Nyderlandai	5	Liuksemburgas		Jungtinė Karalystė
	LIETUVA	6	Flandrija (Belgija)	6	Suomija	6	Hesė (Vokietija)
7	Portugalija	7	Italija	7	Latvija		Šiaurės Reino Vestfalija (Vokietija)
8	Austrija		Portugalija	8	Danija	8	Brandenburgas (Vokietija)
	Norvegija		Slovakija	9	Lenkija	9	Norvegija
10	Hesė (Vokietija)	10	Danija	10	LIETUVA	10	Islandija
11	Airija	11	Suomija	11	Flandrija (Belgija)	11	Danija
12	Flandrija (Belgija)	12	Šveicarija	12	Austrija	12	Austrija
13	Nyderlandai	13	Airija	13	Nyderlandai	13	Šveicarija
14	Šiaurės Reino Vestfalija (Vokietija)	14	LIETUVA	14	Islandija	14	Lenkija
15	Lenkija	15	Kroatija	15	Hesė (Vokietija)	15	Švedija
16	Italija		Islandija		Šiaurės Reino Vestfalija (Vokietija)	16	Vengrija
	Slovėnija	17	Austrija		Norvegija	17	Ispanija
18	Kroatija	18	Slovėnija	18	Portugalija	18	Italija
19	Švedija	19	Švedija	19	Slovakija	19	Slovakija
20	Prancūzija	20	Ispanija	20	Brandenburgas (Vokietija)	20	Portugalija
21	Brandenburgas (Vokietija)	21	Lenkija	21	Serbija	21	Kroatija
22	Latvija	22	Belgija (Prancūzų bendruomenė)	22	Vengrija	22	Nyderlandai
23	Vengrija	23	Serbija	23	Ispanija	23	Latvija
24	Ispanija	24	Prancūzija	24	Belgija (Prancūzų bendruomenė)	24	Serbija
	Šveicarija	25	Brandenburgas (Vokietija)		Italija	25	Slovėnija
26	Serbija	26	Šiaurės Reino Vestfalija (Vokietija)		Slovėnija	26	LIETUVA
27	Islandija	27	Norvegija	27	Prancūzija	27	Prancūzija
28	Slovakija	28	Vengrija		Airija	28	Flandrija (Belgija)
29	Liuksemburgas	29	Hesė (Vokietija)	29	Kroatija	29	Belgija (Prancūzų bendruomenė)

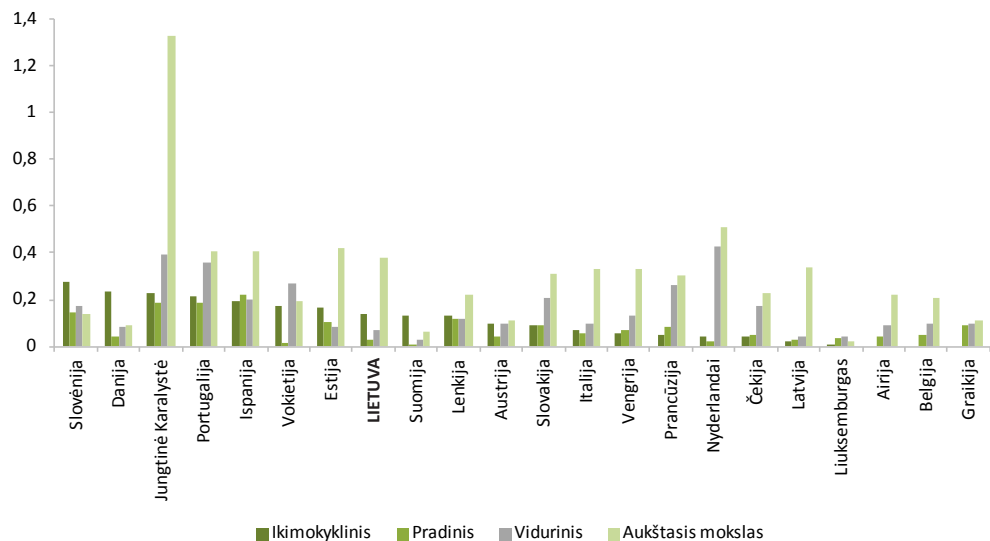
Aukšto lygio
 Vidutinio lygio aukštesnė
 Vidutinio lygio žemesnė
 Žemo lygio

2016 m. LR Seimo patvirtinta nauja *Mokslo ir studijų įstatymo* redakcija, kuria, stiprinant universitetų autonomiją, padidinti universiteto Senato įgaliojimai universiteto finansų ir turto tvarkymo srityje, tvirtinant institucijos strateginį veiklos planą ir struktūros pertvarkos planus. Universitetams suteikta daugiau laisvės formuojant studijų programas; leista siūlyti 3 metų trukmės bakalauro, 1 metų trukmės magistrantūros studijas ir doktorantūros studijas, įgyvendinamas drauge su neuniversitetinėmis institucijomis ir įmonėmis, vykdančiomis aukšto lygio MTEP veiklas. Be to, sustiprinta ir aukštųjų mokyklų atsakomybė bei atskaitomybė: numatytos Vyriausybės sutartys su aukštosiomis mokyklomis, taip pat valdymo pakeitimai, įtraukiant į tarybą daugiau socialinių partnerių. Vis dėlto aukštųjų mokyklų tarybų atsakomybės ir atskaitomybės visuomenei ir akademinėi bendruomenei mechanizmai liko neapibrėžti, išskyrus jų veiklos metinės ataskaitos pateikimą.

Privačių lėšų pritraukimas

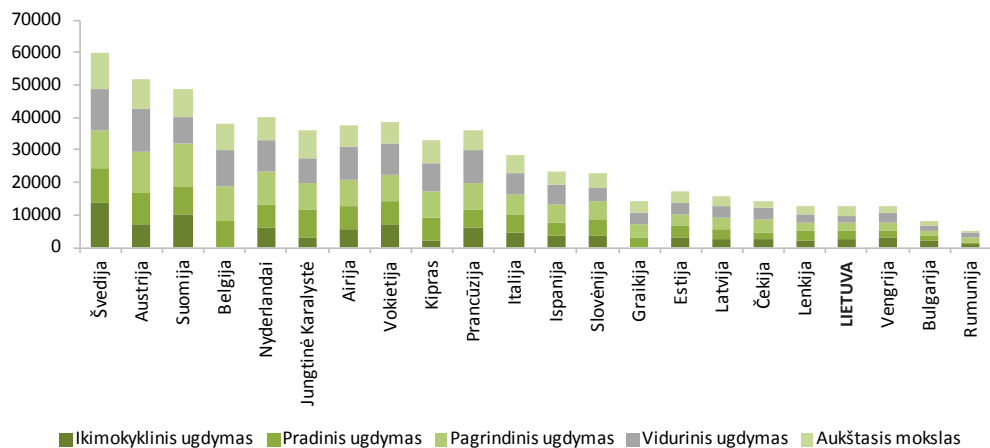
Privačių lėšų pritraukimas į švietimą Lietuvoje ir toliau išlieka problema, nors, lyginant su kitomis ES šalimis, privataus sektoriaus skiriamų lėšų švietimui BVP dalis nėra jau tokia maža, ypač ikimokykliniam ugdymui ir aukštajam mokslui (2.3 pav.). 2017 m. švietimo įstaigų gautos lėšos iš privačių subjektų šalyje sudarė 17 proc. visų gautų lėšų. Likusią švietimui skirtų lėšų dalį sudarė valstybės skiriamos lėšos. ES šalių kontekste valstybės išlaidos vienam mokiniui / studentui ES šalių kontekste yra vienos mažiausių (2.4 pav.). Nuo 2013 iki 2017 m. švietimo įstaigoms valstybės skiriamos lėšos išaugo 8,4 proc., tačiau šalies ir užsienio fizinių ir juridinių asmenų švietimui skiriamos lėšos ne tik nepadidėjo, bet net sumažėjo 13 proc. (2.5 pav.). Vienam mokiniui tekusios valstybės lėšos didėjo beveik visose švietimo įstaigose (išskyrus universitetus), o privačios lėšos – kito nežymiai, išskyrus profesinį mokymą, kur jos sumažėjo net dvigubai (2.6 pav.). Nors 2013–2015 m. privačių lėšų, tenkančių švietimui, BVP dalis išaugo 0,03 proc. punkto, tačiau itin atsiliko nuo Strategijos siekinių (2.7 pav.). Panašu, kad nesant valstybėje paskatų investuoti privačias lėšas į švietimą mechanizmo, minėti siekiniai iki numatytų terminų gali būti ir nepasiekti. Beje, VŠS tikslo siekti sunkina ir tai, kad nemaža dalis privačių lėšų, skiriamų, pavyzdžiui, korepetitoriams, neformaliojo švietimo veikloms ir pan., dalis cirkuliuoja šešėlyje ir nėra fiksuojama oficialioje statistikoje.

2.3 pav. Privačios išlaidos švietimui kaip BVP dalis (proc.)

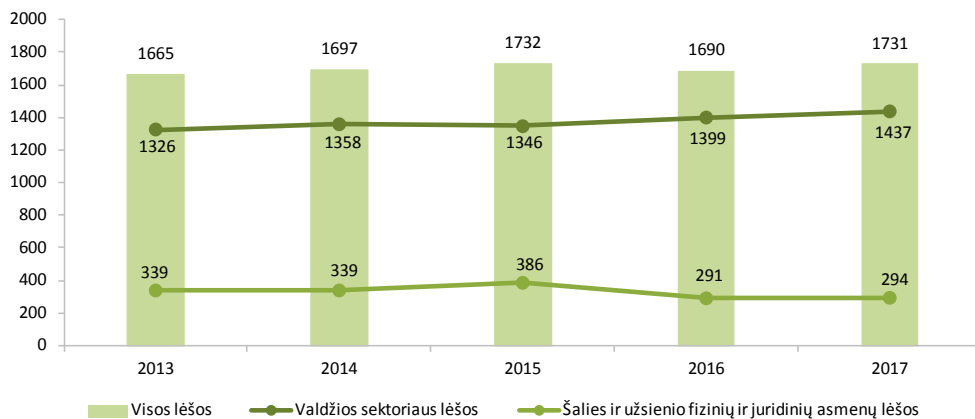

Duomenų šaltinis: EBPO

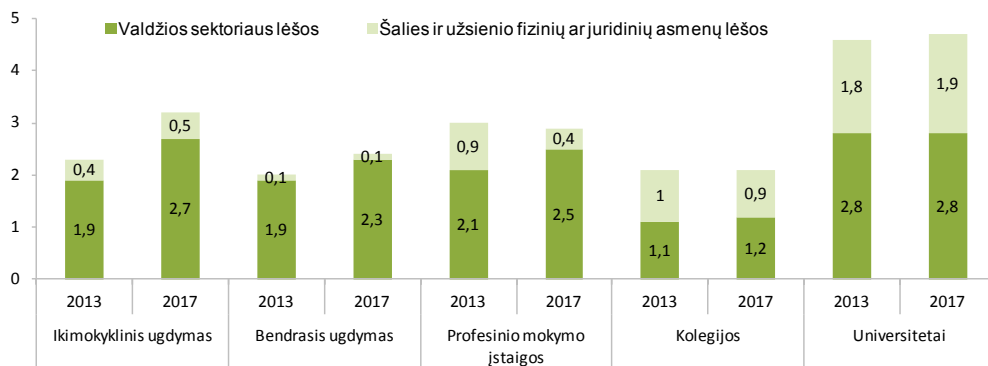
2.4 pav. Viešosios išlaidos vienam mokiniui / studentui (eurais), 2016

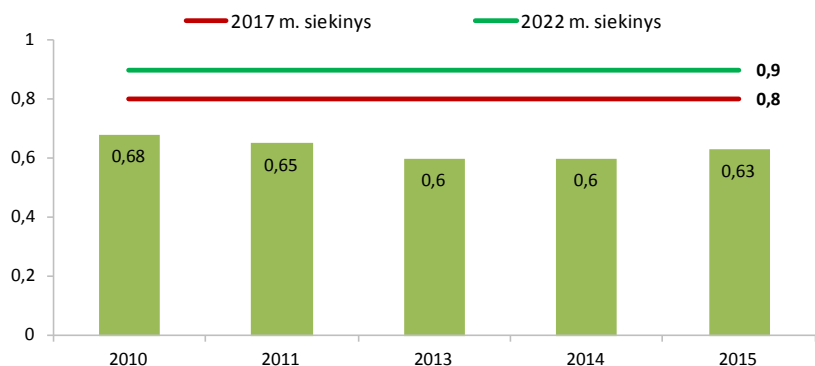
Duomenų šaltinis: Eurostatas

2.5 pav. Švietimo įstaigų finansavimas (mln. eurų)

Šaltinis: LSD

2.6 pav. Lėšos, tenkančios vienam mokiniui / studentui (tūkst. eurų)

Duomenų šaltinis: LSD

2.7 pav. Privачios išlaidos švietimui kaip BVP dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: Eurostatas

Visuomenės įtraukimas į sprendimų priėmimą

Lietuvoje kasmet vykdomos viešosios konsultacijos, kurių metu įvairių visuomenės grupių atstovai gali pareikšti nuomonę apie švietimą ir daryti jam įtaką. 2017 m. Lietuvoje surengtos 7 viešosios konsultacijos (dvigubai mažiau nei 2013 m.) (2.2 lentelė). Jų metu su visuomeninių organizacijų atstovais buvo konsultuojamasi dėl sveikatos ir lytiškumo ugdymo bei rengimo šeimai bendrosios programos įgyvendinimo mokyklose, aukštojo mokslo pertvarkos, mokslo metų trukmės ir jos poveikio mokinių pasiekimams, visos dienos mokyklos koncepcijos ir ugdymo modelių kūrimo bei įgyvendinimo ir kitų klausimų.

Nors įvairių visuomenės grupių atstovai yra nuolat įtraukiami į įvairių švietimo klausimų ir problemų svarstymą, tačiau kol kas nėra atliekamas vertinimas, kiek yra atsižvelgiama į minėtų grupių pasiūlymus priimant sprendimus.

2.2 lentelė. Viešųjų konsultacijų dėl ilgalaikės švietimo strategijos įgyvendinimo skaičius

Metai	2013	2014	2015	2016	2017
Surengta konsultacijų	14	11	13	14	7

Duomenų šaltinis: ŠMSM

Mokyklų ir asmenų skatinimas siekti aukščiausių rezultatų

Lietuvoje kuriama mokyklų veiklos tobulinimo skatinimo sistema. Trūkstant lėšų valstybės biudžete, ieškoma kitų finansavimo galimybių. 2011–2015 m. įgyvendinant ESF projektą „Kokybės vadybos stiprinimas bendrojo ugdymo mokyklose (modelių sukūrimas)“ pradėta kurti kokybiškai dirbančių mokyklų skatinimo sistema. 2013 m. parengtas *Kokybiškai dirbančių mokyklų vertinimo modelis* ir įsteigtos *Kokybiškai dirbančių mokyklų (Geros mokyklos) nominacijos*, kurių tikslas – paskatinti ilgalaikės įvairių tipų mokyklų ir jų steigėjų iniciatyvas gerinti mokyklų veiklos kokybę. 2015 m. minėtos nominacijos įteiktos 8 bendrojo ugdymo mokykloms (iš 35 mokyklų ar jų steigėjų teiktų paraiškų). Geros mokyklos konkursui organizuoti naudotos projekto lėšos. Pasibaigus konkursui ir projektui vėlesniais metais Geros mokyklos nominacijos nebuvo teikiamos. Tačiau 2014 m. Švietimo ir mokslo ministerija organizavo pirmąjį *Mokyklų pažangos projektų konkursą*, kurio tikslas – paskatinti mokyklas aktyviai telkti savo bendruomenes, siekti geresnių ugdymo rezultatų ir aukštesnės kokybės. Konkurso metu iš 300 paraiškų buvo atrinkta 10 mokyklų, kurioms iš valstybės biudžeto buvo skirta nuo 4 344 iki 14 481 eurų piniginių premijos. 2015 m. *Mokyklų veiklos tobulinimo projekto* konkursą buvo numatyta organizuoti ES paramos lėšomis. Tais pačiais metais, patvirtinus *Kokybės kultūros plėtros veiksmų planą*, pradėta ruošti naujam konkursui, kuris dėl užsitęsusių formalumų paskelbtas tik 2017 m. balandžio mėn. Mokyklos galėjo pretenduoti į trijų kategorijų paramą – naujiems ugdymo organizavimo modeliams, virtualioms ugdymosi aplinkoms ir bendruomenei telkti siekiant geresnės ugdymo kokybės. Konkursui buvo pateikta 100 paraiškų, iš kurių atrinkta 51, o projektams įgyvendinti skirtas 3,55 mln. eurų finansavimas.

Mokyklas siekti aukščiausių rezultatų turėtų paskatinti ir planuojamas įdiegti *kokybės krepšelį*. Numatoma lešas skirti dviejų tipų mokykloms: mokykloms, kuriose geros mokyklos požymių raiška yra stipriausia, ir mokykloms, kuriose geros mokyklos požymių raiška silpniausia. Šios mokyklos dvejiems metams gaus papildomą tikslinį valstybės finansavimą (*kokybės krepšelį*) ugdymo kokybei gerinti. Ugdymo įstaigos, kurių geros mokyklos požymių raiška stipri, bus skatinamos toliau tobulinti savo veiklą ir dalytis patirtimi su kitomis mokyklomis. Toms, kurių geros mokyklos požymių raiška silpna, bus skiriamos ne tik *kokybės krepšelio* lėšos, bet ir konsultacinė pagalba planuojant ir įgyvendinant mokyklos tobulinimo veiklas.

Strategijoje numatyta skatinti siekti aukščiausių rezultatų ne tik organizacijas, bet ir asmenis. Pavyzdžiui, geriausiai besimokantys aukštųjų mokyklų studentai gali gauti skatinamąsias stipendijas. Minėtų stipendijų dydį ir skyrimo tvarką – kiek studentų ir už kokius pasiekimus jas gaus – nustato kiekviena aukštoji mokykla savarankiškai. Universitetai ir kolegijos pačios sprendžia, ar skatinti daugiau studentų mažesnėmis stipendijomis, ar mažiau studentų – didesnėmis. Pavyzdžiui, Vilniaus universitete skatinamosios stipendijos yra dviejų tipų: 2,5 BSI (95 Eur) ir 1,5 BSI (57 Eur). Pirmo tipo stipendijoms skiriama 30 proc. skatinamųjų stipendijų fonde esančių lėšų, antrojo tipo stipendijoms – 70 proc. Nuo 2013 iki 2017 m. skatinamąsias stipendijas gavusių asmenų dalis Lietuvoje išaugo nuo 6,5 iki 8,1 proc.

Dar 2014 m. patvirtintas Lietuvos studentų sąjungos (LSS) ir Vyriausybės susitarimas, kad iki 2018 m. studentams skatinti skiriamos valstybės lėšos bus nuosekliai didinamos iki 50 proc. 2016 m. valstybės lėšos skatinamosioms stipendijoms padidintos 24 proc.

Studentai už aukščiausius studijų pasiekimus taip pat gali gauti skatinamąsias vienkartinės ar vardines stipendijas. Pavyzdžiui, Kauno technologijos universitete vienkartinės skatinamosios stipendijos dydis siekia iki 114 Eur. Rektorius vienkartinės skatinamosios stipendijos už išskirtinę, universiteto vardą garsinančią veiklą – iki 304 Eur. Kasmet gabiausiems valstybinių aukštųjų mokyklų studentams Švietimo, mokslo ir sporto ministerija skiria LR Prezidentų vardinę stipendiją – 190 ar 266 Eur per mėnesį, priklausomai nuo studijų pakopos.

Švietimo turinio įvairovės didinimas

Poreikį kurti netradiciniais ugdymo principais veikiančias švietimo įstaigas lemia tai, kad tradicinės švietimo įstaigos nepakankamai atliepia bendruomenės edukacinių poreikių įvairovę, realiai neįgyvendina dalies tėvų ir vaikų teisės rinktis savo vertybes atitinkantį ugdymą, pasaulėžiūrą, religinius įsitikinimus, filosofines pažiūras. Lietuvoje veikia labai nedaug netradicinių mokyklų. Beveik visos jos yra nevalstybinės. AIKOS duomenimis, 2017 m. veikė 7 katalikiškos mokyklos, 3 jėzuitų, 1 Montesori, 1 Suzuki ir 5 Valdorfo mokyklos. Gerokai daugiau yra bendrojo ugdymo mokyklų, kuriose netradicinio ugdymo metodai ar kiti tokio ugdymo elementai taikomi greta tradicinio ugdymo.

Ugdymo turinio įvairovę bandyta didinti 2009–2015 m. įgyvendinus nacionalinės „Mokyklų tobulinimo programos plius“ projekto *Alternatyvusis ugdymas* veiklas. Šio projekto vykdymo metu sukurti trys alternatyvaus ugdymo modeliai:

- **Produktyviojo mokymosi modelis** skirtas mokymosi sunkumų turinčių ir mokymosi motyvaciją praradusių mokinių ugdymosi poreikiams tenkinti, didinti mokinių mokymosi pasirinkimo galimybes, derinant jų mokymąsi mokykloje ir praktinio mokymosi vietose, padėti jiems įgyti pagrindinį išsilavinimą.
- **Komunikacinis modelis** skirtas mokykloms, siekiančioms veiksmingos komunikacijos mokyklos bendruomenėje.
- **Tinklinio bendradarbiavimo modelis** skirtas mokykloms, siekiančioms veiksmingos socialinės partnerystės plėtros ir ketinančioms į mokykloje vykstančius ugdymo procesus įtraukti daugiau išorės partnerių (pavyzdžiui, vaikų teisių apsaugos tarnybų, seniūnijų, dienos užimtumo centrų, kultūros, verslo centrų ir kt.).

Minėti modeliai 2012–2014 m. išbandyti 9 šalies mokyklose (kiekvieną modelį išbandė po 3 šalies mokyklas). 2015 m. patvirtinus *Produktyviojo mokymosi organizavimo tvarkos aprašą*, tais pačiais metais produktyvusis mokymasis pradėtas diegti 7 naujose mokyklose. Vis dėlto šio modelio diegimas ugdymo įstaigose ėmė strigti dėl kelių priežasčių: mokyklos vadovų motyvacijos įgyvendinti naują stoką, mokytojų ribotų galimybių vienu metu mokyti kelis mokomuosius dalykus, projekto veiklų tęstinumo politinio palaikymo stokos. Todėl Lietuvoje produktyviojo mokymosi modelį 2016–2017 m. m. įgyvendino 6 mokyklos, o 2017–2018 m. m. – 5 mokyklos.

Kaupiamojo kriterinio vertinimo diegimas mokykloje

Nuosekliai kuriami įrankiai kaupiamajam kriteriniam mokinių pasiekimų vertinimui. 2013 m. valstybinių brandos egzaminų norminis vertinimas pakeistas kriteriniu. Vykdamas ESF projektus, parengti, išbandyti ir pradėti taikyti diagnostiniai įrankiai (2 klasei), standartizuoti mokinių pasiekimų vertinimo testai (4, 6, 8 klasėms), kuriuos naudodami mokiniai gali kas dvejus metus stebėti savo individualią pažangą.

Įgyvendinant projektą „Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimų ir brandos egzaminų sistemos tobulinimas“ 2013 m. parengtas *Brandos darbo modelio aprašas*, o 2015 m. – patvirtinta *Brandos darbo programa*. Brandos darbas – tai mokinio pusmečio trukmės darbas jo paties pasirinkta tema. Jis turi mokyklinio egzamino statusą, tačiau yra vykdomas ir vertinamas ugdymo proceso metu. Mokiniai brandos darbą gali atlikti 12 klasėje pasirinkdami tyrimą arba sukurdami produktą. Tai suteikia galimybę atskleisti tokias mokinio kompetencijas, kurių neįvertina brandos egzaminas. Nuo 2017–2018 m. m. šalyje brandos darbas įvestas kaip pasirenkamas. Už labai gerai (9–10 balų) įvertintą brandos darbą stojant į aukštąsias mokyklas gali būti skiriama papildomai 0,25 balo. Tiek pat stojantieji gali būti skiriama balų ir už 3 mėn. vykdytą savanorišką veiklą.

Siekiant sukurti mokinių kaupiamojo pasiekimų vertinimo sistemą, kuri būtų geriau pritaikyta nuolatiniam, visą gyvenimą trunkančiam mokymuisi, 2016 m. buvo parengtas tokio vertinimo koncepcijos projektas, kuris iki šiol nėra pateiktas tvirtinti, nors Švietimo, mokslo ir sporto ministerija minėtą projektą buvo numaciusi patvirtinti dar 2017 m.

Naujoje mokinių pasiekimų kaupiamojo vertinimo koncepcijoje numatoma:

- *stiprinti formuojamąjį vertinimą;*
- *keisti ir plėsti apibendrinamojo vertinimo būdus, formas ir turinį;*
- *sukurti įvairios mokymosi veiklos įrodymų išsilavinimui pripažinti kaupimo sistemą;*
- *pritaikyti IKT mokinių ugdymosi rezultatams kaupti, stebėti, pripažinti ir ugdymo kokybei užtikrinti.*

Mokyklos veiklos kokybės užtikrinimas

Švietimo įstatymo (2011) 37 straipsnyje nustatyta, kad švietimo kokybei gerinti vykdoma švietimo stebėseną, tyrimai, mokyklų veiklos įsivertinimas ir išorinis vertinimas, mokyklų vadovų ir mokytojų atestacija, mokymosi pasiekimų vertinimas.

Ikimokyklinio ugdymo įsivertinimas ir išorinis vertinimas

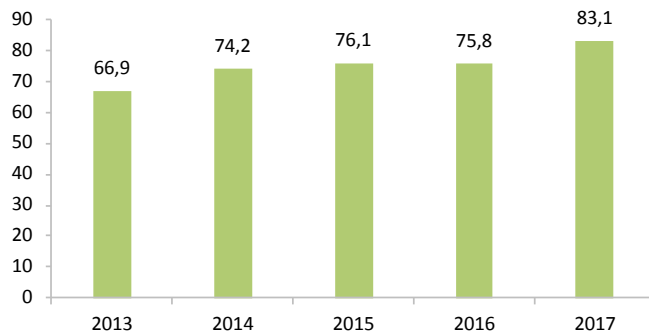
Ikimokyklinio ugdymo įstaigos įpareigos atlikti įstaigos veiklos kokybės įsivertinimą. Vis dėlto kiek veiksmingas ir efektyvus ugdymo procesas šiose įstaigose ir kiek įsivertinimas padeda tobulinti jų veiklą, nėra žinoma, nes nėra atliekamas ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos kokybės išorinis vertinimas. Taip yra todėl, kad dar nesukurta ikimokyklinio ugdymo įstaigų veiklos kokybės išorinio vertinimo metodika.

Bendrojo ugdymo mokyklų įsivertinimas ir išorinis vertinimas

Vadovaudamosi Švietimo įstatymu bendrojo ugdymo mokyklos taip pat privalo įsivertinti savo veiklą. Privalomas ir išorinis vertinimas. Mokyklos išorinis vertinimas ir įsivertinimas sudaro dualią sistemą: šie abu vertinimai yra formuojamieji, remiasi tais pačiais rodikliais ir turi vieną tikslą – mokyklų tobulėjimą ir pažangą. Tik įsivertinimas yra integrali mokyklos veiklos dalis, grindžiama nuolatine savistaba, refleksija ir dialogu, o išorinis vertinimas – mokykloje vykstančių procesų išorės ekspertų vertinimu, padedančiu koreguoti veiklą.

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra vykdo stebėseną, kaip mokykloms sekasi tobulinti savo veiklas. Renkami mokyklų duomenys apie jų stipriausius, silpniausius ir pasirinktus tobulinti veiklos rodiklius, ankstesnių metų tobulinimo poveikį, apie mokinių pažangos stebėjimą, jų užimtumą neformaliojo švietimo veiklose, bendradarbiavimą su tėvais. 2017 m. Nacionalinei mokyklų vertinimo agentūrai savo įsivertinimo duomenis pateikė keturi penktadaliai bendrojo ugdymo mokyklų, t. y. 16 proc. punktų daugiau nei 2013 m. (2.8 pav.).

2.8 pav. Bendrojo ugdymo mokyklų, teikusių savo įsivertinimo duomenis Nacionalinei mokyklų vertinimo agentūrai, dalis (proc.)

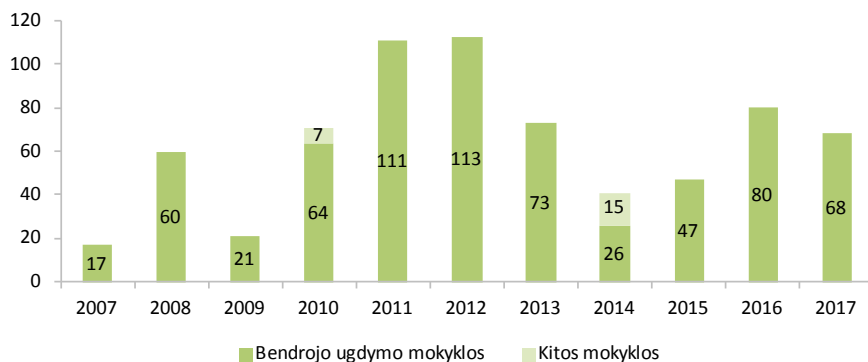

Duomenų šaltinis: NMVA

Igyvendinus ESF projektą „Bendrojo lavinimo mokyklų įsivertinimo instrumentų kūrimas ir diegimas“, į pagalbą mokykloms sukurta ir 2012 m. įdiegta *IQES online* sistema – internetinė platforma, skirta mokyklos veiklai ir pamokos kokybei įsivertinti bei tobulinti. 2018 m. ja naudojos 94 proc. šalies bendrojo ugdymo mokyklų.

Išorinis bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybės vertinimas pradėtas 2007 m. 2007–2017 m. įvertinta 612 (arba 54,4 proc.) bendrojo ugdymo mokyklų veiklos kokybė (2.9 pav.). 2014–2016 m. dažniausiai mokyklos buvo vertinamos 2 (patenkinamai) ir 3 (gerai) lygiu. Iš mokyklos sričių (*mokyklos kultūra, ugdymas ir mokymasis, pasiekimai, pagalba mokiniui, mokyklos strateginis valdymas*) geriausiai buvo įvertinta *mokyklos kultūra*, prasčiausiai – *ugdymas ir mokymasis* (2.10 pav.). 2015 m. patvirtinus *Geros mokyklos koncepciją*, pagal ją atnaujinti mokyklos veiklos kokybės įsivertinimo ir išorinio vertinimo rodikliai. 2017 m., pritaikius atnaujintą mokyklų išorinio vertinimo metodiką¹¹, geriausiai įvertintos – *ugdymo(si) aplinkos* bei *lyderystės ir vadybos*, prasčiausiai – *rezultatų* bei *ugdymo(si) ir mokinių patirčių* sritys (žr. ten pat).

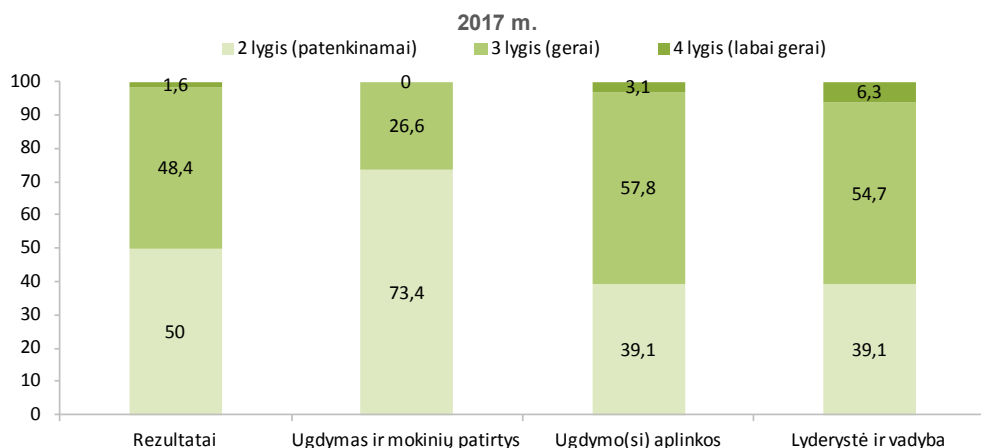
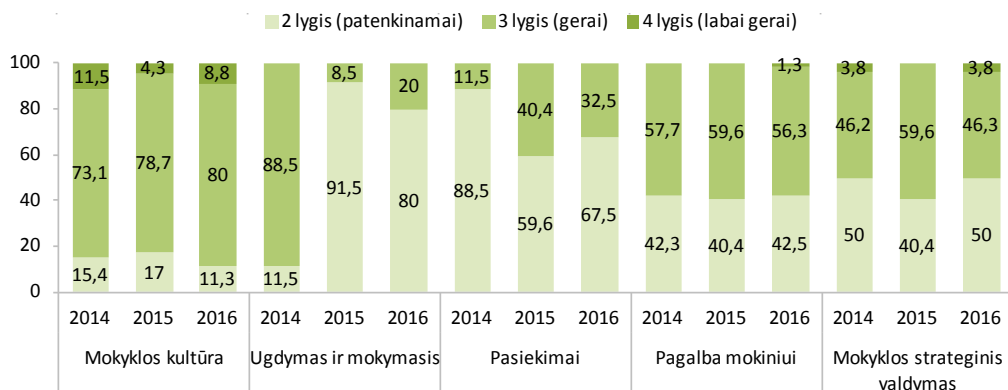
2.9 pav. Įvertintų mokyklų skaičius 2007–2017 m.*

* 2010 m. vertinti 7 socializacijos centrai, o 2014 m. – 15 profesinio mokymo įstaigų.

Duomenų šaltinis: NMVA

¹¹ Naujoje mokyklų išorinio vertinimo metodikoje keitėsi mokyklos vertinimo sritys ir rodiklių sistema. Nuo 2017 m. vertinamos mokyklos veiklos sritys: *rezultatai, ugdymas ir mokinių patirtys, ugdymo(si) aplinkos, lyderystė ir vadyba*.

2.10 pav. Įvertintų bendrojo ugdymo mokyklų dalis (proc.) pagal mokyklos veiklos sritis ir kokybės vertinimo lygius 2014–2017 m.

Duomenų šaltinis: NMVA

Profesinio mokymo kokybės užtikrinimas

Dar 2008 m. parengta *Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo koncepcija* ir sukurta vertinimui (įsivertinimui ir išoriniam vertinimui) atlikti reikalingos priemonės (metodikos, profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijai ir rodikliai). 2015 m. sukurta *Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelis* ir atliktas bandomasis profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės išorinis vertinimas. Profesinio mokymo įs-

taigos jau pradėjo vykdyti savo veiklos įsivertinimą, tačiau kol kas nėra renkama informacija apie tai, kiek jų, kaip dažnai ir kokybiškai atlieka šią veiklą. Profesinio mokymo įstaigų išorinis vertinimas iki šiol nepradėtas vykdyti. Pagrindinė priežastis – nesukurta tam reikalinga teisinė bazė: neįteisinta *Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo koncepcija* ir *Profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo modelis*; neparengtos tvarkos, kuriomis remiantis būtų galima atlikti profesinio mokymo įstaigų veiklos kokybės išorinį vertinimą.

Šiuo metu profesinio mokymo kokybei užtikrinti atliekamas profesinio mokymo programų kokybės ir joms vykdyti skirtų išteklių vertinimas. Nuo 2013 m. kasmet įvertinama vis mažiau profesinio mokymo programų (2.3 lentelė). O mokymo programoms vykdyti skirtų išteklių ekspertizių skaičius svyruoja. 2017 m. teigiamai įvertintų ekspertizių dalis buvo beveik penktadaliu didesnė nei 2013 m., tačiau dešimtadaliu mažesnė nei 2015 m. ir 2016 m.

2.3 lentelė. Profesinio mokymo programų ir išteklių, skirtų profesinio mokymo programoms vykdyti, įvertinimas

Metai	2013	2014	2015	2016	2017
Įvertintų profesinio mokymo programų skaičius	99	138	95	45	24
Profesinio mokymo programoms vykdyti skirtų išteklių ekspertizių skaičius	358	280	318	280	313
- Iš jų ekspertizės, kuriose ištekliai mokymo programoms vykdyti įvertinti teigiamai - Jų dalis (proc.) nuo visų atliktų ekspertizių	233 65,1	225 80,4	294 92,5	256 91,4	260 83,1

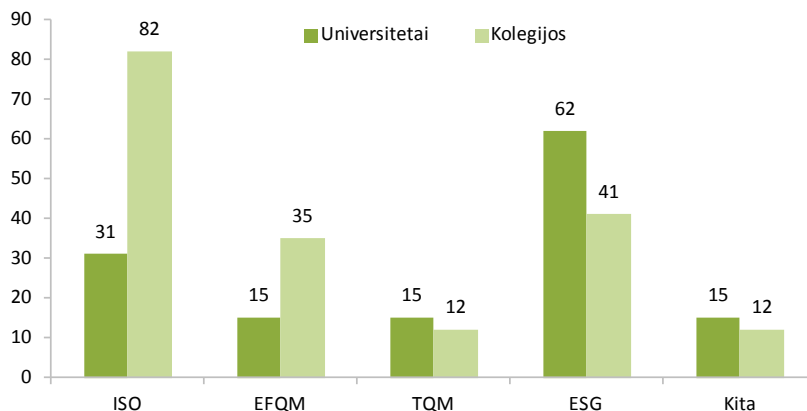
Duomenų šaltinis: KPMPK

Studijų kokybės užtikrinimas

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme (46 straipsnio 2 pastraipa) įtvirtinta nuostata, kad studijų kokybė užtikrinama taikant mokslo ir studijų institucijų vidines kokybės užtikrinimo sistemas, išorinį studijų programų vertinimą ir akreditavimą ir išorinį mokslo ir studijų institucijų įvertinimą ir (arba) akreditavimą.

Vidinės kokybės užtikrinimo sistemos yra pagrindas aukštosios mokyklos instituciniam išoriniam vertinimui. 2016 m. Studijų kokybės vertinimo centras atliko aukštųjų mokyklų apklausą, kurioje dalyvavo 30 aukštųjų mokyklų: 17 kolegijų ir 13 universitetų, iš jų 21 valstybinė ir 9 nevalstybinės aukštosios mokyklos. Apklausos metu paaiškėjo, kad kolegijos savo veikloje labiausiai naudoja ISO modelį, o universitetuose dažniausiai remiamasi ESG (2.11 pav.). Tik vienos institucijos respondentai nurodė, kad institucijoje nėra įdiegta jokia vidinė kokybės užtikrinimo sistema.

2.11 pav. Aukštųjų mokyklų pasiskirstymas (proc.) pagal modelius, kuriais aukštojoje mokykloje grįsta studijų kokybės užtikrinimo sistema

ISO – Tarptautinės standartizacijos organizacijos vadybos sistemos modeliai

EFQM – Europos kokybės vadybos fondo modelis

TQM – Visuotinės kokybės valdymo modelis

ESG – Europos aukštojo mokslo erdvės kokybės užtikrinimo nuostatomis ir gairėmis grįstas modelis

Duomenų šaltinis: Institucinio Lietuvos aukštųjų mokyklų vertinimo 2011–2015 metų analizė

Studijų kokybės centras 2011–2015 m. atliko 46 aukštųjų mokyklų institucinius išorinius vertinimus. Jų rezultatai parodė, kad aukštųjų mokyklų vidinės studijų kokybės užtikrinimo sistemos turi tam tikrų trūkumų. Vertintojai pabrėžia, kad dalis universitetų:

- *neturi integruotos kokybės užtikrinimo strategijos, apimančios visus institucijos procesus ir esamas kokybės užtikrinimo priemones;*
- *kokybės strategijose nėra numatyti konkretūs tikslai ir formalūs kokybės užtikrinimo efektyvumo vertinimo rodikliai;*
- *į kokybės užtikrinimo procesus nėra įtraukiami studentai ir socialiniai partneriai;*
- *nėra standartizuoto studentų grįžtamojo ryšio proceso ir jo analizavimo;*
- *nėra reikiamos kokybės kontrolės ir kokybės gerinimo pusiausvyros.*

Kai kuriose kolegijose:

- *kokybės užtikrinimas, kokybės politika ir procedūros yra neformalizuotos;*
- *neužtikrinama kokybės kultūra.*

Taip pat nustatyta, kad tiek universitetuose, tiek kolegijose kuriant vidines kokybės užtikrinimo sistemas *per mažai dėmesio skiriama Europos aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatomis ir gairėmis (ESG).*

Visų Lietuvoje veikiančių aukštųjų mokyklų pirmieji instituciniai vertinimai buvo organizuoti 2011–2015 m. Teigiamai įvertinta trys ketvirtadaliai aukštųjų mokyklų, kitos įvertintos neigiamai. Daugiausia neigiamai įvertintų buvo nevalstybinių aukštųjų mokyklų. Iš visų vertintų institucijų geriau pasirodė kolegijos (2.4 lentelė).

2.4 lentelė. Aukštųjų mokyklų 2011–2015 m. institucinio išorinio vertinimo rezultatai

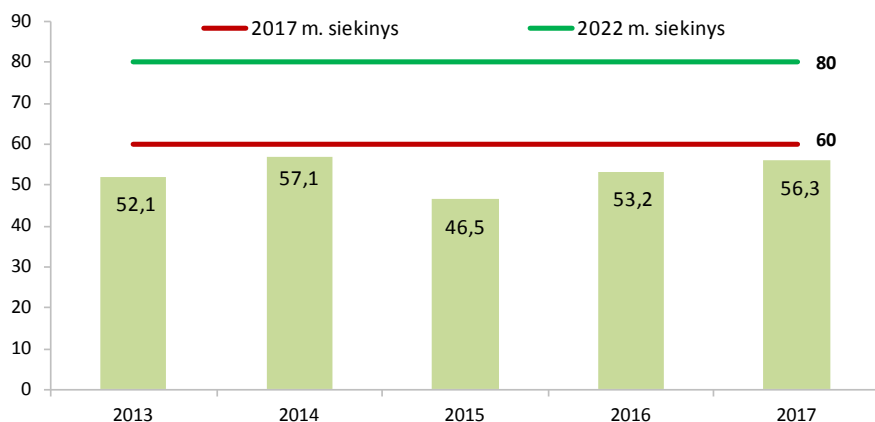
Aukštojo mokslo įstaigos	Teigiamai	Neigiamai
Valstybinės	24	5
<i>Universitetai</i>	13	3
<i>Kolegijos</i>	11	2
Nevalstybinės	10	7
<i>Universitetai</i>	2	5
<i>Kolegijos</i>	8	2
Iš viso	34	12

Duomenų šaltinis: SKVC

2015–2017 m. vykdytas pakartotinis aukštųjų mokyklų institucinis vertinimas. Buvo įvertinta 10 aukštųjų mokyklų: 7 aukštosios mokyklos (Lietuvos sporto universitetas, Vilniaus universiteto Tarptautinio verslo mokykla, Kazimiero Simonavičiaus universitetas, LCC tarptautinis universitetas, Šiaulių universitetas, Klaipėdos valstybinė kolegija, Šv. Ignaco Lojolos kolegija) gavo teigiamą įvertinimą ir buvo akredituotos 6 metams, 3 aukštosios mokyklos (Žemaitijos kolegija, Lietuvos edukologijos universitetas, Europos humanitarinis universitetas) buvo įvertintos neigiamai ir neakredituotos.

2016 m., priėmus *Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo pakeitimo įstatymą*, pasikeitė mokslo ir studijų kokybės užtikrinimo nuostatos. Įtvirtinta, kad aukštųjų mokyklų studijų kokybės užtikrinimas grindžiamas ESG.

Nuo 2013 m. iki 2017 m. akredituotų maksimaliam (6 metų) laikotarpiui studijų programų dalis išaugo apie 4 proc. punktus ir sudarė 56,3 proc., tačiau nesiekė numatytos reikšmės (2.12 pav.). Šie duomenys rodo, kad vis dar nemaža dalis studijų programų yra nekokybiškos, o aukštosios mokyklos skiria nepakankamai dėmesio studijų kokybei gerinti.

2.12 pav. Studijų programų, akredituotų maksimaliam laikotarpiui, dalis (proc.) nuo visų akredituotų programų

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Gerinant studijų kokybę aukštosiose mokyklose 2016 m. nuo išorinio konkrečios studijų programos vertinimo ir akreditavimo pereita prie visų tam tikros krypties studijų programų vertinimo. Be to, nuosekliai didinami reikalavimai stojantiems į aukštąsias mokyklas. 2015 ir 2016 m. minimalus konkursinis balas į universitetus buvo 2 balai, į kolegijas – 1,2 balo, 2017 m. – atitinkamai 3 balai ir 1,6 balo, o 2018 m. – 3,6 balo ir 2 balai.

Mokslo, studijų ir verslo bendradarbiavimas

Strategijoje numatyta, kad 2017 m. Lietuva pagal universitetų ir verslo bendradarbiavimo rodiklį užimtą 12-ą vietą ES, o 2022 m. – 11-ą. Pasaulio ekonomikos forumo duomenimis, 2012–2015 m. minėtas *Strategijos* pusiaukelės siekinys buvo pasiektas (12 vieta), tačiau 2016 m. Lietuva jau užėmė tik 13 vietą ES ir atsiliko nuo *Strategijos* siekinių (2.5 lentelė). 2017 m. Lietuva pasauliniame konkurencingumo reitinge pagal universitetų ir verslo bendradarbiavimo rodiklį užėmė 37 vietą iš 137 į šį reitingą įtrauktų valstybių.

2.5 lentelė. ES šalių universitetų ir verslo bendradarbiavimo reitingai

2012 m.		2017 m.	
Vieta	Šalis	Vieta	Šalis
1	Jungtinė Karalystė	1	Suomija
2	Suomija	2	Nyderlandai
3	Belgija	3	Jungtinė Karalystė
4	Švedija	4	Vokietija
5	Nyderlandai	5	Belgija
6	Vokietija	6	Švedija
11	Portugalija	11	Prancūzija
12	Čekija	12	Portugalija
13	LIETUVA	13	LIETUVA
14	Prancūzija	14	Malta
15	Estija	15	Estija
19	Latvija	24	Lenkija
23	Lenkija	26	Latvija

Duomenų šaltinis: Pasaulio ekonomikos forumas

MOSTA 2017 m. atlikto tyrimo „Mokslo ir verslo bendradarbiavimas MTEP srityje“¹² rezultatai parodė, kad verslo atstovus sudaryti partnerystes su mokslo institucijomis skatina verslui reikalingų žinių ir technologijų, kurias gali pasiūlyti mokslininkai, poreikis. Taip pat verslas tikisi, kad tyrėjai galės pasiūlyti idėjų įmonės veiklos plėtrai, o bendradarbiaujant su tyrėjais bus sprendžiama aukštos kompetencijos darbuotojų trūkumo problema. Vadovaujančius tyrėjus bendradarbiauti su verslu skatina galimybė pasiūlyti turimas žinias ir technologijas ir taip kurti naujus produktus ir paslaugas. Tyrimų vykdytojams aktualiausia atrodo perspektyva iš bendradarbiavimo užsidirbti, taip pat įgyti naujų žinių ir kompetencijų, pagerinti asmeninius mokslo rezultatus.

¹² <https://mosta.lt/images/documents/atasakaitos/trumprastis-kaip-paskatinti-mvb.PDF>.

Tyrimu siekta išsiaiškinti mokslo ir verslo bendradarbiavimo MTEP srityje trikdžius. Mokslininkams su verslu bendradarbiauti dažniausiai trukdo laiko finansų tyrimams atlikti stoka, sudėtinga verslo partnerių paieška. O verslui bendradarbiauti su mokslininkais dažniausiai trukdo sudėtingas projektų administravimas, MTEP veikloms vykdyti reikalingų finansų trūkumas ir aiškos bei naudingos informacijos stygius. Universitetų ir verslo bendradarbiavimą turėtų paskatinti 2012 m. patvirtintos *Valstybinės studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros 2013–2020 metų plėtros programoje* numatytos ir šiuo metu įgyvendinamos priemonės.

Švietimo stebėsenos tobulinimas

Nors švietimo stebėseną Lietuvoje yra aiškiai reglamentuota teisės aktais ir nuolat tobulinama, tačiau Valstybės kontrolės 2016 m. atlikto audito metu¹³ nustatyta, kad šioje srityje trūksta koordinavimo ir veiksmų derinimo. Tinkamai nekoordinuojant švietimo stebėsenos ŠMSM neturi visų duomenų, reikalingų priimti strateginius sprendimus. Pavyzdžiui, remiantis *Švietimo įstatymo* 37 str. mokyklos išorinis vertinimas turėtų vykti periodiškai, pagal patvirtintą metodiką – kartą per septynerius metus. Nors vertinimas pradėtas dar 2007 m., tačiau iki 2017 m. įvertinta tik šiek tiek daugiau nei pusė mokyklų. Todėl kol kas nėra galimybių šiuo būdu stebėti mokyklos pažangos. Ši padėtis susidarė tiek dėl strateginio veiksmų plano (siūlymus teikia savivaldybės, vertinamų įstaigų sąrašai tvirtinami labai trumpam laikotarpiui), tiek dėl finansavimo trūkumo (keitėsi finansavimo principai, aukščiausiosios valdžios požiūris į išorinį vertinimą). Kita auditorių nurodoma problema – sistemiškumo stoka stebėsenos rezultatų viešinimo srityje. Vietoje vietoje nekaupiami ir neviešinami su švietimo stebėseną susijusių tyrimų, apžvalgų, vertinimų ir analizių rezultatai. Todėl atsiranda pavojus dubliuoti atliekamus tyrimus ir neefektyviai naudoti lėšas, be to, nesudaromos sąlygos pasinaudoti visais stebėsenos rezultatais sprendimams priimti. Dar viena dėl švietimo stebėsenos kylanti problema – švietimo įstaigų funkcijų, susijusių su švietimo stebėseną, dubliavimas.

Nepaisant minėtų trūkumų, švietimo stebėsenai Lietuvoje vykdyti sukurtos pakankamos sąlygos – duomenys nuolat renkami, kaupiami ir teikiami švietimo duomenų bazėse, veikia centralizuota brandos egzaminų ir pagrindinio ugdymo pasiekimų vertinimo sistema, sistemingai atliekami tarptautiniai ir nacionaliniai mokinių pasiekimų tyrimai ir kiti užsakomieji tyrimai, analizės. Remiantis sukauptais duomenimis, kasmet išleidžiami švietimo būklės apžvalgos leidiniai, tyrimų ataskaitos, teminės švietimo problemų analizės.

Švietimo stebėseną vykdoma ne tik nacionaliniu, bet ir vietos, mokyklos lygmeniu. Lietuvoje nacionaliniu ir savivaldybės lygmeniu švietimo stebėseną atliekama naudojantis Švietimo valdymo informacine sistema (ŠVIS), mokyklos lygmeniu – e. dienynu. 2017 m. e. dienynus naudojo per 90 proc. mokyklų, t. y. 22 proc. punktais daugiau nei 2013 m. (2.6 lentelė). Panašu, kad siekis – jog visos mokyklos naudotųsi integruotomis informacinėmis sistemomis – iki 2022 m. gali būti pasiektas.

¹³ Valstybinio audito ataskaita. Švietimo stebėseną. 2016 lapkričio 30 d. Nr. VA-P-50-4-26.

2.6 lentelė. E. dienynus naudojančios bendrojo ugdymo mokyklos

Metai	2013	2014	2015	2016	2017
E. dienynus naudojančių mokyklų skaičius	831	927	1010	1032	1025
<i>E. dienynus naudojančių mokyklų dalis proc.</i>	68,8	77,3	84,7	89,7	91,1
Iš viso mokyklų	1208	1200	1193	1151	1125

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Siekiant stiprinti švietimo stebėseną ir plėtoti įrodymais grįstų sprendimų priėmimo kultūrą dar 2012–2016 metų Vyriausybės programoje buvo iškeltas prioritetas – „sukurti aukštųjų mokyklų absolventų įsidarbinimo ir karjeros stebėsenos sistemą“. Įgyvendinant šią programą nuo 2014 m. pradėta mokyklų absolventų įsidarbinimo stebėseną, o 2015 m. parengta pirminė *Specialistų kvalifikacijos žemėlapis* analizė¹⁴. Tęsiant darbus 2016 m. patvirtintas *Žmogiškųjų išteklių stebėsenos pagrindų aprašas*¹⁵ ir rodikliai.

¹⁴ https://mosta.lt/images/leidiniai/Specialistu_kvalifikaciju_zemelapio_pirmine_analize_2015.pdf.

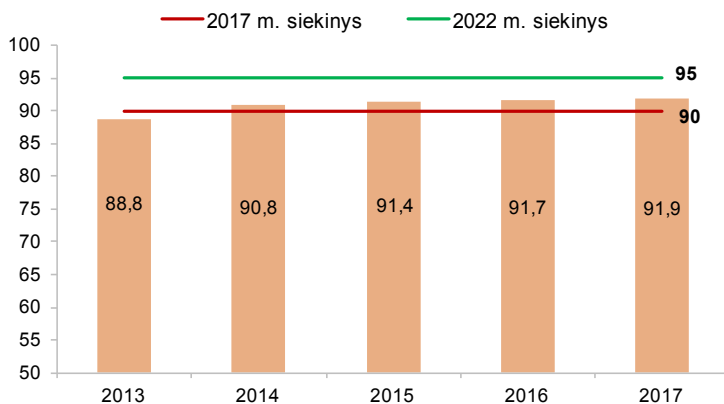
¹⁵ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/03a6cb40dbbe11e58a92afc65dd68e97/WgtwgAgVNQ>.

VALSTYBINĖS ŠVIETIMO STRATEGIJOS III TIKSLO RODIKLIAI, JŲ REIKŠMĖS IR SIEKINIAI

Vertinimo rodiklis, matavimo vienetas	Pusiaukelės siekinio įgyvendinimas
Švietimo įstaigas lankančių 4–6 metų vaikų dalis (proc.)	●
18–24 metų asmenų, neturinčių vidurinio išsilavinimo ir nelankančių mokyklos, dalis (proc.) (10 metų vidurkis)	●
Paskolos paraiškų ir paskolų, suteiktų per Valstybinį studijų fondą, santykis	●
Neformaliojo švietimo galimybėmis mokykloje ir kitur pasinaudojančių vaikų dalis (proc.)	●
Vaikų, kurie mokosi specialiosiose mokyklose, dalis (proc.)	●
Per 2 mėnesius nė karto patyčių nepatyrusių mokinių dalis (proc.)	●
7–16 metų asmenų, gyvenančių kaimo vietovėse, skaičius vienai kaimo mokyklai	●

Šalyje gerėjo institucinio ikimokyklinio ugdymo prieinamumas. Švietimo įstaigas lankančių 4–6 metų vaikų dalis 2017 m. viršijo siekinį, tačiau instituciniame ikimokykliniame ugdyme dalyvauja tik apie pusė kaimo vietovėse gyvenančių šios amžiaus grupės vaikų. Šio rodiklio reikšmės didėjimą galėjo lemti privalomas priešmokyklinis ugdymas nuo 2016 m.

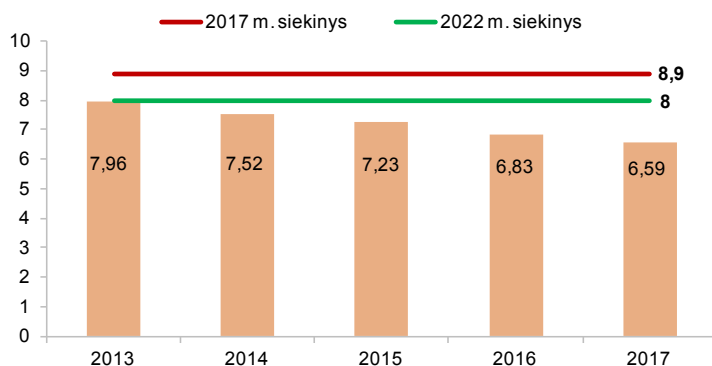
3.1 pav. Švietimo įstaigas lankančių 4–6 metų vaikų dalis (proc.)

Duomenų šaltiniai: LSD, ŠVIS

Mažėja žemą (žemesnį už vidurinį) išsilavinimą turinčio ir nesimokančio jaunimo dalis. 18–24 metų tokių asmenų dalis (10 metų vidurkis) nuo 2013 iki 2017 m. sumažėjo 1,37 proc. punkto ir buvo mažesnė nei *Strategijos* siekinys. Ugdymo / mokymo formų įvairovė ir atsiveriančios darbo rinkos tiek šalyje, tiek užsienyje galimybės skatina jaunimą siekti vidurinio ir tolesnio mokslo.

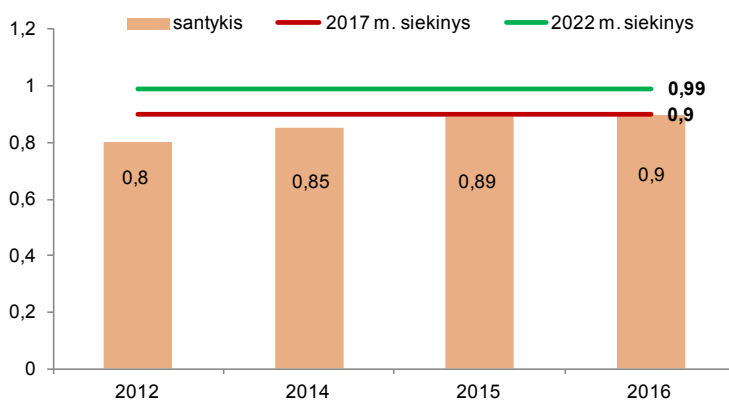
3.2 pav. 18–24 metų asmenų, neturinčių vidurinio išsilavinimo ir nelankančių mokyklos, dalis (proc.) (10 metų vidurkis)

Duomenų šaltinis: ŠVIS

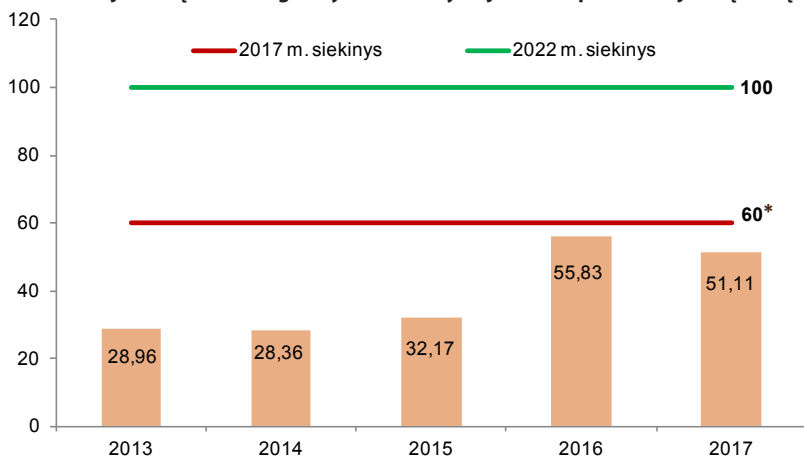
Gerinama Valstybinio studijų fondo veikla: šios institucijos paskolos paraiškų ir paskolų santykis per 2012–2016 m. išaugo ir pasiekė *Strategijos* 2017 m. siekinį.

3.3 pav. Paskolos paraiškų ir paskolų, suteiktų per Valstybinį studijų fondą, santykis

Duomenų šaltinis: VSF

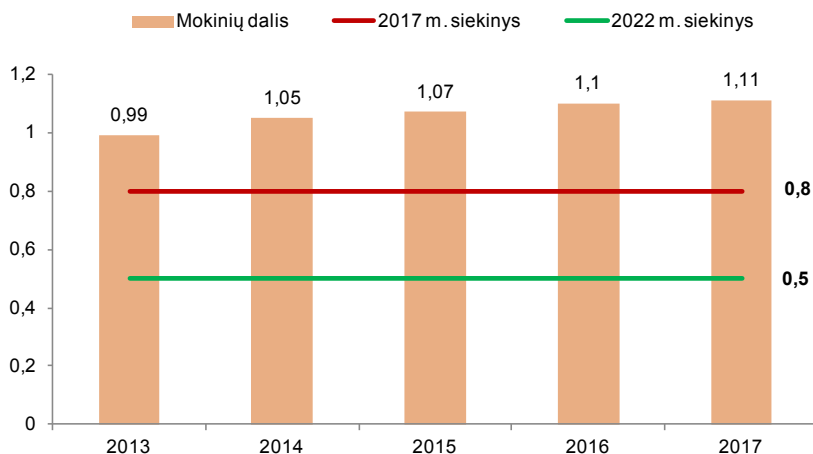
Neformaliojo vaikų švietimo krepšelio įvedimas, padidintas neformaliojo švietimo finansavimas ir patobulintas jo paskirstymas davė rezultatų – nuo *Strategijos* įgyvendinimo pradžios beveik dvigubai išaugo vaikų, pasinaudojančių neformaliojo vaikų švietimo galimybėmis mokykloje ir kitur, dalis, ir dabar daugiau nei pusė šalies mokinių dalyvauja neformaliojo švietimo programose.

3.4 pav. Neformaliojo vaikų švietimo galimybės mokykloje ir kitur pasinaudojančių vaikų dalis (proc.)

* Kiekvienoje savivaldybėje ne mažiau kaip 60 procentų neformaliojo švietimo galimybėmis mokykloje ir kitur pasinaudojančių vaikų.

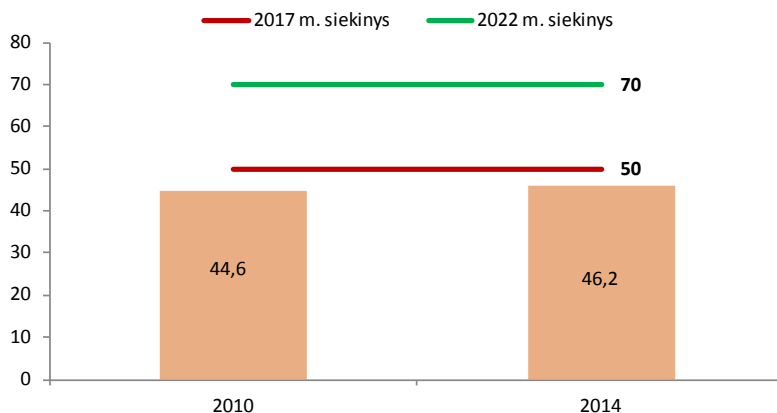
Duomenų šaltinis: ŠVIS

Siekiniai kol kas neįgyvendinti, o rodiklis prastėja – specialiosiose mokyklose besimokančių mokinių dalis, lyginant su visais bendrojo ugdymo mokiniais, net kiek padidėjo. Nors visos mokyklos turėtų būti pasirengusios priimti įvairių poreikių mokinius, kol kas ne visiems specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams sudarytos sąlygos mokytis kartu su bendraamžiais bendrosios paskirties ugdymo įstaigose.

3.5 pav. Vaikų, kurie mokosi specialiosiose mokyklose, dalis (proc.)

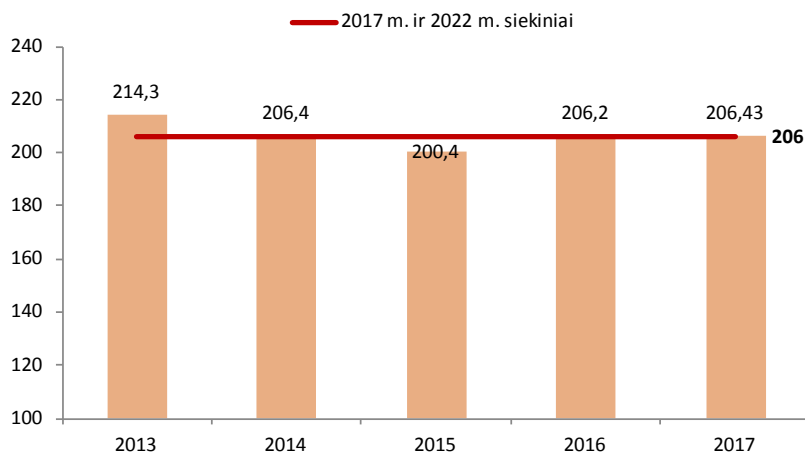
Duomenų šaltinis: ŠVIS

Tarptautiniai mokyklinio amžiaus vaikų gyvenimo ir sveikatos tyrimai rodo, kad Lietuvoje patyčių mokyklose šiek tiek mažėja, tačiau, lyginant su kitomis šalimis, padėtis tebėra prasta. Tarptautiniai tyrimai atliekami retai, norint nuolat žinoti esamą padėtį, reikėtų inicijuoti daugiau tyrimų šalyje.

3.6 pav. Per 2 mėnesius nė karto patyčių nepatyrusių mokinių dalis (proc.)

Šaltinis: Tarptautinis mokyklinio amžiaus vaikų gyvenimo ir sveikatos tyrimas, HBSC

Mažėja mokyklinio amžiaus gyventojų skaičius šalyje, kartu mažėja mokyklų kaime. Vidutinis mokinių skaičius kaimo mokykloje beveik atitinka *Strategijos* siekinius.

3.7 pav. 7–16 metų asmenų, gyvenančių kaimo vietovėse, skaičius vienai kaimo mokyklai

Duomenų šaltinis: LSD

Igyvendinant Valstybinę švietimo 2013–2022 metų strategiją buvo vykdomi įvairūs veiksmų planai ir programos:

- Bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, stiprinimo ir inkluzinio ugdymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas;
- Gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo sistemos sukūrimo ir mokyklų šiems vaikams prieinamumo didinimo 2014–2016 metų veiksmų planas;

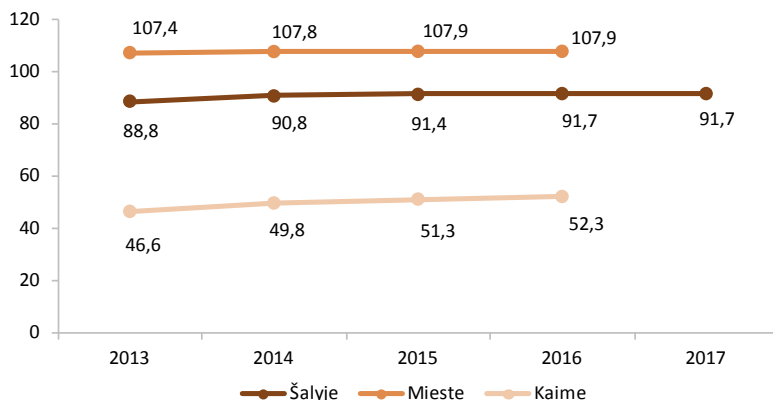
- Informacinių ir komunikacinių technologijų diegimo į bendrąjį ugdymą ir profesinį mokymą 2014–2016 metų veiksmų planas;
- Vaikų ir jaunimo socializacijos 2014–2016 metų veiksmų planas;
- Profesinio mokymo plėtros 2014–2016 m. veiksmų planas;
- Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros 2014–2016 m. veiksmų planas;
- Nacionalinės jaunimo politikos 2011–2019 metų plėtros programa;
- Mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais 2013–2017 metų programa;
- Lietuviškų mokyklų Lenkijoje mokymo sąlygų gerinimo programa.

Švietimo prieinamumo didinimas

Ikimokyklinio ugdymo prieinamumas

Ikimokyklinio ugdymo prieinamumas padidėjo – daugėjo ikimokyklinio ugdymo grupių skaičius tiek mieste, tiek kaime. Kaime padidėjo ir vietų skaičius jose. Daugumoje savivaldybių vietų skaičius yra pakankamas, tačiau miestuose, ypač didesniuose, dar stinga vietų šiose ugdymo įstaigose. Ugdymo įstaigas lankančių 4–6 metų vaikų dalis jau viršijo numatytąjį 2017 metų *Strategijos* siekinį – 90 proc. (3.8 pav.). Tam įtakos galėjo turėti ir gyventojų skaičiaus kaita, ir švietimo politika – nuo 2016 m. rugsėjo priešmokyklinis ugdymas tapo privalomas, todėl švietimo įstaigas turėtų lankyti visi 6 metų vaikai.

3.8 pav. Švietimo įstaigas lankančių 4–6 metų vaikų dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: LSD

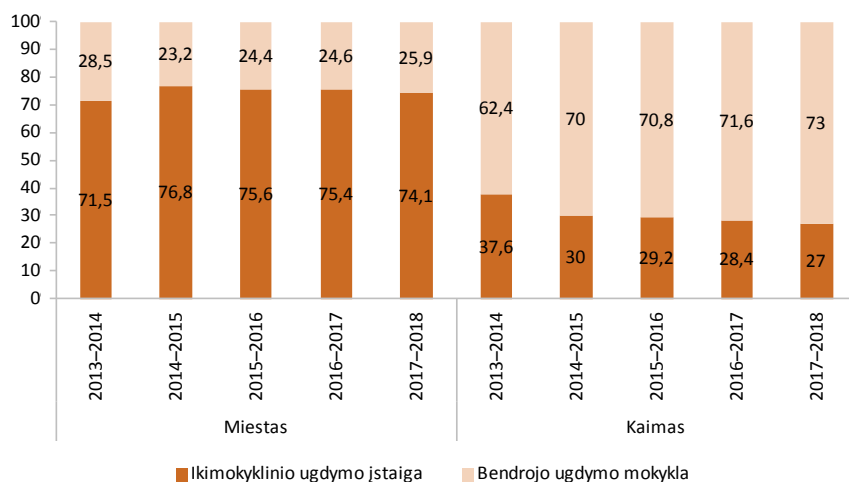
Tačiau kaimo vietovėse buvo ugdoma tik apie pusė (52,3 proc.) čia gyvenančių 4–6 metų vaikų. Dalis kaime gyvenančių vaikų švietimo įstaigas lankė mieste, tačiau tokia padėtis galima ir dėl to, kad šeimos pirmenybę teikia vaikų priežiūrai ir ugdymui namuose arba todėl, jog arti namų nėra ugdymo įstaigos.

3.1 lentelė. Vaikų, ugdomų pagal priešmokyklinio ugdymo programas, skaičius mieste ir kaime

Mokslo metai	2013–2014	2014–2015	2015–2016	2016–2017	2017–2018
Miestas	16044	22391	23604	23337	22857
Kaimas	5483	4986	5338	4827	4980
Iš viso	21527	27377	28942	28164	27837

Duomenų šaltinis: LSD

Vaikų, lankančių priešmokyklinio ugdymo programas, skaičius iki 2015 m. augo, tačiau 2017 m., lyginant su 2016 m., sumažėjo mieste, o kaime kiek padidėjo (3.1 lentelė). Miestuose dauguma vaikų pagal priešmokyklinio ugdymo programas ugdomi ikimokyklinio ugdymo įstaigose, apie trečdalis ugdomi bendrojo ugdymo mokyklų priešmokyklinio ugdymo grupėse. Kaime stingant ikimokyklinio ugdymo įstaigų arba esant nepakankamam jų geografiniam prieinamumui, naudojamos laisvos patalpos bendrojo ugdymo mokyklose – du trečdaliai vaikų, dalyvaujančių priešmokyklinio ugdymo programose kaime, priešmokyklinio ugdymo grupes lanko bendrojo ugdymo mokyklose (3.9 pav.), ir jų dalis auga. Bendrojo ugdymo mokyklos priverstos sudaryti sąlygas priešmokyklinukų ugdymui, tuo labiau kad jų daugėja, šiam ugdymui tapus privalomam.

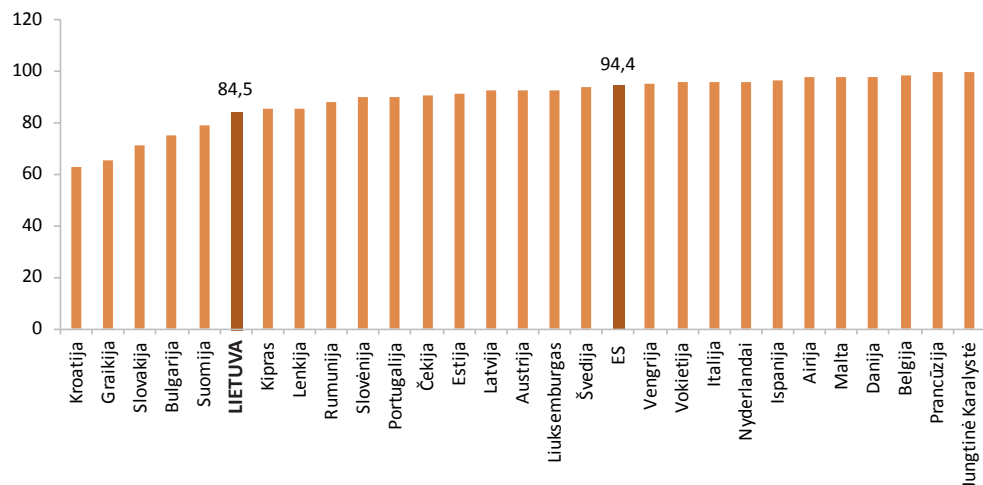
3.9 pav. Vaikų, ugdomų pagal priešmokyklinio ugdymo programas, dalis (proc.) pagal ugdymo įstaigas

Duomenų šaltinis: LSD

Ankstyvajam vaikų ugdymui skiriama vis daugiau dėmesio visoje Europoje. Kai kurios šalys ankstina privalomo mokymosi pradžią, į mokyklą keliauja keturmečiai ir penkiamečiai vaikai. Palyginti su kitomis ES šalimis, Lietuva yra tarp tų šalių, kuriose švietimo įstaigas lanko mažiau vaikų. Eurostato duomenimis, 2016 m. pusėje ES šalių ankstyvajame ugdyme dalyvavo daugiau nei 90 proc. 4-mečių, Lietuvoje tik – 84,5 proc. Tik penkiose ES šalyse 4-mečių švietimo įstaigose buvo ugdoma mažiau nei Lietuvoje

(tarp jų ir Suomijoje). Kaimyninėje Latvijoje 92,6 proc. 4-mečių buvo ugdomi švietimo įstaigose, Estijoje – 91,6 proc. (3.10 pav.).

3.10 pav. 4-mečių dalyvavimas ikimokykliniame ugdyme Europos šalyse 2016 m. (proc.)

Duomenų šaltinis: Eurostatas

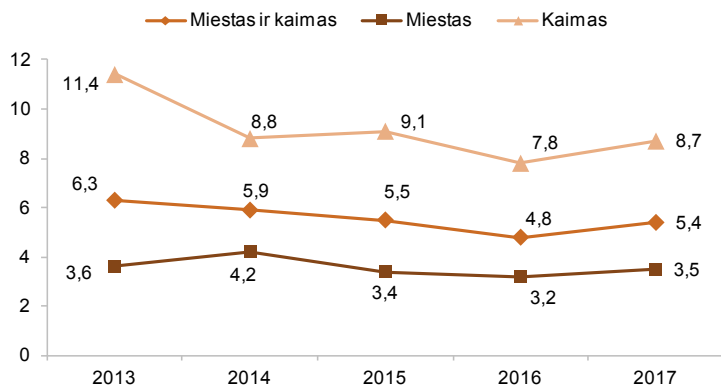
2016 m. pradėtas vykdyti ES struktūrinių fondų projektas „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumo didinimas“. Projekto tikslas – ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokyklų infrastruktūros modernizavimas ir aprūpinimas priemonėmis, skatinančiomis vaikų kūrybiškumą ir savireguliaciją (gebėjimus adaptyviai ir lanksčiai kontroliuoti ir valdyti kūno funkcijas, elgesį, dėmesį ir emocijas įvairiuose socialiniuose ir fiziniuose kontekstuose). Projektui įgyvendinti skirta per 20 mln. eurų. Projektas bus vykdomas iki 2023 m. Pareiškėjai – Lietuvos savivaldybės. Numatoma, kad bus pasiekti tokie rodikliai:

- atnaujintos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo mokyklos (61);
- atnaujintos ikimokyklinio ir / ar priešmokyklinio ugdymo grupės (199);
- sukurtos naujos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo vietos (2244).

Įgyvendinus projekte numatytus tikslus, tikėtina, kad savivaldybėse bus padidintas ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumas.

Nesimokymo mastai

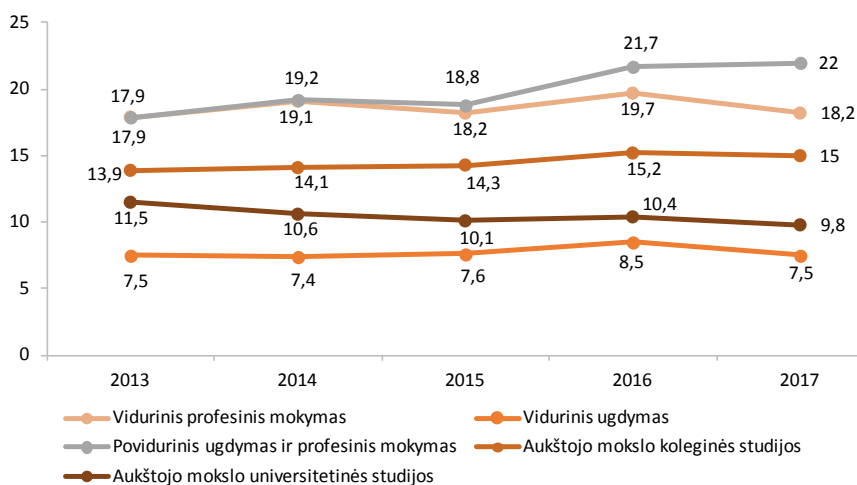
Lietuvoje anksti iš švietimo sistemos pasitraukusių asmenų (t. y. 18–24 metų asmenų, neįgijusių vidurinio išsilavinimo ir nelankančių mokyklos) dalis 2017 m. siekė 5,4 proc. Ši dalis nuo *Strategijos* įgyvendinimo pradžios turi tendenciją mažėti, ir išlieka didelis palikusių švietimo sistemą minėto amžiaus asmenų mieste ir kaime skirtumas (3.11 pav.).

3.11 pav. 18–24 metų asmenų, neturinčių vidurinio išsilavinimo ir nelankančių mokyklos, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: LSD

Skatinant jaunimą siekti išsilavinimo imamasi įvairių priemonių. Pirmiausia, didinama mokiniams siūloma ugdymosi galimybių įvairovė. Jie gali naudotis įvairiomis formaliojo bendrojo ugdymo ir neformaliojo švietimo galimybėmis. Nors dauguma šalies bendrojo ugdymo mokinių (98 proc.) mokosi kasdieniu mokymo proceso organizavimo būdu, yra mokinių, kurie mokosi savarankiškai, neakivaizdiniu arba nuotoliniu būdu. Vis daugiau mokinių renkasi nuotolinį mokymosi būdą ir taip turi galimybę neiškristi iš Lietuvos švietimo sistemos. 2017 m. šiuo būdu mokėsi beveik 2,5 tūkst. bendrojo ugdymo mokinių, dažniausiai – 11–12 klasių mokiniai.

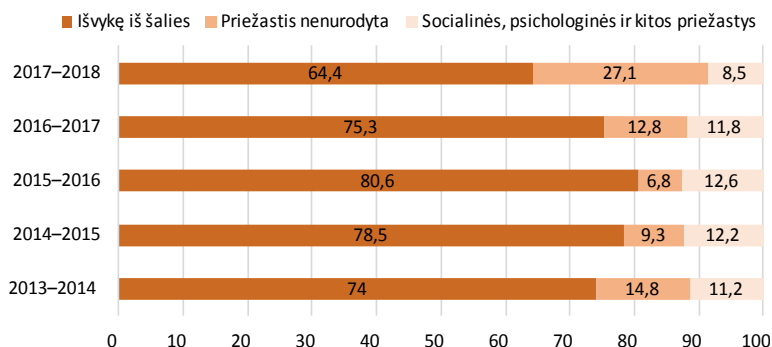
Mažiausia dalis asmenų nutraukia vidurinį mokslą (ir ta dalis kelerius metus nesiėkia). Daugiausia asmenų linkę nutraukti vidurinį profesinį mokymąsi bei povidurinį ugdymą ir profesinį mokymąsi. Per kelerius pastaruosius metus sumažėjo dalis asmenų, nutraukusių aukštojo mokslo studijas (3.12 pav.).

3.12 pav. Asmenų, nutraukusių mokymąsi ar studijas, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Daugumą nesimokančių ugdymo įstaigoje mokyklinio amžiaus vaikų sudaro išvykę iš šalies, nors 2017 m., lyginant su pastaraisiais metais, išvažiuojančių sumažėjo tiek skaičius, tiek dalis (3.13 pav.).

3.13 pav. Mokyklinio amžiaus (7–17 metų) vaikų, nesimokančių mokykloje, dalis (proc.) pagal priežastis

Duomenų šaltinis: LSD

2017 m. sumažėjo dalis nesimokančiųjų dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių. Galima daryti išvadą, kad yra įgyvendinamas Vyriausybės siekis padidinti švietimo pagalbos prieinamumą mokykloje ir už jos ribų. Tai, kad padidėjo dalis nesimokančiųjų dėl nenurodytų priežasčių, rodo, jog stringa mokinių apskaitos sistemos, nesurenkami duomenys apie mokyklinio amžiaus vaikus ir jų nelankymo priežastis. Nesimokymas gali būti klaidingai užfiksuotas šeimai nedeklaravus naujos gyvenamosios vietos savivaldybėje, į kurią persikeliama. Asmens faktinė gyvenamoji vieta (savivaldybė, kurioje vaikas lanko ugdymo įstaigą) gali skirtis nuo deklaruotos gyvenamosios vietos (savivaldybės, kurioje vaikas turėtų lankyti ugdymo įstaigą, fiksuojamas kaip nesimokantis vaikas). Todėl reikia tobulinti duomenų keitimosi tarp mokyklų ir savivaldybių tvarką, tobulinti Nesimokančių vaikų ir mokyklos nelankančių mokinių informacinę sistemą (NEMIS).

Universitetinio, koleginio ir profesinio išsilavinimo pusiausvyros skatinimas

Beveik 69 proc. 2017 m. vidurinio ugdymo programas baigusių abiturientų tęsė mokslą įvairiose švietimo įstaigose. Įstojusiujų į universitetus dalis 2017 m. sumažėjo labiau, lyginant su keleriais praėjusiais metais, į kolegijas – kiek išaugo, į profesines vėl stojo mažiau jaunuolių nei ankstesniais metais (3.2 lentelė).

3.2 lentelė. Abiturientų, tais pačiais metais tęsiančių mokslus atitinkamose mokymo įstaigose, dalis (proc.) palyginti su visais vidurinio ugdymo programą baigusiais abiturientais

Metai	2013	2014	2015	2016	2017
Profesinio mokymo įstaigose	9,4	10,3	10,1	10,1	9,1
Kolegijose	24,3	24,4	24,1	22,2	23,2
Universitetuose	41,6	42,6	40,8	40,9	36,6

Duomenų šaltinis: LSD

Didinant profesinio mokymo prieinamumą, patrauklumą ir kokybę, šalyje steigiami sektoriniai praktinio mokymo centrai; 2012–2015 m. šalyje buvo atidaryti 42 tokie centrai. Centrai buvo įsteigti 33-jose (45 proc.) iš 74 profesinio mokymo įstaigų. Centrai aprūpinti naujausia įranga, skirta visų šalies gyventojų praktiniam mokymui. Į šių centrų steigimą investuota apie 118 mln. eurų. Sektorinių praktinio mokymo centrų įkūrimas turėtų prisidėti prie kokybinių šalies profesinio mokymo sistemos pokyčių, nes:

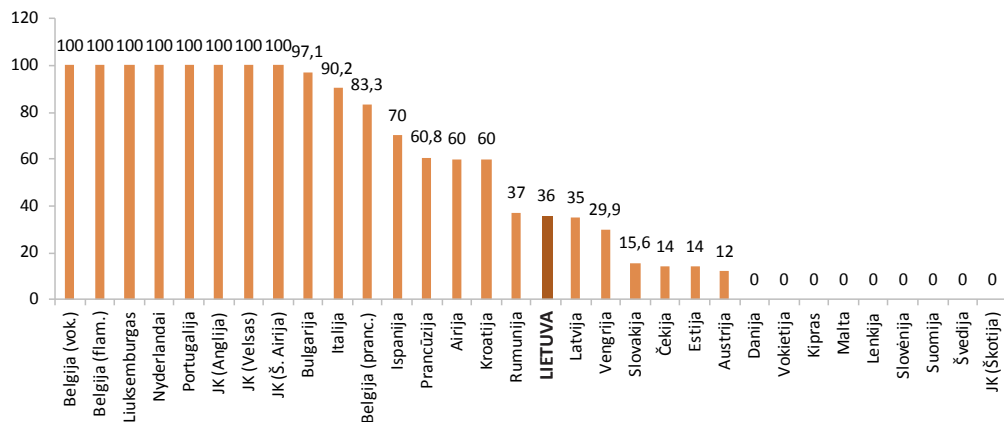
- *aukštas įdiegtų mokymo technologijų lygis labiau atitinka šalies ūkio reikmes ir darbdavių keliamus reikalavimus;*
- *modernios praktinio mokymo bazės geriau tenkina paslaugų vartotojų profesinio mokymo poreikius;*
- *atveriamos galimybės teikti naujas profesinio mokymo paslaugas, todėl mokymo įstaigos gali atnaujinti profesinio mokymo programas;*
- *užtikrinama aukšta mokymo kokybė, taip didinamas darbininkiškų profesijų prestižas ir populiarumas.*

2016 m. buvo priimtas *Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimo įstatymas*, kuriuo įteisinami kai kurie su studijų kokybe susiję pokyčiai. Švietimo ir mokslo ministrui suteikta daugiau teisių: kelti akademinius reikalavimus norintiems studijuoti aukštosiose mokyklose; nustatyti minimalų konkursinį balą pretenduojantiems į valstybės finansuojamas studijų vietas ir studijų stipendijas; galimybė detaliau paskirstyti valstybės finansuojamas vietas; nustatyti minimalų studijų programos studijų vietų skaičių valstybinėse aukštosiose mokyklose. Įstatyme įtvirtintos nuostatos, skirtos gerinti socialines studijų sąlygas. Universitetams suteikta daugiau laisvės formuojant studijų programas. 2016 m. siekiantiesiems gauti valstybės finansavimą pirmą kartą taikytas reikalavimas būti išlaikius matematikos valstybinį brandos egzaminą (išskyrus stojančiuosius į menų sritį). Pradėta įgyvendinti tam tikrus veiksmus siekiant Lietuvos aukštųjų mokyklų tinklo optimizavimo.

Švietimo, taigi ir studijų, prieinamumui neretai kliudo dideli kaštai. Vykdyta mokinių apklausa (MOSTA, 2014) parodė, kad galimybė gauti valstybės finansavimą studijoms yra lemiamas veiksnys priimant sprendimą, ką studijuoti. Be to, nemokama studijų vieta aktualesnė mokiniams iš mažesnių miestų ar kaimo vietovių. Europoje nesudėtinga pasirinkti studijas kitoje šalyje, todėl mokestis už mokslą dažnai nulemia jaunų žmonių pasirinkimus.

Lietuvoje už I pakopos dienas studijas moka mokestį 36 proc. tos pakopos studentų, ir ji yra tarp šalių, kur už mokslą moka mažesnė dalis studentų. O ketvirtadalyje ES valstybių visi šios pakopos studentai nemoka už mokslą, apie trečdalyje valstybių už mokslą moka visi arba beveik visi I pakopos studentai (3.14 pav.).

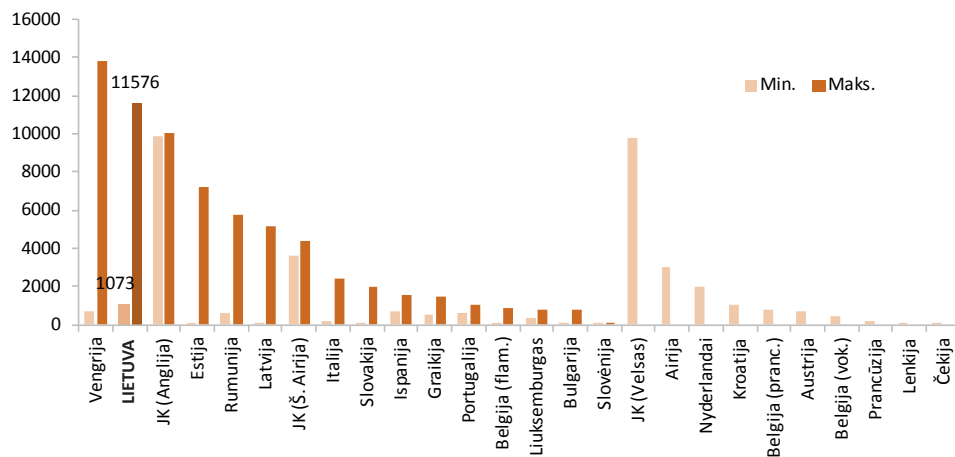
3.14 pav. Mokestį už studijas mokančių I pakopos dieninių studijų studentų dalis (proc.) Europos šalyse 2017–2018 m. m.

Duomenų šaltinis: National Student Fee and Support Systems in European Higher Education, 2017–2018, Eurydice

Lyginant su kitomis ES šalimis mokestis už bakalauro studijas Lietuvoje yra vienas iš didžiausių (ypač maksimalus) (3.15 pav.). Kai kuriose šalyse mokestis už pirmos pakopos studijas yra fiksuotas, visi moka jį vienodą. Lenkijoje ir Slovėnijoje mokamas tik administracinis mokestis.

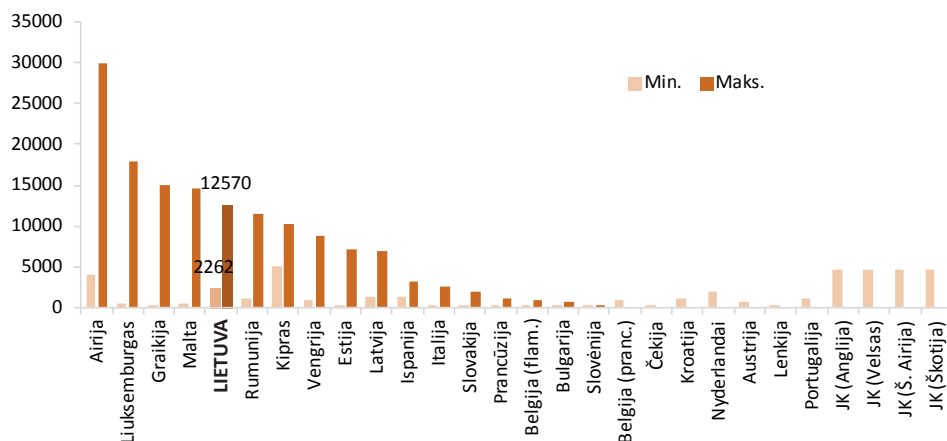
3.15 pav. Mokestis už I pakopos (bakalauro) aukštojo mokslo studijas (eurais) 2017–2018 m. m.

Duomenų šaltinis: National Student Fee and Support Systems in European Higher Education, 2017–2018, Eurydice

Palyginti su kitomis ES šalimis Lietuvoje studentams už II pakopos aukštojo mokslo studijas tenka mokėti nemažus mokesčius – tiek minimalus mokestis yra vienas iš didesnių tarp ES šalių, tiek maksimalus mokestis yra vienas iš didžiausių (3.16 pav.). Lenkijoje ir Slovėnijoje studentai už II pakopos studijas moka tik administracinius mokesčius.

3.16 pav. Mokestis už II pakopos (magistro) aukštojo mokslo studijas (eurais) 2017–2018 m. m.*

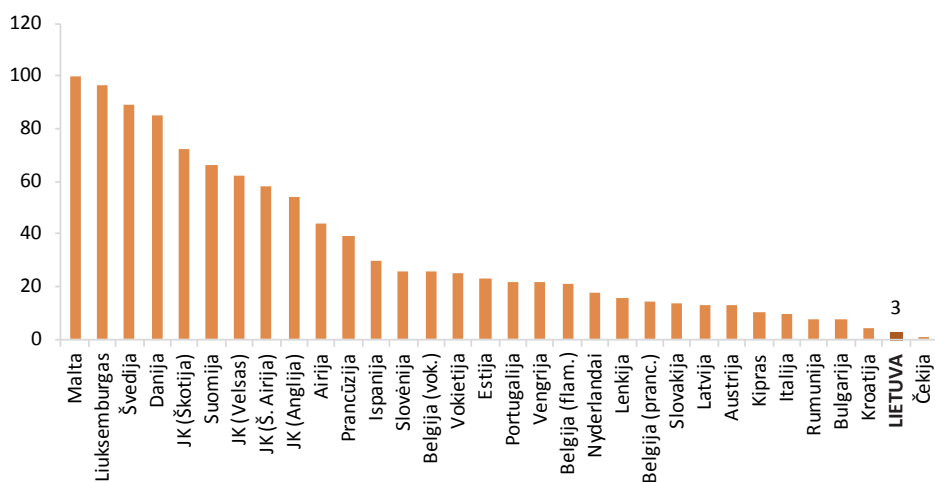

* Kai kurių valstybių duomenys yra senesnių metų.

Duomenų šaltinis: National Student Fee and Support Systems in European Higher Education, 2017–2018, Eurydice

Lyginant ES šalis pagal paramą gaunančius I pakopos studentus, Lietuva yra tarp šalių, kur parama menkiausia, t. y. vos keli procentai studentų gauna finansinę paramą iš valstybės (3.17 pav.).

3.17 pav. Paramą gaunančių I pakopos dieninių studijų studentų dalis (proc.) 2016–2017 m. m.

Duomenų šaltinis: National Student Fee and Support Systems in European Higher Education, 2017–2018, Eurydice

Dideli mokesčiai už studijas (ypač kai kuriose programose) ir neužtikrinta finansinė parama mažina jaunų žmonių motyvaciją studijuoti Lietuvos aukštosiose mokyklose ir tik paskatina juos rinktis studijas užsienio universitetuose.

Ugdymo aplinkos mokykloje turinimas

Faktiškai nuo *Strategijos* įgyvendinimo pradžios mokyklų, vykdančių pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, aprūpinimas standartus atitinkančiomis laboratorijomis ir technikos kabinetais nesikeitė – daugiau kaip trečdalis mokyklų buvo jais apsirūpinę pagrindinio ugdymo programoms vykdyti ir du penktadaliai mokyklų – vidurinio ugdymo programoms vykdyti. Nuo *Strategijos* įgyvendinimo pradžios ugdymo aplinka, susijusi su informacinėmis komunikacinėmis technologijomis, bendrojo ugdymo mokyklose darėsi turtingesnė: gerėjo aprūpinimas interaktyviosiomis lentomis, daugėjo daugialypės terpės projektorių, plėtėsi belaidžio interneto tinklas, mokyklos vis labiau naudojasi virtualiąja mokymo aplinka (3.3, 3.4 lentelės).

3.3 lentelė. Švietimo įstaigų, turinčių standartus atitinkančias laboratorijas ir technikos kabinetus, dalis (proc.)

Metai	2013	2014	2015	2016	2017
Pagrindinis ugdymas	34,6	34	34,1	35	34,6
Vidurinis ugdymas	43,3	44	43,2	44,5	44,5

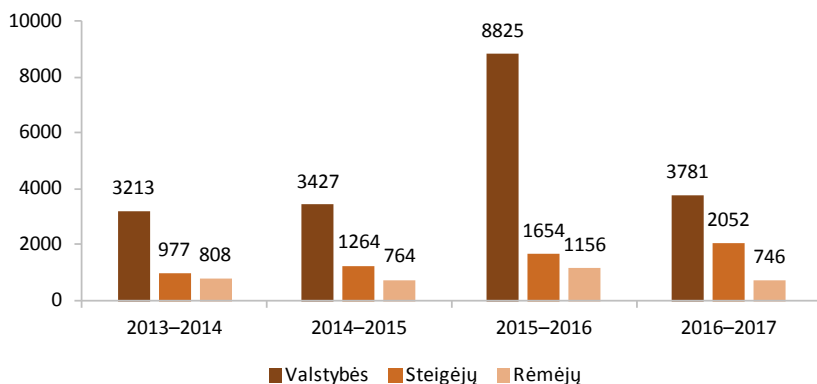
Duomenų šaltinis: ŠVIS

3.4 lentelė. Ugdymo aplinka (IKT) bendrojo ugdymo institucijose

Mokslo metai	2013–2014	2014–2015	2015–2016	2016–2017
Interaktyviosios lentos (vnt.)	2823	3022	3286	3549
Daugialypės terpės projektoriai (vnt.)		12474	15406	17222
Mokyklos internetinio ryšio sparta 512 Kbps ir daugiau		1186		
Mokykloje veikia belaidžio (Wi-Fi) interneto tinklas		878	991	1026
Mokykla naudoja virtualiąją mokymosi aplinką*		198	242	265
* MOODLE, ItsLearning, Edmodo ir kt.				

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Mokyklos kasmet aprūpinamos naujais kompiuteriais daugiausia valstybės (įskaitant sutaupytas mokinių krepšelio lėšas, ES fondų lėšas) ir steigėjo lėšomis (3.18 pav.).

3.18 pav. Gautų kompiuterių skaičius mokyklose pagal lėšų šaltinius

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Aprūpinant mokyklas kompiuteriais labai prisideda ir įvairūs rėmėjai. Todėl 2013 m. bendrojo ugdymo mokyklos gavo 4 998 kompiuterius, 2014 m. – 5 455, 2015 m. – 11 635, 2016 m. – 6 579. Vis daugiau kompiuterinės įrangos randasi įvairios paskirties mokyklų patalpose: bibliotekose ir skaityklose, specialiosiose kompiuterių klasėse, dalykų kabinetuose, mokytojų kambariuose, administracijos kabinetuose ir kt. (3.5 lentelė).

3.5 lentelė. Kompiuterių skaičius mokyklų patalpose

Mokslo metai	2013–2014	2014–2015	2015–2016	2016–2017
Specialiosios kompiuterių klasės ir (arba) informatikos kabinetai	23394	23226	25532	25955
Įvairių dalykų kabinetai ir klasės	28636	30153	33852	35096
Mokyklos biblioteka ir skaitykla	6742	6783	7215	7022
Mokytojų kambarys	2337	2271	2200	2094
Kitos tik mokytojams skirtos patalpos	2399	2299	2523	2321
Mokyklos administracijos kabinetai	8081	8162	8260	8246
Kitos mokyklos patalpos	5653	6084	6912	7384
Iš viso kompiuterių	77242	78978	86494	88118

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Atsižvelgdamas į strateginius švietimo prioritetus, Švietimo aprūpinimo centras vykdo projektą „Bendrojo ugdymo mokyklų (progimnazijų ir pagrindinių mokyklų) modernizavimas: šiuolaikinių mokymosi erdvių kūrimas“ (2015–2018 m.), finansuojamą 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos ir LR Vyriausybės lėšomis. Projekto tikslas – pagerinti ugdymo(si) kokybę progimnazijose ir pagrindinėse mokyklose, modernizuojant fizinę ir socialinę mokyklų aplinką. Septynios projekte dalyvaujančios mokyklos pasirinko modernizuojamas edukacines erdves. Įgyvendinus šį projektą, turėtų būti pagerintos mokymo(si) sąlygos ir galimybės siekti aukštesnių ugdymo(si) rezultatų projekte dalyvaujančių mokyklų mokiniams, stiprinti jų mokymosi motyvaciją; be to, šiuolaikiškos, modernios edukacinės erdvės mokytojams suteiks galimybę ugdymo procese taikyti modernius, ugdytinių poreikius atliepiančius metodus.

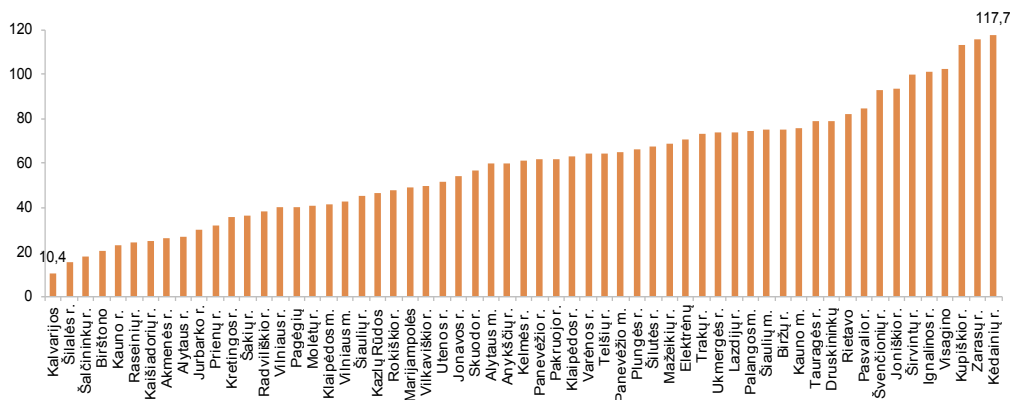
Neformaliojo švietimo plėtra

Neformaliojo švietimo prieinamumas gerinamas užtikrinant jo finansavimą (skiriamos tikslinės lėšos (neformaliojo vaikų švietimo krepšelis) ir kt.) ir kokybę (sukurta ir išbandyta neformaliojo vaikų švietimo kokybės užtikrinimo eksperimentinė metodika), taip pat tvarkant neformaliojo vaikų švietimo mokyklų infrastruktūrą (įgyvendinamas projektas „Neformaliojo švietimo infrastruktūros tobulinimas“).

Nuo *Strategijos* įgyvendinimo pradžios reikšmingai padidėjo neformaliojo vaikų švietimo paslaugų įvairovė ir prieinamumas. Nors 2017 m. numatyta siekinio reikšmė nepasiekta, tačiau aiški rodiklio gerėjimo tendencija. Neformaliojo vaikų švietimo plėtrą pastaraisiais metais paskatino padidintas finansavimas.

Pastaraisiais metais stebimi vaikų dalyvavimo neformaliajame švietime netolygumai atskirose savivaldybėse – vienose savivaldybėse įvairiomis neformaliojo švietimo galimybėmis pasinaudojo mažiau nei ketvirtadalis mokinių, kitose – visi. Vidutiniškai tik pusėje savivaldybių neformaliojo švietimo galimybėmis mokykloje ir kitur pasinaudoja daugiau kaip 60 proc. vaikų (3.19 pav.). Kai kuriose savivaldybėse fiksuota mokinių dalis viršija 100 proc. Gali būti, kad tose savivaldybėse dalyvauti neformaliojo švietimo veiklose atvyksta mokinių iš kitų savivaldybių arba atlikti netikslūs skaičiavimai (kai su skaičiuojami tie patys vaikai, dalyvaujantys keliuose veiklose).

3.19 pav. Mokinių, lankančių neformaliojo vaikų švietimo programas, dalis (proc.) savivaldybėse 2016–2017 m. m. pradžioje*

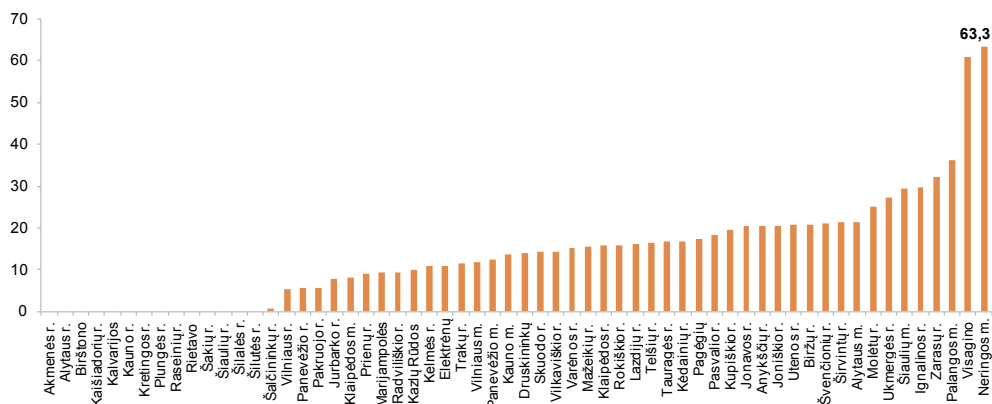

* 60 proc. buvo siekiama reikšmė 2017 m.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

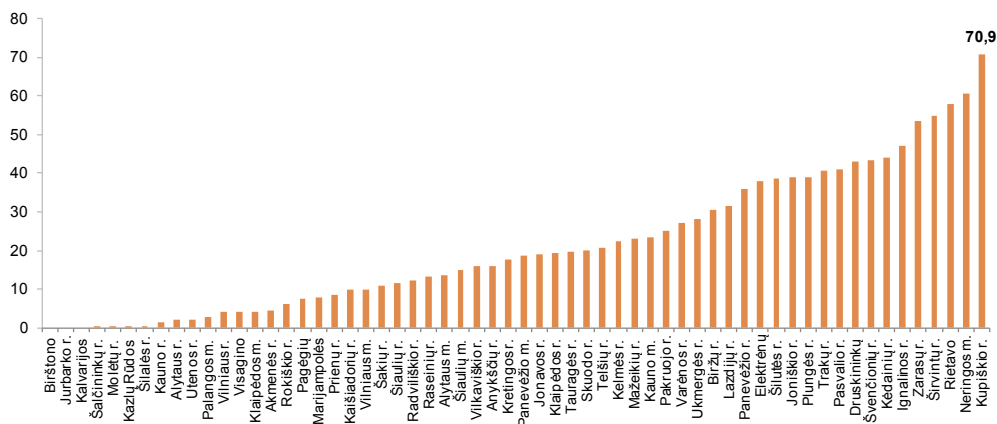
Vaikų dalyvavimo neformaliajame švietime galimybes gali riboti netolygi neformaliojo švietimo plėtra savivaldybėse, nepakankama programų įvairovė tiek mokyklose, tiek neformaliojo vaikų švietimo įstaigose. Be to, aktyvesnį dalyvavimą lemia ir programų kaštai, nes valstybė finansuoja tik vieną programą vaikui.

Formalųjį švietimą papildančias ugdymo programas visose savivaldybėse (išskyrus dvi – Visagino ir Neringos m. – kur mažai mokinių) lanko mažiau nei pusė mokinių (3.20 pav.). Arba mokyklose menka šių programų pasiūla, arba mokiniai neskatinami jose dalyvauti.

3.20 pav. Mokinių, lankančių formalųjį švietimą papildančias ugdymo programas savivaldybėse, dalis (proc.) 2016–2017 m. m.

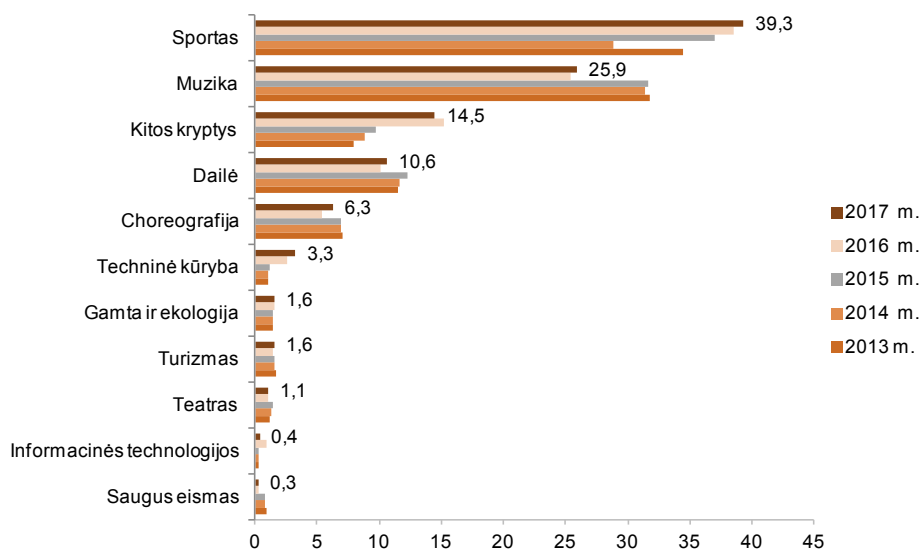
Duomenų šaltinis: ITC

Yra savivaldybių, kur mokyklose būrelius lanko dauguma mokinių, yra savivaldybių, kur mokyklose vos keli proc. vaikų dalyvauja būreliuose (3.21 pav.). Pavyzdžiui, Vilniaus m. tik 10 proc. mokinių lanko neformaliojo švietimo būrelius mokyklose, Kauno mieste – apie 24 proc., Šiaulių m. – apie 15 proc. Tiesa, didieji miestai turi nemažai neformaliojo vaikų švietimo įstaigų, kuriose mokiniai gali dalyvauti įvairiose veiklose po pamokų.

3.21 pav. Mokinių, lankančių mokyklos būrelius, dalis (proc.) lyginant su visais savivaldybės mokiniais 2016–2017 m. m.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Nors neformaliojo vaikų švietimo įstaigose siūlomų programų įvairovė gana plati, tačiau dauguma vaikų renka populiariausias sporto ir meno programas. Apie 40 proc. vaikų lankė įvairias meninio ugdymo programas, 20 proc. – sporto. Nors per metus programų gerokai padaugėjo, programas lankančių vaikų proporcijos nepasikeitė (3.22 pav.).

3.22 pav. Mokiniai neformaliojo švietimo įstaigose (tūkst.) pagal programas

Duomenų šaltinis: LSD

Neformaliojo švietimo finansavimas

Siekdama gerinti neformaliojo vaikų švietimo prieinamumą, Vyriausybė nutarė valstybės lėšomis finansuoti šalies mokinių dalyvavimą neformaliajame švietime. Tad 2016 m. pradėtas taikyti neformaliojo švietimo krepšelis (bandytas nuo 2011 m.).

Neformaliojo vaikų švietimo lėšos yra skiriamos savivaldybėms neformaliojo vaikų švietimo plėtotei, siekiant didinti vaikų, ugdomų pagal neformaliojo vaikų švietimo programas, skaičių. Teisę pretenduoti į neformaliojo vaikų švietimo finansavimą turi vaikas, kuris mokosi pagal pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas. Neformaliojo vaikų švietimo lėšomis gali būti finansuojama tik viena vaiko pasirinkta programa, kuriai lėšas skiria ta savivaldybė, kurioje vaikas mokosi pagal pasirinktą programą, nepriklausomai, kurioje savivaldybėje jis gyvena ir mokosi pagal bendrojo ugdymo programą. Neformaliojo vaikų švietimo lėšų suma vienam šioje programoje dalyvaujančiam vaikui yra 15 Eur / mėn.

Neformaliojo švietimo krepšeliu 2016 m. naudojosi 82 tūkst. mokinių – tai 24 tūkst., arba 29 proc., daugiau nei 2015 m. (58 tūkst.). Valstybės ir savivaldybių lėšų suma, skiriama neformaliajam vaikų ir suaugusiųjų švietimui kasmet didėja, šiek tiek auga ir BVP dalis (3.6 lentelė).

3.6 lentelė. Valstybės ir savivaldybių biudžetų išlaidos neformaliajam vaikų ir suaugusiųjų švietimui

Metai	2013	2014	2015	2016	2017
Išlaidos					
Mln. eurų	118,6	125,0	135,2	146,2	155,8
BVP dalis proc.	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4

Duomenų šaltinis: LSD

Bendra valstybės lėšų neformaliajam vaikų švietimui finansuoti suma padidinta beveik tris kartus (nuo 3,27 mln. Eur 2015 m. iki 9,72 mln. Eur 2016 m.). 2016 m. registruota 32 proc. daugiau neformaliojo vaikų švietimo teikėjų nei 2015 m. (2015 m. buvo registruota 900 teikėjų, 2016 m. – 1 264 švietimo teikėjai), kurie iš viso vykdė 2 861 programą (tai 28 proc. daugiau nei 2015 m.).

2017 m. Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras atliko visuomenės apklausą apie naujo neformaliojo vaikų švietimo (NVŠ) finansavimo modelį. Apklausos duomenimis, 80 proc. apklausoje dalyvavusių savivaldybių darbuotojų ir 84 proc. tėvų teigiamai vertino naują modelį (3.7 lentelė). Respondentai pabrėžė padidėjusią paslaugų įvairovę, sumažėjusias paslaugų kainas, padidėjusį mokinių užimtumą.

3.7 lentelė. NVŠ krepšelio finansavimo modelio pranašumus nurodžiusių respondentų dalis

Mokiniai (N = 4989)	Tėvai (N = 3676)	NVŠ mokytojai (N = 1259)	Savivaldybių darbuotojai (N = 60)
Padidėjo veiklos įvairovė (49 proc.)	Padidėjo vaikų užimtumas (52 proc.)	Padidėjo NVŠ paslaugų įvairovė (60 proc.)	Padidėjo NVŠ paslaugų įvairovė (80 proc.)
Atsirado daugiau mokymo priemonių (33 proc.)	Sumažėjo paslaugų kaina (47 proc.)	Pagerėjo būrelių materialinė bazė, atsirado daugiau ugdymosi priemonių (55 proc.)	Padidėjo vaikų užimtumas (67 proc.)
Padaugėjo informacijos apie veiklas (28 proc.)	Padidėjo NVŠ paslaugų įvairovė (36 proc.)	Sumažėjo paslaugų kaina, padidėjo jų prieinamumas (45 proc.)	Sumažėjo paslaugų kaina, padidėjo jų prieinamumas (47 proc.)

Šaltinis: Neformaliojo vaikų švietimo vertinimas: anketinių duomenų apžvalga ir analizė, LMNŠC, 2017

Tačiau tyrime dalyvavusieji respondentai taip pat išsakė nuomonę apie NVŠ krepšelio finansavimo modelio trūkumus (3.8 lentelė). Daugiausia tėvų kaip trūkumą nurodė tai, kad krepšelio lėšos skiriamos tik vienai programai, o už kitas šeimos turi susimokėti. Savivaldybių darbuotojų dauguma kaip didžiausią trūkumą nurodė dideles administravimo sąnaudas. Tyrimo metu tiek mokiniai, tiek jų tėvai išsakė nuomonę apie tai, kas galėtų pagerinti neformaliojo vaikų švietimo kokybę (3.9 lentelė).

3.8 lentelė. Tyrimas: NVŠ krepšelio finansavimo modelio trūkumus nurodžiusių respondentų dalis

Tėvai (N = 3676)	NVŠ mokytojai (N = 1259)	Savivaldybių darbuotojai (N = 60)
Krepšelis skiriamas tik vienai NVŠ programai (60 proc.)	Apribotas lėšų panaudojimas (46 proc.)	Didelės administravimo sąnaudos (55 proc.)
Nepakankamas NVŠ krepšelio finansavimas (25 proc.)	Vėluoja finansavimas (43 proc.)	Sudėtingas darbas su registrais (20 proc.)
	Sudėtinga pateikti dokumentus akreditacijai (34 proc.)	

Šaltinis: Neformaliojo vaikų švietimo vertinimas: anketinių duomenų apžvalga ir analizė, LMNŠC, 2017

3.9 lentelė. Kokie pokyčiai galėtų pagerinti neformaliojo švietimo kokybę?

Tėvai	Mokiniai
• Vaikų pagal amžių, žinių lygį diferencijavimas • Mažesnis mokinių skaičius grupėje • Tikslinga ir turininga veikla • Kvalifikuotas pedagogas, turintis patirties ir pedagoginį išsilavinimą	• Mažesnis mokinių skaičius grupėje • Didesnė veiklos įvairovė: daugiau ir įdomesnių renginių, daugiau išvykų • Didesnis kiekis (šiuolaikinių) ugdymo priemonių ir įrangos • Patogesnis ir pastovus veiklos laikas (suderintas su viešojo transporto grafiku) • Geresnės patalpos: didesnės, atnaujintos

Šaltinis: Neformaliojo vaikų švietimo vertinimas: anketinių duomenų apžvalga ir analizė, LMNŠC, 2017

Didindamas neformaliojo vaikų švietimo prieinamumą Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras kartu su Lietuvos savivaldybėmis ir Švietimo informacinių technologijų centru pradėjo vykdyti ES finansuojamą projektą „Neformaliojo vaikų švietimo paslaugų plėtra“ (2016–2019 m.). Projekto vertė – per 10 mln. eurų. Projekto tikslas – plėtoti ir įgyvendinti neformaliojo vaikų švietimo paslaugas Lietuvos savivaldybėse. Projekto uždaviniai:

- *didinti NVŠ paslaugų prieinamumą ir įvairovę savivaldybėse;*
- *inicijuoti mokymo priemonių, metodikos kūrimą neformaliojo vaikų švietimo turinio kokybės užtikrinimui ir sklaidai;*
- *per neformalųjį švietimą suteikti NVŠ mokytojams vaikų ir jaunimo socializacijai reikalingų kompetencijų.*

Ugdymosi poreikių tenkinimas

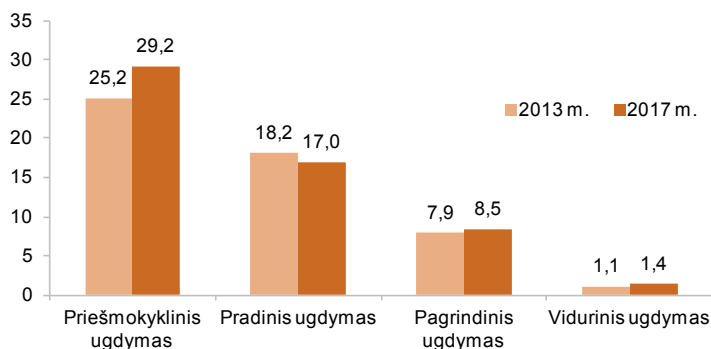
Švietimo prieinamumui įvairių ugdymosi poreikių turintiems vaikams didinti ir gerinti jų ugdymo kokybę buvo įgyvendinamas *Bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ir pagrindinio ugdymo programas, stiprinimo ir inkliuzinio ugdymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas*. Įgyvendinus šį planą turėjo būti sudarytos sąlygos mokykloms lanksčiai formuoti ugdymo turinį ir organizuoti ugdymo ir mokymosi procesą; patobulinti mokyklų personalo, švietimo pagalbos įstaigų ir savivaldybių administracijų švietimo padalinių specialistų gebėjimai, kurių reikia ugdymo turiniui formuoti ir įgyvendinti; pagerinta ir modernizuota fizinė ir socialinė mokyklų aplinka.

Strategijos tiksluose numatyta sumažinti specialiųjų mokyklų ir jose besimokančių mokinių skaičių, juos įtraukiant į ne specialiosios paskirties bendrojo ugdymo įstaigas. Tam reikia stiprinti švietimo pagalbą tiek mokykloje, tiek už jos ribų. 2016 m. parengtos ir priimtos *Švietimo įstatymo pataisos*, išplečiančios kompleksiskai teikiamą švietimo pagalbą, socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas vaikams iki 18 metų (buvo – iki 7 metų) (turintiems didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių – iki 21 metų)

ir jų tėvams. Pataisose nustatyta, kad kiekvienoje savivaldybėje šių priemonių koordinavimą įgyvendins tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinatoriums, kuris konsoliduos visus savivaldybės administracijos padalinius ir institucijas sprendžiant vaikų gerovės užtikrinimo klausimus.

Lietuvoje visas mokyklas galima laikyti įtraukiosiomis (išskyrus specialiąsias mokyklas), jos turėtų būti pasirengusios priimti įvairiausių ugdymosi poreikių turinčius vaikus. Nuo 2013 m. integruotai besimokančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių dalis didėjo priešmokyklinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programose (3.23 pav.). Tačiau 2017 m. Lietuvoje dar veikė 45 specialiosios paskirties bendrojo ugdymo mokyklos (specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams), kuriose buvo ugdomi 3736 mokiniai. Siekiant jų visiškos integracijos į bendros paskirties bendrojo ugdymo įstaigas turėtų būti pakankamai skiriama žmogiškųjų išteklių ir lėšų.

3.23 pav. Integruotai besimokančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių dalis (proc.) pagal švietimo lygmenis

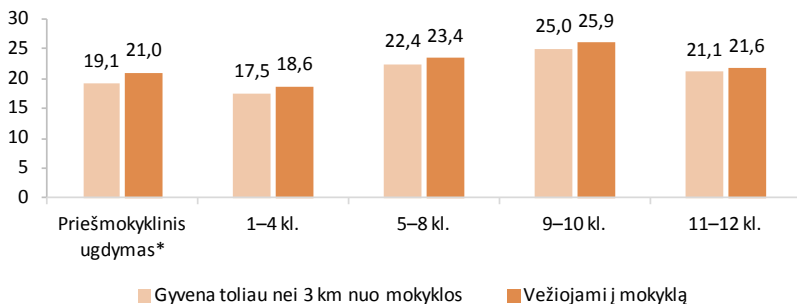

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Patvirtinus *Mokinių vežimo mokykliniu autobusu aprašą*, nuo 2016 m. griežčiau reglamentuojamas mokinių vežiojimas. Naujame dokumente nustatyta, kaip sudaryti saugų ir patogų maršrutą, numatyti saugias vietas sustoti, kad vaikams nereikėtų pereiti kelio, už ką konkrečiai atsakingas mokyklos savininkas, vadovas, mokyklinio autobuso vairuotojas.

Mokiniai, kurie mokosi pagal priešmokyklinio ir bendrojo ugdymo programas ir gyvena kaimuose, miesteliuose bei gyvenvietėse toliau kaip 3 km nuo mokyklos, yra vežiojami į mokyklą ir iš mokyklos. Tokių mokinių yra apie penktadalis, tiek maždaug yra ir vežiojama. Daugiausia vežiojami pagal pagrindinio ugdymo programas besimokantys mokiniai (3.24 pav.). Taip pat vežiojami turi būti ir specialiųjų poreikių turintys mokiniai, negalintys savarankiškai pasiekti mokyklos.

3.24 pav. Toliau nei 3 km nuo mokyklos gyvenančių ir vežiojamų į mokyklą mokinių dalis (proc.) (lyginant su bendru mokinių skaičiumi atitinkamose programose) 2017 m.

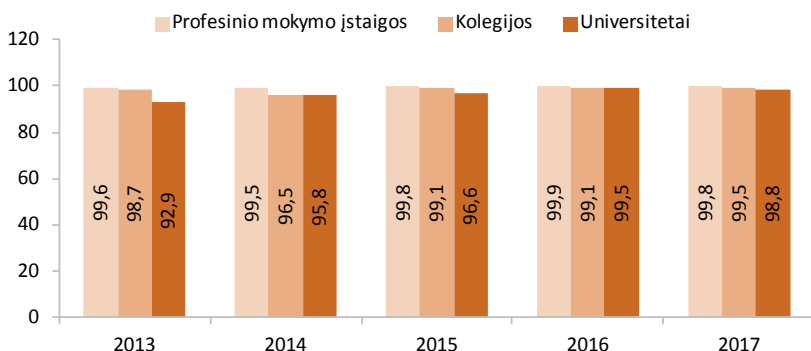
*Tik vaikai, ugdomi bendrojo ugdymo mokyklose.

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Per visą mokyklų aprūpinimo geltonaisiais autobusais laikotarpį (2000–2017 m.) mokykloms nupirkti 903 geltonieji autobusai. 2017 m. į 55 savivaldybių mokyklas išriedėjo 82 nauji autobusai. Savivaldybėse geltonaisiais autobusais vežiojamų priešmokyklinio ugdymo mokinių dalis išaugo nuo 47 proc. iki 53 proc.

Mokinių ir studentų aprūpinimas gyvenamuoju plotu yra viena iš paramos formų. Geriausia aprūpinimo bendrabučiais padėtis yra profesinio mokymo įstaigose (3.25 pav.). Pastaraisiais metais profesinio mokymo įstaigų mokinių ir aukštųjų mokyklų studentų aprūpinimas bendrabučiais gerėja – beveik visi šių įstaigų besimokantieji, kuriems reikalingas bendrabutis, jame ir apgyvendinami. Prastesnė padėtis buvo universitetuose, dabar ji labai pagerėjo. 2016 m. iš dalies atnaujinti 7 aukštųjų mokyklų bendrabučiai (2012–2016 m. iš viso – 15).

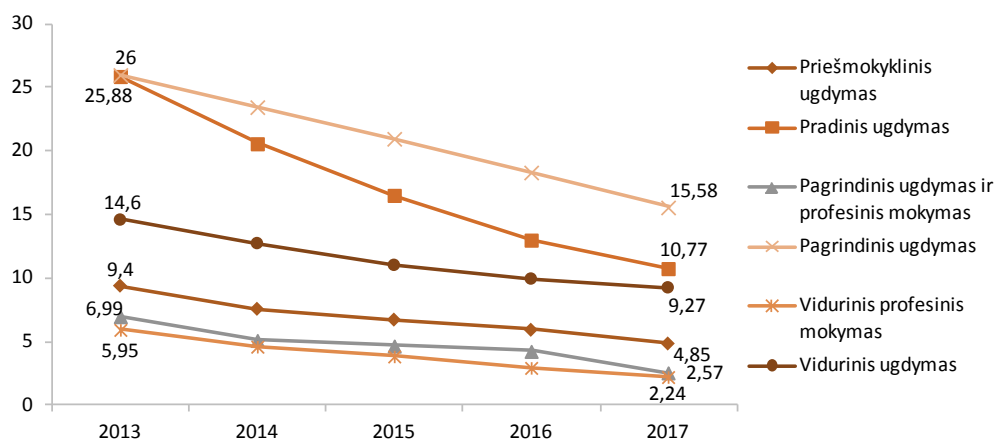
3.25 pav. Bendrabučiuose gyvenančių studentų ir mokinių dalis (proc.), lyginant su tais, kuriems reikalingas bendrabutis

Duomenų šaltinis: LSD

Bendrojo ugdymo mokyklų mokinių, gaunančių finansinę ir kitokią paramą, dalis nuo 2013 m. visą laiką mažėjo visose švietimo pakopose (3.26 pav.). Labiausiai mažėjo parama pradinio ugdymo lygmenyje. Finansinės ar kitokios paramos mažėjimą nebūtinai gali lemti skiriamų lėšų mažėjimas. Tai gali rodyti ir gerėjančią gyventojų ekonominę ir socialinę padėtį.

3.26 pav. Besimokančiųjų, kurie gauna finansinę ir kitokią paramą, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: ŠVIS

Valstybinis studijų fondas teikia įvairių paramą studentams. Fondo teikiamos paramos rūšys yra šios:

- socialinė stipendija;
- parama studentams, turintiems negalią;
- valstybės remiamos paskolos;
- studijų stipendijos;
- studijų kainos kompensavimas;
- parama užsienio lietuviams;
- studijų krepšelio grąžinimas;
- kompensavimas karo tarnybą atlikusiems asmenims;
- parama studijuojantiems užsienyje (konkursas „Kitas 100“).

2016 m. birželio mėn. Valstybinis studijų fondas su Europos socialinio fondo agentūra pasirašė sutartį dėl 2014–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis finansuojamo projekto „Studijų prieinamumo didinimas“ vykdymo. Projektui įgyvendinti numatyta skirti iki 7,24 mln. eurų Europos socialinio fondo lėšų. Projekto metu studentams, turintiems negalią, kas mėnesį bus mokamos tikslinės 152 eurų išmokos, įsigijama turto projekto partnerių – aukštųjų mokyklų – informacinei ir fizinei aplinkai gerinti, rengiami mokymai jų darbuotojams.

Siekiant, kad finansinės kliūtys neribotų studijų prieinamumo pagal gebėjimus, 2016 m. buvo padidintas socialinės stipendijos dydis nuo 3 bazinių socialinių išmokų (BSI) iki 3,25 BSI (nuo 114 Eur iki 123,5 Eur). Taip pat didintos ir skatinamosios stipendijos. Nuo 2016 m. rugsėjo studentams skatinti skiriamos lėšos padidintos 24 proc., t. y. 22,8 Eur (nuo 95 Eur iki 117,8 Eur) metams. 2016 m. šiam tikslui įgyvendinti iš

Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos asignavimų buvo skirta 146 tūkst. eurų. Be to, 2017 m. Finansų ministerija skyrė papildomus asignavimus studentams skatinti, t. y. 459 tūkst. eurų. Lėšos studentams skatinti didinamos įgyvendinant Vyriausybės ir Lietuvos studentų sąjungos susitarimą: iki 2018 m. studentams skatinti skiriamas valstybės lėšas nuosekliai didinti iki 50 procentų.

Skatinant užsienio lietuvius studijuoti Lietuvoje, siekiant užtikrinti lietuvių kultūrinės tapatybės tęsimumą išeivių ir lietuvių kilmės užsieniečių vaikams, vaikaičiams, provaikaičiams 2016 m. paskirtos 303 stipendijos ir 76 vienkartinės socialinės išmokos. Iš viso paramai užsienio lietuviams 2016 m. išmokėta 213,6 tūkst. eurų.

2017 m. Valstybinis studijų fondas teikė valstybės remiamas paskolas, pagrįstas valstybės garantiniais įsipareigojimais. Per metus 5 724 Lietuvos aukštųjų mokyklų studentai pasirašė 7 161 sutartį už 11 278 tūkst. eurų. 2016 m. 5 971 Lietuvos aukštųjų mokyklų studentas pasirašė 7 381 sutartį, kurių suma 11,4 mln. eurų.

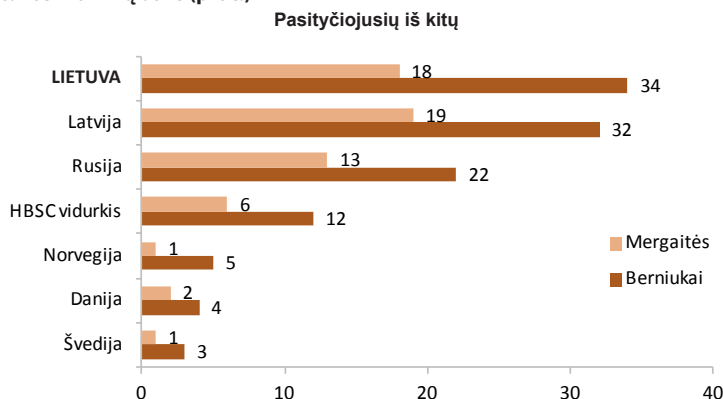
Psichologinio saugumo mokyklose užtikrinimas

Patyčios mokykloje

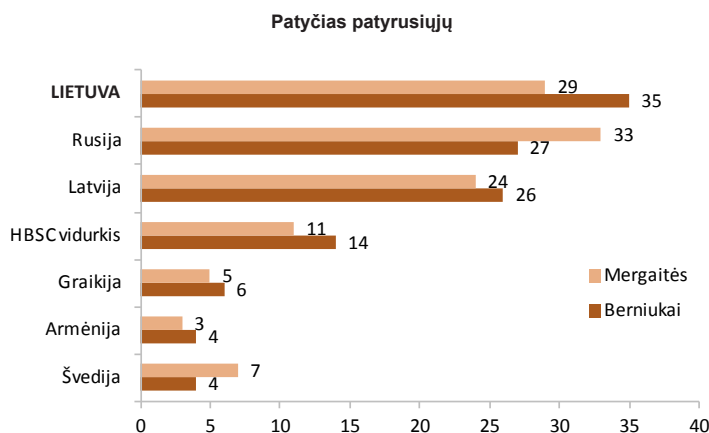
Svarbiu uždaviniu Lietuvos mokyklose išlieka mokyklų mikroklimato gerinimas. Palanki fizinė ugdymo aplinka ir procesai, emocinė mokyklos aplinka ir gera mokinių savijauta turi įtakos jų pasiekimams.

2014 m. Lietuva dalyvavo tarptautiniame 42 šalių mokyklinio amžiaus vaikų gyvenamosios ir sveikatos tyrime (HBSC)¹⁶. Tyrime dalyvavo 11–15 metų (5, 7 ir 9 klasių) 5730 mokinių iš 25 savivaldybių. Tyrimas atskleidė, kad Lietuvoje patyčių mokykloje lygis yra gana aukštas lyginant su kitomis Europos šalimis ir gerokai lenkia tyrime dalyvavusių šalių vidurkį. Tiek pagal 15-mečių, tiek pagal 11-mečių, pasityčiojusius iš kitų, dalį Lietuva tarp šalių, dalyvavusių tyrime, pirmauja (3.27 ir 3.28 pav.).

3.27 ir 3.28 pav. Bent du kartus per pastaruosius keletą mėnesių iš kitų pasityčiojusius ir patyčias patyrusių Lietuvos mokinių dalis (proc.)*

¹⁶ 2018 m. vykdytas naujas HBSC tyrimas, kuriame dalyvavo ir Lietuvos mokiniai.

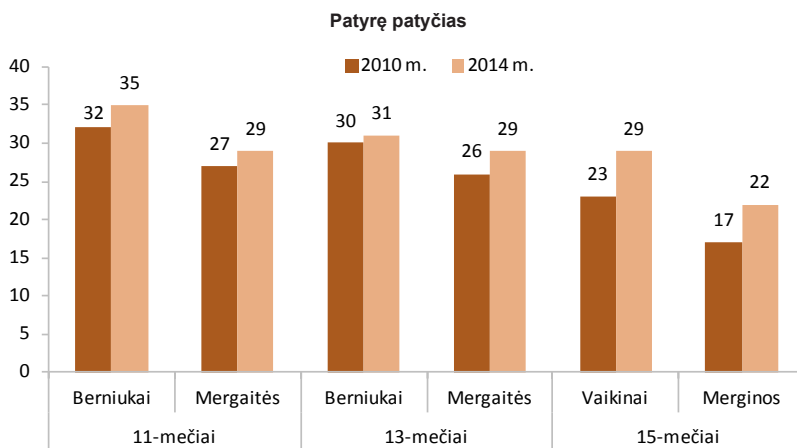

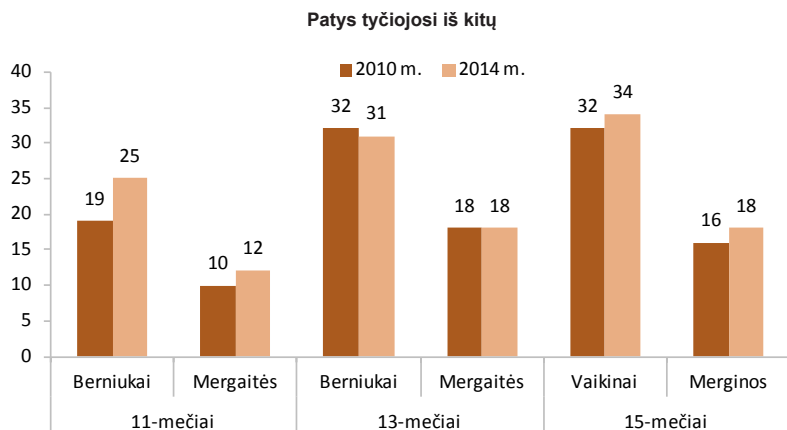
* Trys pirmosios ir paskutinės HBSC tyrime dalyvavusios šalys pagal patyčių lygį.

Duomenų šaltinis: HBSC, 2014

Lyginant su 2010 metais, 2014 m. mokyklose patyčių atvejų tarp paauglių padaugėjo. Vaikinai patyčių patiria dažniau nei merginos. Jaunesni paaugliai patyčių patiria dažniau nei vyresnieji paaugliai (3.29 ir 3.30 pav.). Iš kitų tyčiotis berniukai linkę beveik dvigubai dažniau nei mergaitės, o vyresni paaugliai linkę dažniau tyčiotis iš kitų nei jaunesni paaugliai.

3.29 ir 3.30 pav. Bent du kartus per pastaruosius keletą mėnesių patyčias patyrusių ir iš kitų pasityčiojusių Lietuvos mokinių dalis (proc.) pagal amžiaus grupes

Duomenų šaltiniai: HBSC, 2010, 2014

Tarptautiniai PIRLS (2016) ir PISA (2015 m.) mokinių pasiekimų tyrimai rodo, kad mokinių, mokykloje rečiau patiriančių patyčias, mokymosi rezultatai yra aukštesni negu tų mokinių, kurie patyčias patiria dažniau.

Mokyklinio amžiaus vaikų gyvensenos ir sveikatos problemos

2014 m. HBSC tyrimas parodė, kad Lietuvoje:

- Savo sveikatą prastai vertino apie 16 proc. mergaičių ir 9 proc. berniukų. Lyginant su tyrime dalyvavusiomis šalimis, mūsų jaunuolių vertinimai – vidutiniai, o lyginant su ankstesnių tyrimų duomenimis, Lietuvos pozicija kitų šalių atžvilgiu tapo geresnė.
- Pastaruoju metu nesijaučia laimingi 8,4 proc. berniukų ir 15,3 proc. mergaičių, prastai vertina savo gyvenimo kokybę 9,8 proc. berniukų ir 16,8 proc. mergaičių.
- Pastaraisiais metais Lietuvos, kaip ir kitų šalių, mokyklose nustatyta mažesnė rūkančių mokinių dalis, tačiau, lyginant su kitomis šalimis, Lietuva išliko tarp šalių, kuriose rūko didelė dalis mokinių.
- Lietuvoje narkotikų vartojimas tarp paauglių plinta, tačiau 2014 metais, lyginant su 2010 m., nustatyta mažesnė vartojusių narkotikus paauglių dalis.
- 2014 m. Lietuvos mokiniai svaiginosi alkoholiniais gėrimais rečiau, tačiau, lyginant su kitomis šalimis, alkoholinių gėrimų vartojimas tarp mokinių yra ypač išplitęs.

Kas penktas (19,8 proc.) šalies penkiolikmetis berniukas bent kartą per savaitę geria alaus. Mergaitės paauglės, be alaus, pradėjo dažnai vartoti ir alkoholinius kokteilius, tuo nenusileisdamos berniukams.

Alkoholio ir narkotikų vartojimo Europos mokyklose tyrimo (ESPAD) 2015 m. rezultatai parodė, kad Lietuvoje, kaip ir kitose ESPAD dalyvių šalyse, mažėja paauglių alkoholio vartojimas ir tabako rūkymas, tačiau susirūpinimą kelia naujų narkotinių medžiagų vartojimas ir naujų priklausomybių atsiradimas.

Igyvendinant pirminės narkomanijos prevencijos priemones 2016–2017 m. m. 955 bendrojo ugdymo mokyklose buvo vykdoma 5–6 val. trukmės *Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų programa*. Mokykla, vadovaudamasi bendrojo ugdymo planu, strateginiais mokyklos tikslais, pati priėmė sprendimą dėl šios programos įgyvendinimo: integravo į dalykų programas, neformaliojo vaikų švietimo veiklas, įvedė kaip pasirenkamąjį dalyką ir kt.

Mokyklose bendradarbiaujant su Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentu ir Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centru per elektroninius dienynus („Tamo“, „Mano dienynas“) platinti informaciniai pranešimai tėvams žalingų įpročių prevencijos temomis.

Smurtą kaip neigiamą socialinį reiškinį ir visuomenės sveikatos problemą lemia įvairūs socialiniai, ekonominiai, psichologiniai veiksniai – skurdas, struktūrinė vyrų ir moterų nelygybė, konfliktinių situacijų, krizių sprendimo įgūdžių stoka, nepakankama pagalba šeimoms, auginančioms vaikus, alkoholio ir psichotropinių medžiagų vartojimas, bendruomeniškumo trūkumas. Lietuvoje tik trečdalis gyventojų yra įsitraukę į bendruomeninę veiklą.

Bendrojo ugdymo mokyklose vykdomos akredituotos ir neakredituotos prevencinės programos mokiniams nuo priešmokyklinio amžiaus iki 21 metų, taip pat mokinių tėvams. Prevencinėmis programomis ugdomos mokinių nuostatos atsispirti aplinkos spaudimui, atsakingai veikti ir numatyti savo elgesio padarinius, mokoma įveikti stresą, suteikiama žinių apie asmenybę ir kt.

Švietimo įstatymas nustato, kad švietimo įstaiga privalo sudaryti sąlygas kiekvienam mokiniui nuolat dalyvauti bent vienoje nuoseklioje, ilgalaikėje socialines ir emocines kompetencijas ugdančioje prevencinėje programoje. 2016 m. įstatymiškai priimti sprendimai dėl privalomo prevencinių programų įgyvendinimo mokyklose nuo 2017–2018 m. m. pradžios.

Mokyklų mikroklimatui gerinti ir socialiniams emociniams mokinių įgūdžiams ugdyti skirtas prevencines programas 2017 m. įgyvendino 66 proc. šalies mokyklų, nors nuo 2017–2018 m. m. jas turėtų įgyvendinti visos. Gera žinia yra tai, kad, tarptautinio TIMSS tyrimo duomenimis, Lietuva yra tarp tų šalių, kuriose mokiniai pasiekia geresnius rezultatus ir patiria mažiau patyčių, o tarptautinis PISA tyrimas atskleidė, kad Lietuvos penkiolikmečiai yra labiau patenkinti savo gyvenimu nei bendraamžiai kitose šalyse.

Gabiųjų ugdymas

Igyvendinant *Valstybinę švietimo 2013–2022 metų strategiją* buvo vykdomas *Gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo sistemos sukūrimo ir mokyklų šiems vaikams prieinamumo didinimo 2014–2016 metų veiksmų planas*. Jo tikslas – kurti ir plėtoti gabių ir

talentingų vaikų atpažinimo ir ugdymo sistemą, o paskirtis – numatyti bendras gabių ir talentingų vaikų paieškos, atpažinimo ir ugdymo plėtros kryptis ir veiklas, užtikrinti jų integralumą ir veiksmingumą.

Gerinant gabių ir talentingų vaikų ugdymą organizuojamos šalies ir tarptautinės mokomųjų dalykų olimpiados, konkursai; dalyvaudami jose gabūs ir talentingi vaikai lengviau atskleidžia ir pritaiko gebėjimus. 2012–2016 m. šalies ir tarptautinių olimpiadų prizinininkais tapo 2 229 mokiniai, iš jų 354 (beveik šeštadalis visų prizinininkų) – Vilniaus licėjaus mokiniai.

Siekiant tobulinti gabių ir talentingų mokslui vaikų paieškos, atpažinimo ir ugdymo sistemą, Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras 2016 m. spalio mėn. pradėjo įgyvendinti ESF projektą „Mokinių akademinių gebėjimų atpažinimo ir jų ugdymo kokybės plėtra“.

Projektas skirtas Lietuvos pedagogams ir psichologams gabių vaikų atpažinimo ir įvertinimo metodikoms, instrumentams ir metodinėms priemonėms sukurti ir parengti. Įgyvendinant projektą turėtų didėti mokinių galimybės gauti jų poreikius atitinkantį formalųjį ir neformalųjį ugdymą, papildžius bendrąsias pradinio ir pagrindinio ugdymo programas specialiais matematikos, lietuvių kalbos ir gamtos mokslų papildančiais ir pagilinančiais moduliais, parengus ir įgyvendinus neformaliojo švietimo formas, taip pat patobulinus mokytojų, psichologų ir kitų švietimo sistemoje dirbančių darbuotojų kvalifikaciją ir žinias įvairiuose nacionalinio ir tarptautinio lygmens kvalifikacijos tobulinimo renginiuose. Projektas apima daugumą Lietuvos regionų, jame dalyvauja 30 atrinktų Lietuvos mokyklų partnerių. Projekto veiklos numatytos dvejiems metams. Per pirmuosius metus 1 700 specialistų (psichologų, pedagogų) patobulino savo kvalifikaciją projekto renginiuose, 3 600 mokinių buvo suteikta švietimo pagalba, skirta 1 448 100 eurų (iš jų 271 924,44 euro – mokyklų partnerių mokytojų atlyginimams, 175 040 eurų – 32 TV laidoms „Tūkstantmečio vaikai“).

Lietuviškosios ir Lietuvos tapatybės ir kultūros ugdymas

2015 m. lapkričio 12 d. Seimas patvirtino *Švietimo įstatymo* 25 str. pakeitimo įstatymą, kuriuo įteisinama galimybė asmenų pedagoginės veiklos laikotarpį lituanistinio švietimo srityje užsienyje įskaityti į jų pedagoginio darbo stažą. 2016 m. lapkričio 30 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr. 1189 patvirtino *Asmenų, vykdančių ar vykstančių vykdyti lituanistinį švietimą užsienyje, rėmimo ir skatinimo tvarkos aprašą*, kuriuo numatomos palankesnės sąlygos pedagoginiams darbuotojams vykdyti lituanistinį švietimą užsienio šalių lietuviškose mokyklose ir aukštųjų mokyklų lituanistikos (balistikos) centruose.

Sudarant lygias galimybes visiems šalies mokiniams išmokti lietuvių kalbą, lietuvių gimtosios ir lietuvių valstybinės kalbos bendrosios programos pakeistos bendromis visoms Lietuvos mokykloms lietuvių kalbos (kalbos ir literatūros) programomis. Pagal jas mokysis 1–10 klasių mokiniai. Užtikrinant lietuvių kalbos mokymo kokybę mokytojams parengta metodinių priemonių, buvo tęsiamas nuotolinis lituanistų mokymas (mokėsi

daugiau nei 1700 mokytojų, organizuoti mokymai visiems 5–10 ir 11–12 klasėse dirbantiems mokytojams, viešosios konsultacijos ir kt.).

Skatinant užsienio lietuvius studijuoti Lietuvoje, siekiant užtikrinti lietuvių kultūrinės tapatybės tęstinumą, skirta valstybės parama lietuvių kilmės užsieniečių vaikams, vaikaičiams, provaikaičiams.

Mokinių pasiekimų įvertinimo sistemos kūrimas lituanistinėse mokyklose

Nuo 2014 m. užsienio šalių lituanistinės mokyklos kviečiamos įsivertinti besimokančių vaikų lietuvių kalbos mokymosi pasiekimus standartizuotais testais. 2014 m. šiuo kvietimu pasinaudojo 2 mokyklos iš Airijos, 2015 m. – 8 mokyklos iš Airijos ir Jungtinės Karalystės, 2016 m. – 21 mokykla iš 8 valstybių, 2017 m. – 19 mokyklų iš 10 valstybių.

Kuriama bendra lietuvių kalbos testavimo sistema užsienio lietuviams ir užsieniečiams. Sukurtas lietuvių kalbos mokėjimo lygio (A1, A2, B1) įvertinimo pagal Bendruosius Europos kalbų mokymosi, mokymo ir vertinimo metmenis testas. Siekiama, kad šia įsivertinimo sistema 2020 m. naudotųsi 50 proc. užsienyje veikiančių lituanistinių mokyklų. Lituanistinių mokyklų mokinių lietuvių kalbos pasiekimų pripažinimas Lietuvoje palengvins šiems mokiniams sugrįžus integruotis į Lietuvos švietimo sistemą ir parodys lituanistinių mokyklų ugdymo kokybę.

Lituanistinių mokyklų ryšių su Lietuva stiprinimas

Remiami lituanistinių mokyklų bendradarbiavimo su Lietuvos institucijomis projektai. Siekiama, kad iki 2020 m. 25 proc. užsienyje veikiančių lituanistinių mokyklų turėtų bendradarbiavimo partnerius Lietuvoje, su kuriais vykdytų mokinių ir mokytojų mainus, edukacines-pažintines programas Lietuvoje, dalyvautų vaikų vasaros stovyklose.

Ministerija iš dalies (2015 m. – 50 proc., 2016 ir 2017 m. – 30 proc. stovyklos kainos) remia užsienio lietuvių dalyvavimą stacionariose vaikų vasaros poilsio stovyklose įvairiuose Lietuvos regionuose. Stovyklose dalyvavo: 2014 m. – 131, 2015 m. – 238, 2016 m. – 144 vaikai.

Užsienio lietuvių studijos Lietuvos aukštosiose mokyklose

Siekiant pritraukti užsienio lietuvius studijuoti Lietuvoje, jiems sudaromos palankios stojimo sąlygos – prie stojamojo konkursinio balo papildomai pridedami 1–2 balai. Daugiausiai studijuojančių yra iš Lenkijos, Baltarusijos, Rusijos, tačiau vis daugėja atvykstančių iš JAV, Jungtinės Karalystės, Vokietijos, Ukrainos, atvyksta ir iš tolimesnių kraštų – Kanados, Argentinos, Venesuelos. Užsienio lietuviai, įstoję studijuoti Lietuvoje, konkurso būdu gauna stipendiją ir (ar) vienkartinę socialinę išmoką, atsižvelgiant į asmens socialinę padėtį. Be to, jiems suteikiamos galimybės dalyvauti adaptacijos ir integracijos bei edukacinėse kultūrinėse programose Lietuvoje.

Decentralizuota užsienyje įgytų kvalifikacijų vertinimo ir pripažinimo sistema. Akademinių užsienio kvalifikacijų pripažinimą, priklausomai nuo įgyto išsilavinimo lygmens ir siekiamo tikslo, Lietuvoje vykdo kelios institucijos:

- **Studijų kokybės vertinimo centras.** Užsienio kvalifikacijos akademinis pripažinimas SKVC atliekamas per 1 mėnesį nuo visų reikalingų dokumentų pateikimo dienos.
- Švietimo, mokslo ir sporto ministro įgaliojimą turinčios **aukštosios mokyklos** (šiuo metu tokį įgaliojimą turi Vilniaus universitetas, Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas, Kauno technologijos universitetas, ISM vadybos ir ekonomikos universitetas, Aleksandro Stulginskio universitetas, Mykolo Romerio universitetas ir LCC tarptautinis universitetas).
- **Lietuvos mokslo taryba** (užsienio mokslo (meno) daktaro laipsnių atveju).

Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų praktika lituanistinėse mokyklose

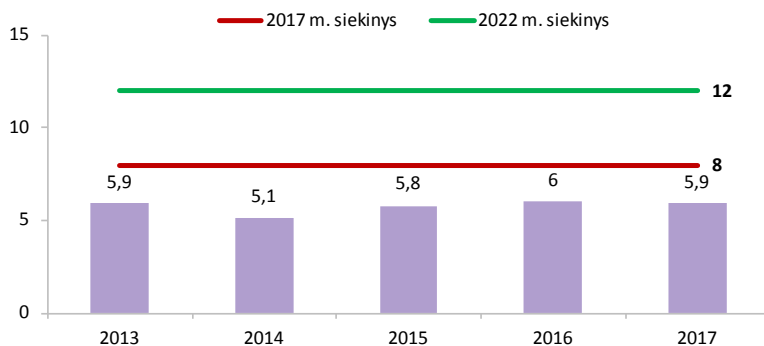
2014 m. pirmą kartą įgyvendintas studentų praktikos lietuvių bendruomenėse ir lituanistinėse mokyklose užsienio šalyse projektas. 2014–2015 m. m. 7 studentai praktiką atliko JK, JAV, Gruzijos, Vokietijos lietuvių bendruomenėse ir lietuviškose mokyklose. 2015–2016 m. m. 21 studentas, 2016–2017 m. m. 38 studentai atliko praktiką užsienio šalių lietuvių bendruomenėse ir lietuviškose mokyklose.

VALSTYBINĖS ŠVIETIMO STRATEGIJOS IV TIKSLO RODIKLIAI, JŲ REIKŠMĖS IR SIEKINIAI

Vertinimo rodiklis, matavimo vienetas	Pusiaukelės siekinio įgyvendinimas
Mokymosi visą gyvenimą lygis 25–64 metų amžiaus grupėje (proc.)	●
25–34 metų asmenų, kurie mokosi pagal formaliojo švietimo programas, dalis (proc.)	●
Asmenų, vidurinį išsilavinimą įgyjančių profesinio mokymo įstaigose, dalis (proc.)	●
Pripažintų kvalifikacijų skaičius per metus 10 000 gyventojų	Nėra duomenų

Besimokančiųjų visą gyvenimą dalis šalyje pamažu didėja (4.1 pav.). Nors 2017 m. siekinys nepasiektas, tačiau išliekant besimokančiųjų dalies didėjimo tendencijai, *Strategijos* 2022 m. siekiniai gali būti įgyvendinti.

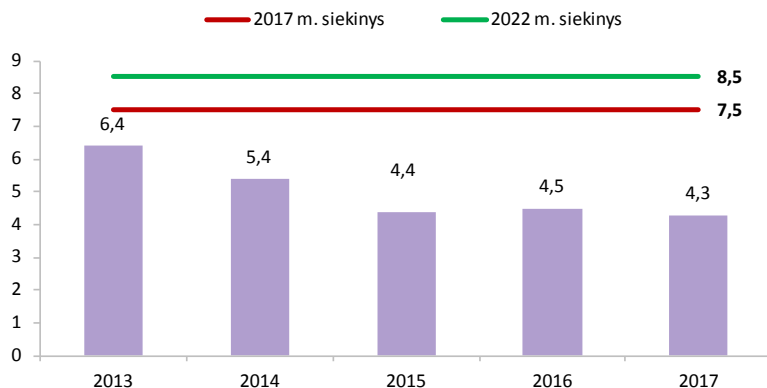
4.1 pav. Mokymosi visą gyvenimą lygis 25–64 metų amžiaus grupėje (proc.)

Duomenų šaltinis: LSD

25–34 metų asmenų, kurie mokosi pagal formaliojo švietimo programas, dalis šalyje mažėja (4.2 pav.). Nors Lietuvoje šio amžiaus asmenų formaliajame švietime dalyvauja nedidelė dalis, tačiau 56 proc. šio amžiaus asmenų jau yra įgiję aukštąjį išsilavinimą ir sėkmingai įsidarbina. Pastarieji rodikliai yra vieni geriausių tarp ES šalių.

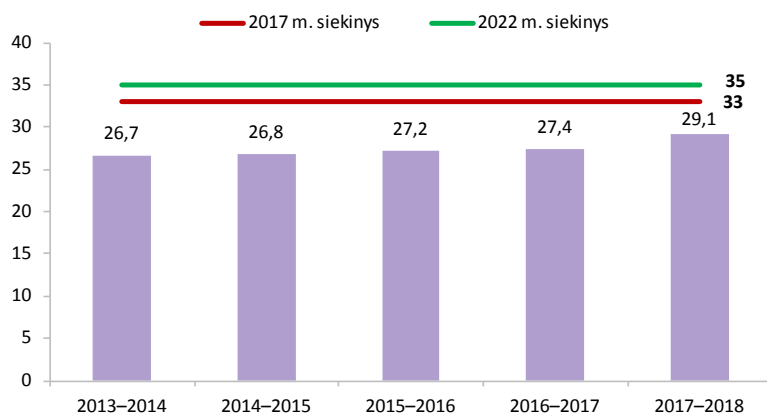
4.2 pav. 25–34 metų asmenų, kurie mokosi pagal formaliojo švietimo programas, dalis (proc.)

Duomenų šaltiniai: ŠVIS; Eurostatas

Nors mokinių šalies bendrojo ugdymo mokyklose ir profesinio mokymo įstaigose mažėja, tačiau siekiančių vidurinio išsilavinimo profesinio mokymo įstaigose asmenų daugėja (4.3 pav.).

4.3 pav. Asmenų, vidurinį išsilavinimą įgyjančių profesinio mokymo įstaigose, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: LSD

Rodiklis „Pripažintų kvalifikacijų skaičius per metus 10 tūkst. gyventojų“ kol kas neskaiciuojamas. Iš SKVC duomenų matyti, kad pripažintų aukštojo mokslo kvalifikacijų per pastaruosius trejus metus daugėja, o pripažintų užsienio kvalifikacijų, teikiančių teisę į aukštąjį mokslą, sumažėjo.

4.1 lentelė. Gautų paraiškų dėl teisę į aukštąjį mokslą teikiančių (VMK) ir pripažintų aukštojo mokslo kvalifikacijų (AMK) skaičius

Metai	2013	2014	2015	2016	2017
VMK (užsienio kvalifikacijos, teikiančios teisę į aukštąjį mokslą)	1190	1338	1169	1939	2472
AMK (aukštojo mokslo kvalifikacijos)	1238	1817	1866	1610	1455
Iš viso	2428	3155	3035	3549	3927

Šaltinis: SKVC

Studijų kokybės vertinimo centras vertina ir pripažįsta užsienio kvalifikacijas, teikiančias teisę į aukštąjį mokslą (vidurinio mokslo kvalifikacijos) ir aukštojo mokslo kvalifikacijas. Kasmet dėl pripažinimo ar kvalifikacijos lygmens nustatymo į SKVC kreipiasi vis daugiau asmenų. 2017 m. SKVC gavo 3927 prašymus dėl užsienyje įgytų kvalifikacijų pripažinimo. Daugiausia dėl kvalifikacijų pripažinimo kreiptasi iš Azijos šalių (48 proc.) ir Europos šalių (41 proc.).

4.2 lentelė. SKVC priimtų teigiamų sprendimų dėl užsienio kvalifikacijų akademinio pripažinimo skaičius

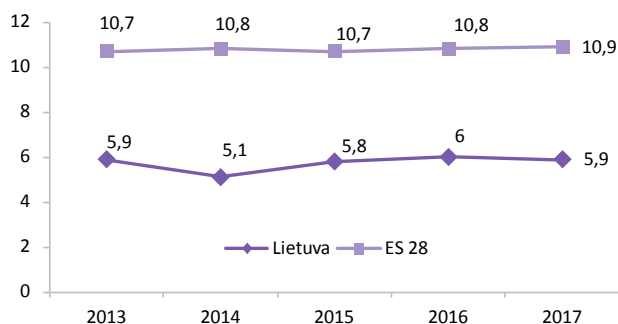
Metai	2013	2014	2015	2016	2017
Teigiamų sprendimų skaičius	1763	2387	2447	2581	3135

Šaltinis: SKVC

Sprendimais yra siekiama rasti užsienio kvalifikacijos atitikmenį Lietuvos švietimo sistemoje ir pripažinti kvalifikaciją. Todėl Lietuvos ir užsienio piliečiai turi galimybę sklandžiai judėti tarp švietimo sistemų, neprarasdami įgytų kvalifikacijų vertės ir siekdami tolesnių tikslų moksle ar darbe.

Mokymasis visą gyvenimą

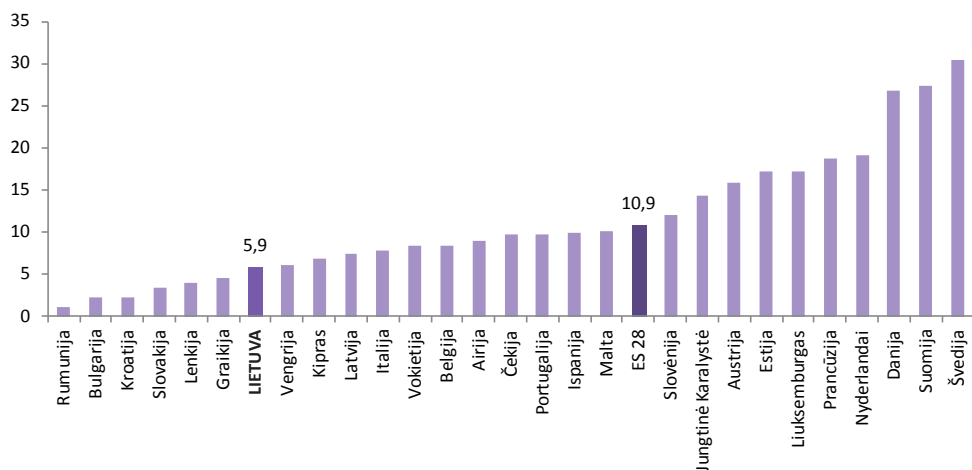
Mokymosi visą gyvenimą lygis (25–64 metų gyventojų mokymasis) Lietuvoje yra žemas palyginti su Europos šalimis – 2017 m. Lietuvoje mokymosi visą gyvenimą lygis buvo beveik du kartus (1,8 karto) mažesnis nei ES vidurkis (4.4 pav.).

4.4 pav. 25–64 metų asmenų, per paskutines 4 savaites dalyvavusių mokymosi ir švietimo programose, dalis (proc.)

Duomenų šaltinis: Eurostatas

Daugiausia suaugusieji mokosi Skandinavijos šalyse ir gana aukštą lygį pasiekusioje Estijoje (4.5 pav.). ES tikslas yra iki 2020 metų pasiekti, kad mokymosi visą gyvenimą lygis būtų 15 proc. Tačiau Lietuva kol kas yra tarp šalių, kuriose labai maža dalis suaugusiųjų dalyvauja mokymosi veiklose.

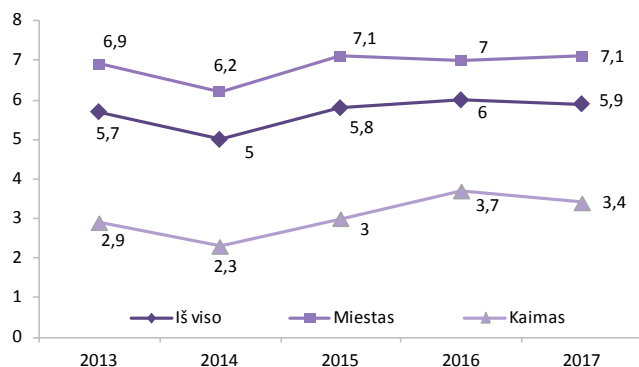
4.5 pav. 25–64 metų asmenų, per paskutines 4 savaites dalyvavusių mokymosi ir švietimo programose, dalis (proc.) ES šalyse 2017 m.

Duomenų šaltinis: Eurostatas

Ypač žemas mokymosi visą gyvenimą lygis kaime (2016 m. duomenimis, kaime – 3,4 proc., mieste – 7,1 proc.) (4.6 pav.). Menkas suaugusiųjų neformalus mokymasis tampa kliūtimi šiems asmenims sėkmingai konkuruoti darbo rinkoje ir dalyvauti socialiniame gyvenime.

4.6 pav. Besimokančių visą gyvenimą 25–64 metų gyventojų dalis (proc.) pagal vietovę

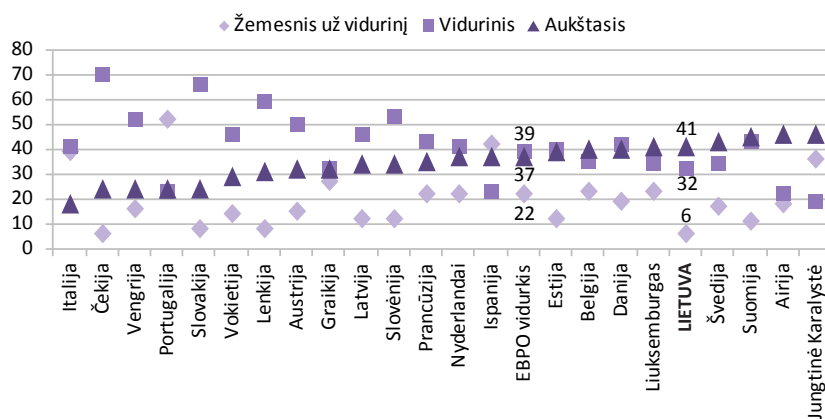

Duomenų šaltinis: LSD

Žemą mokymosi visą gyvenimą lygį Lietuvoje lėmė tai, kad ilgą laiką neformalusis suaugusiųjų švietimas nebuvo aktualizuotas šalies strateginiuose dokumentuose, iki 2014 m. nebuvo atlikta išsamių tyrimų, atskleidžiančių būklę, taip pat įtaką darė menkas finansavimas, nepakankamos investicijos į suaugusiųjų švietimą (tik nuo 2014 m. suaugusiųjų neformaliojo švietimo programoms remti kasmet iš šalies biudžeto skiriama lėšų).

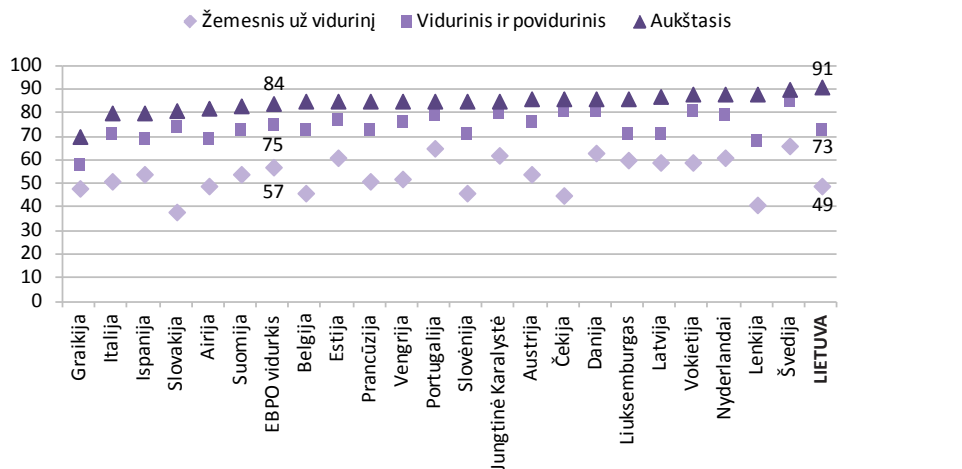
Lietuva yra nemažai pasiekusi švietimo prieinamumo srityje. *Strategijos* įgyvendinimo pusiaukelėje Lietuva užima aukštas pozicijas pagal 25–64 metų gyventojų aukščiausią įgytą išsilavinimą ir viršija EBPO šalių vidurkį (4.7 pav.). Šios amžiaus grupės gyventojų įsidarbinimas pagal įgytą išsilavinimą yra taip pat aukštesnis už daugelį ES šalių ir viršija EBPO šalių vidurkį (4.8 pav.).

4.7 pav. 25–64 metų asmenų dalis (proc.) pagal aukščiausią įgytą išsilavinimą ES šalyse 2017 m.

Duomenų šaltinis: Education at a Glance 2018: OECD Indicators

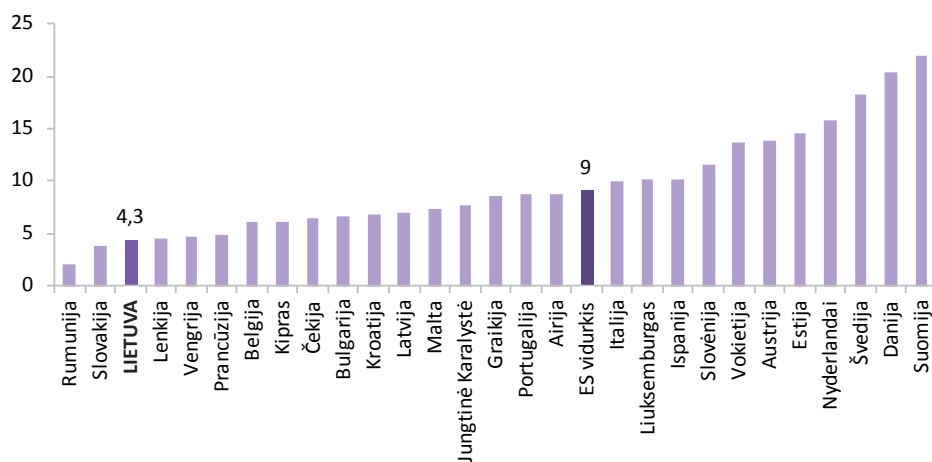
4.8 pav. Įsidarbinusių 25–64 metų asmenų dalis (proc.) pagal įgytą išsilavinimą ES šalyse 2016 m.

Duomenų šaltinis: EBPO, Education at a Glance 2017

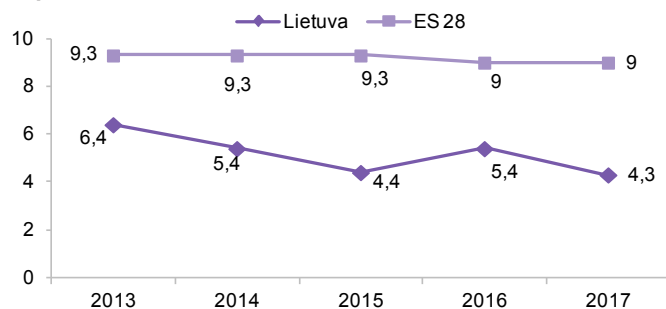
Lyginant su ES šalimis, Lietuvoje beveik perpus mažiau jaunų suaugusiųjų dalyvauja formaliojo švietimo programose nei kitose šalyse (4.9 pav.). Pirmas pozicijas pagal šio amžiaus asmenų dalyvavimą švietime užima Skandinavijos šalys ir į jas besilygiuojanti Estija. Nedžiugina, kad šios grupės besimokančiųjų formaliajame švietime dalis Lietuvoje pastaraisiais metais turi tendenciją mažėti (4.10 pav.).

4.9 pav. 25–34 metų asmenų, per paskutines 4 savaites dalyvavusių formaliojo mokymo ir švietimo programose, dalis (proc.) Europos šalyse 2017 m.

Duomenų šaltinis: Eurostatas

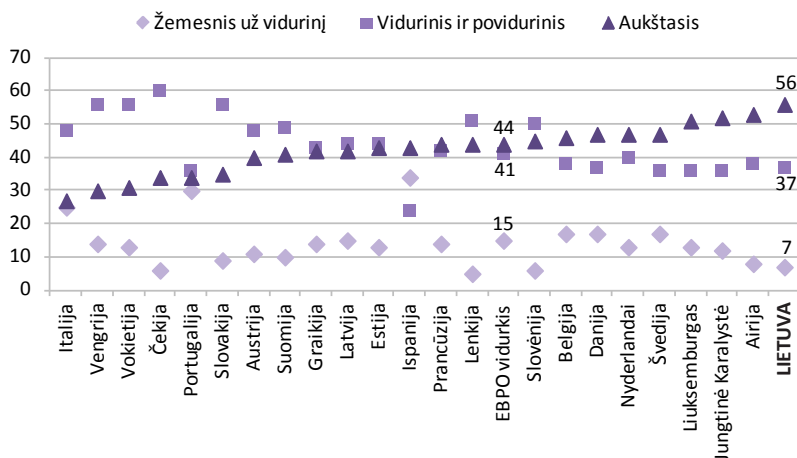
4.10 pav. 25–34 metų asmenų, per paskutines 4 savaites dalyvavusių formaliojo mokymo ir švietimo programose, dalis (proc.)

Duomenų šaltiniai: ŠVIS; Eurostatas

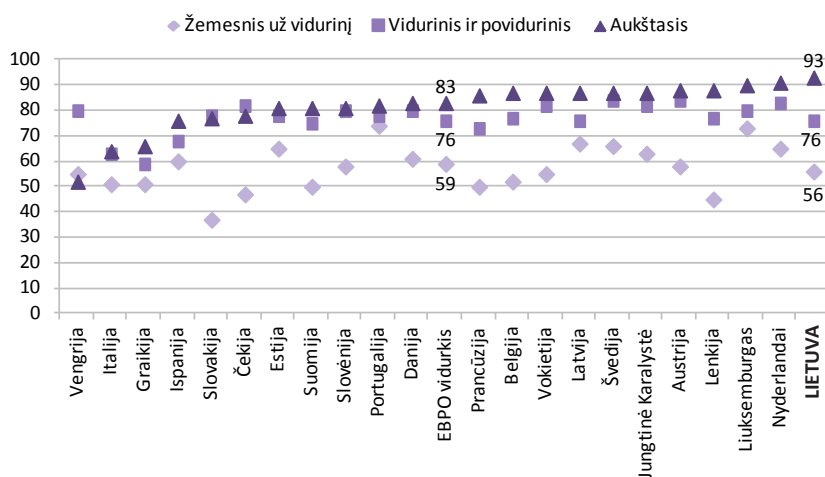
Tačiau Lietuvos 25–34 metų amžiaus asmenų dalis pagal įgytą aukščiausią išsilavinimą tarp ES šalių užima aukštą poziciją ir lenkia ES vidurkius (4.11 pav.). Didžiausia dalis šios amžiaus grupės asmenų yra įgiję aukštąjį išsilavinimą. Įsidarbinimo lygis pagal įgytą išsilavinimą šioje amžiaus grupėje yra aukštas, vis tik daugiausia įsidarbina turintys aukštąjį išsilavinimą, kaip ir vidutiniškai Europoje, tačiau ne visose šalyse (4.12 pav.).

4.11 pav. 25–34 metų asmenų dalis (proc.) pagal aukščiausią įgytą išsilavinimą 2017 m.

Duomenų šaltinis: Education at a Glance 2018: OECD Indicators

4.12 pav. Įsidarbinusių 25–34 metų asmenų dalis (proc.) pagal aukščiausią įgytą išsilavinimą 2016 m.

Duomenų šaltinis: EBPO, Education at a Glance 2017

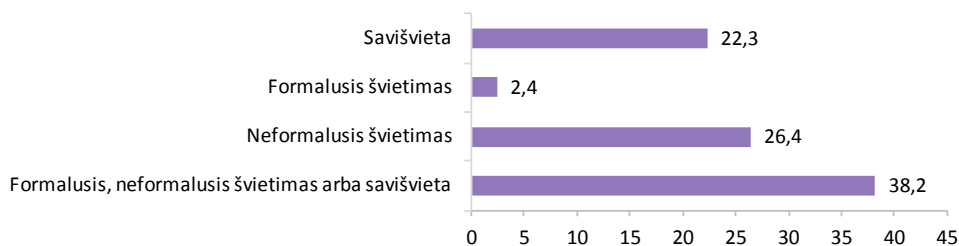
Tarptautinių ekspertų teigimu, savišvietos ir neformaliojo būdu įgytų kompetencijų pripažinimas gali pagerinti šalies ekonominę ir socialinę padėtį, nes tai didina asmenų užimtumą ir konkurencingumą darbo rinkoje, padeda asmenims veiksmingiau įsitraukti į formalųjį mokymąsi, sudaro sąlygas greičiau ir lengviau įgyti kvalifikaciją, skatina visą gyvenimą mokytis.

Suaugusieji, dalyvaujantys neformaliajame švietime

2014 m. pakeistas *Lietuvos Respublikos neformaliojo suaugusiųjų švietimo įstatymas*, kuriame įtvirtintos nuostatos suteikia naujų galimybių suaugusiųjų mokymosi plėtotėi. 2014 m. patvirtintas *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas*, kurio tikslas – sukurti suaugusiųjų mokymosi visą gyvenimą sistemą, sudarančią sąlygas suaugusių asmenų socialinei ir darbinei įtraukčiai, aktyviam pilietiškumui ir asmeniniam tobulėjimui. Veiksmų plane išskirti uždaviniai siejasi su sąlygų sudarymu suaugusiems asmenims įgyti bendrąsias kompetencijas ir formuoti jų teigiamas mokymosi visą gyvenimą nuostatas, plėtojant formaliojo ir neformaliojo švietimo galimybes; palankių mokymosi visą gyvenimą plėtros sąlygų sudarymu profesinio mokymo įstaigose ir aukštosiose mokyklose bei jų kokybės užtikrinimu; tolygios finansinių ir organizacinių paskatų sistemos sukūrimu. Programos tikslai: sukurti ir išplėtoti darnią suaugusiųjų švietimo sistemą; suderinti mokymąsi visą gyvenimą su šalies ūkio ir visuomenės poreikiais.

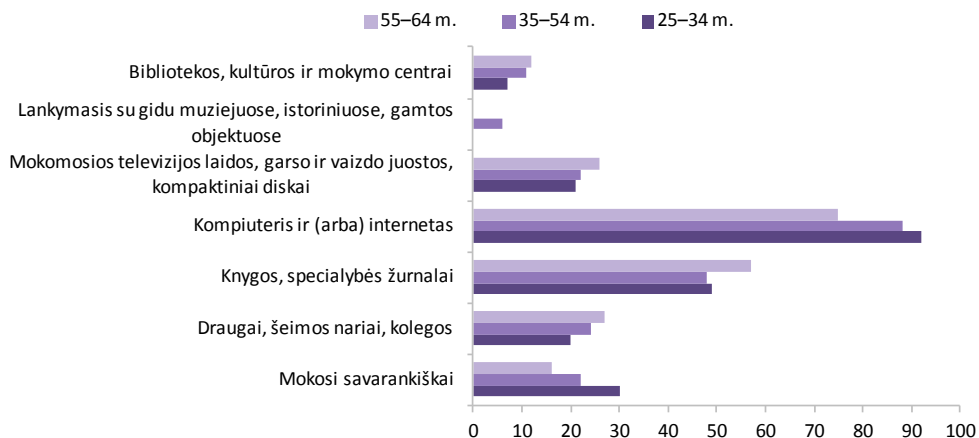
Lietuvoje (paskutiniaus 2016 m. duomenimis) neformaliajame švietime dalyvavo kiek daugiau nei ketvirtadalis 25–64 metų gyventojų. Savišvieta užsiėmė mažiau nei ketvirtadalis šio amžiaus gyventojų (4.13 pav.).

4.13 pav. 25–64 metų besimokantieji, lyginant su visais gyventojais, dalis (proc.) 2016 m.

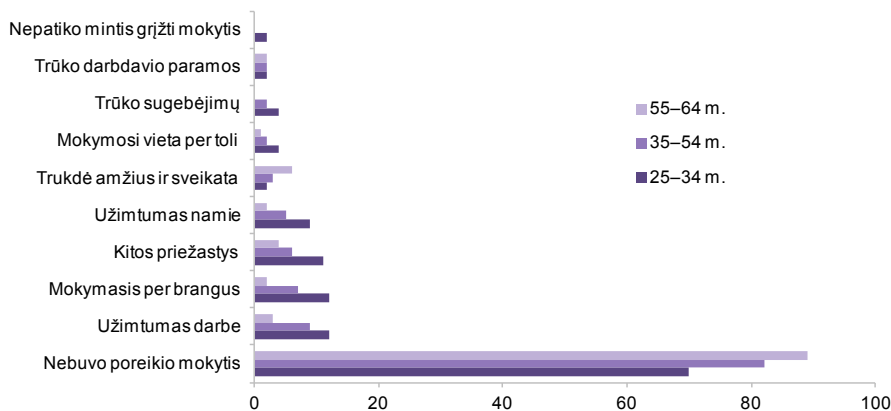
Duomenų šaltinis: LSD

Lyginant su visais Lietuvos 25–64 metų gyventojais, neformaliajame švietime dalyvauja apie trečdalis 25–34 metų, mažiau kaip trečdalis 35–54 metų ir apie penktadalis 55–64 metų asmenų. Daugiausia įvairiais būdais mokosi 25–34 metų suaugusieji, dažniausias mokymosi būdas – neformalusis švietimas arba savišvieta (4.14 pav.).

4.14 pav. Suaugusiųjų, besimokančių savarankiškai, dalis (proc.) pagal veiklos sritis 2016 m.

Duomenų šaltinis: LSD

Priežastys, trukdančios suaugusiems mokytis, visose amžiaus grupėse yra panašios – dažniausiai nurodomas poreikio nebuvimas. Jauniems žmonėms neretai kliudo užimtumas darbe arba namuose, arba lėšų stoka, vyresniems prisideda sveikatos ar amžiaus problemos (4.15 pav.). Motyvaciją mokytis mažina menkos perspektyvos įsidarbinti brandaus amžiaus žmonėms.

4.15 pav. Suaugusiųjų dalis (proc.) pagal priežastis, trukdančias dalyvauti formaliajame ar neformaliajame švietime, 2016 m.

Duomenų šaltinis: LSD

Suaugusieji nemažai mokosi savarankiškai arba savišvietos būdu, kuris remiasi asmens iš įvairių šaltinių gaunamomis žiniomis ir jo praktine patirtimi. Į pagalbą žmonių savišvietai ateina radijo ir televizijos mokomosios laidos, paskaitos ir kitokie edukaciniai užsiėmimai bibliotekose, kultūros centruose, muziejuose, knygos, žurnalai, speciali literatūra. Vis tik daugiausia gyventojai savarankiškai mokosi naudodamiesi internetu ir kompiuteriu. Todėl norint skatinti suaugusiųjų mokymąsi, reiktų ir plėtoti būtent priei-

namiausias mokymosi formas, kuriant daugiau mokomųjų programų, plečiant sąlygas nuotoliniam mokymuisi.

Lietuvoje suaugusiųjų mokymosi galimybių įvairovė plati, nes mokymosi visą gyvenimą erdvėje veikia daug suaugusiųjų švietimo teikėjų, siūlančių įvairių formų, būdų ir turinio suaugusiųjų mokymo programas. Kultūros įstaigos (bibliotekos, muziejai, teatrai ir kt.) gali sėkmingai sudaryti ir plėtoti mokymosi galimybes įvairaus amžiaus žmonėms ir asmenims iš socialiai pažeidžiamų grupių. Atviresnės plačiąjai visuomenei mokymosi visą gyvenimą veiklomis galėtų tapti profesinio mokymo įstaigos ir aukštosios mokyklos. Pastarosios turėtų būti skatinamos sudaryti sąlygas studijuoti neįprastoms suaugusiųjų grupėms – vyresnio amžiaus, žemesnės kvalifikacijos asmenims.

Vyresnio amžiaus žmonių švietimo poreikiams tenkinti Lietuvoje nuo 1995 m. veikia Trečiojo amžiaus universitetai (TAU). TAU veikla plėtėsi, daugėjo universitetų ir klausytojų skaičius. Taip 2017–2018 m. m. 65 TA universitetuose buvo 16,5 tūkst. klausytojų. 2018 m. veikė jau 67 trečiojo amžiaus universitetai.

2016 m. patvirtinta *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 metų plėtros programa*, skirta ketvirtajam *Strategijos* tikslui įgyvendinti. Programos strateginis tikslas – sukurti ir išplėtoti neformalųjį suaugusiųjų švietimą ir tęstinį mokymąsi laiduojančią ir prieinamą, socialiai teisingą švietimo sistemą, atitinkančią atviroje pilietinėje visuomenėje darbo rinkoje veikiančio asmens ir visuomenės poreikius. Programoje numatyta:

- sudaryti sąlygas suaugusiems įgyti bendrųjų kompetencijų ir formuoti jiems teigiamas mokymosi visą gyvenimą nuostatas;
- plėtoti formaliojo ir neformaliojo švietimo galimybes, skaitmeninio mokymosi turinį ir programas;
- sukurti neformaliojo ir praktinio mokymosi metu įgytų kompetencijų pripažinimo mechanizmus;
- plėtoti mokymosi visą gyvenimą ir darbo patirties integralumą;
- sukurti ir pradėti taikyti įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų vertinimo ir pripažinimo sistemą.

Prielaidos programai įgyvendinti:

- Lietuvos pažangos strategijoje mokymasis visą gyvenimą paminėtas kaip vienas iš pagrindinių veiksmų, užtikrinančių Lietuvos visuomenės pasirengimą pasaulio kaitai ir leidžiančių kurti sumanią visuomenę;
- Strategijoje „Europa 2020“ pripažįstama, kad mokymasis visą gyvenimą ir gebėjimų ugdymas – svarbiausi elementai, reaguojant į esamą ekonomikos krizę bei gyventojų senėjimą ir atsižvelgiant į platesnę ES ekonominę ir socialinę strategiją;
- Lietuva – viena iš ES valstybių, turinčių puikias galimybes plėtoti tolesnį suaugusiųjų mokymąsi, nes tik 7 proc. (2017 m. EBPO duomenimis) jos gyventojų įgiję žemesnį nei vidurinį išsilavinimą;
- Europos Sąjungos Taryba 2012 m. priėmė rekomendaciją dėl neformaliojo mokymosi ir savišvietos rezultatų patvirtinimo (ES valstybės narės turėjo ne vėliau kaip 2018 metais nustatyti neformaliojo švietimo ir savišvietos būdu įgytų kompetencijų patvirtinimo priemones).

Siekiant įgyvendinti *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi 2016–2023 m. plėtros programos* nuostatas, savivaldybės skatinamos skirti lėšų neformaliojo suaugusiųjų švietimo programoms / projektams finansuoti. 2017 m. paskelbus neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi programų konkursą, savivaldybės galėjo teikti paraiškas daliniam programų finansavimui.

Sąlygos savarankiškai valdyti karjerą

Įgyvendinant *Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos* tikslus: plėtoti ir tobulinti mokymąsi visą gyvenimą, kvalifikacijų sistemą, profesinį mokymą, pagalbą karjerai valdyti – buvo vykdomi keli veiksmų planai ir programos:

- *Profesinio mokymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas;*
- *Neformaliojo suaugusiųjų švietimo plėtros 2014–2016 metų veiksmų planas;*
- *Užimtumo didinimo 2014–2020 metų programos įgyvendinimas 2015–2017 metais.*

Nors siekiančių vidurinio išsilavinimo profesinio mokymo įstaigose asmenų daugėja, tačiau šio rodiklio reikšmė 2017 m. nepasiekė *Strategijos* siekiniuose numatytos reikšmės. Pagrindinės rodiklio nepakankamo augimo priežastys: mokinio krepšelis mažėjant bendram mokinių skaičiui šalyje lemia didėjančią bendrojo ugdymo mokyklų (gimnazijų) ir profesinio mokymo įstaigų konkurenciją dėl mokinių; mokiniai ir jų tėvai, pasirinkdami mokymosi kryptį, teikia pirmumą aukštajam mokslui, nors pastaraisiais metais priėmimo į universitetus sąlygos buvo griežtinamos.

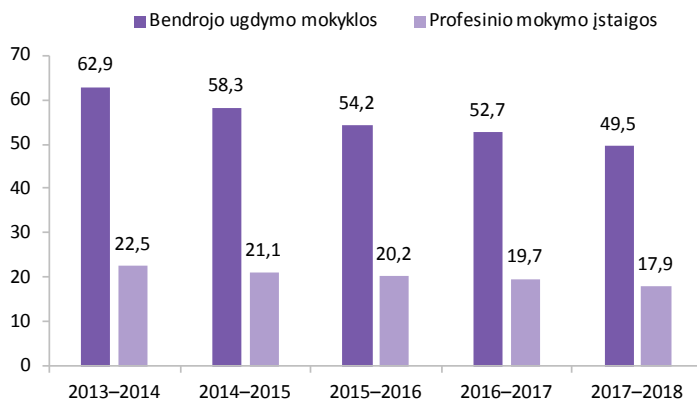
Mažėja mokinių, besirenkančių profesinio mokymo įstaigą, ypač baigusių vidurinę mokyklą (4.3 lentelė). Didėja tik skaičius mokinių, nebaigusių pagrindinės mokyklos ir stojančių į profesinio mokymo įstaigą. Tikėtina, kad jie kartu su įgyjama profesija sieks ir pagrindinio išsilavinimo. Siekiančių vidurinio išsilavinimo mokinių skaičius tiek bendrojo ugdymo mokyklose, tiek ir profesinio mokymo įstaigose mažėja (4.16 pav.).

4.3 lentelė. Stojančiųjų į profesinio mokymo įstaigas pasiskirstymas pagal tai, kokias mokymo įstaigas prieš tai yra baigę

Mokslo metai	Iš viso pagal mokymo įstaigos tipą	Nebaigta pagrindinė mokykla	Vidurinė mokykla	Profesinio mokymo įstaiga	Aukštoji, aukštesnioji mokykla	Kolegija	Universitetas	Pagrindinė mokykla
2013–2014	22413	3171	8671	1590	83	154	165	8579
2014–2015	23278	2559	8968	1991	139	715	720	8186
2015–2016	23672	2594	8807	2167	156	676	916	8356
2016–2017	25631	2708	10124	2728	196	873	1153	7849
2017–2018	↓ 19935	↑ 2810	↓ 7432	↓ 1646	↓ 83	↓ 489	↓ 746	↓ 6729

Duomenų šaltinis: LSD

4.16 pav. Mokiniai, siekiantys vidurinio išsilavinimo bendrojo ugdymo ir (ar) profesinę kvalifikaciją teikiančiose mokyklose (tūkst.)

Duomenų šaltinis: LSD

Siekiant teikti pagalbą asmenims, savarankiškai valdantiems karjerą, padidinti profesinio mokymo atitiktį darbo rinkos poreikiams, sukurti suaugusiųjų profesinio tobulėjimo, asmeninės ir pilietinės saviugdų sistemą, buvo vykdoma:

- profesinio mokymo įstaigų pertvarkos planas;
- sektoriinių praktinio mokymo centrų įveiklinimo priemonės;
- profesinio mokymo modernizavimo priemonės (Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registre įregistruota 71 modulinė profesinio mokymo programa);
- *Švietimo įstatyme* įtvirtinta karjeros specialisto sąvoka ir apibrėžta profesinio orientavimo paskirtis;
- 2012–2016 m. akredituotos 28 institucijos asmens įgytoms kompetencijoms vertinti, taip pat šių institucijų vertinamų kompetencijų sąrašai papildyti naujomis vertinamomis kompetencijomis.

Igyvendinant profesinio mokymo įstaigų pertvarkos planą, numatyta optimizuoti valstybinių profesinio mokymo įstaigų tinklą, optimizuoti vykdomų profesinio mokymo programų, skirtų pirmai kvalifikacijai įgyti, pasiūlą teritoriniu principu, pagerinti švietimo pagalbos teikimą profesinio mokymo įstaigose, atnaujinti mokymo aplinką.

Siekiant padidinti profesinio mokymo prieinamumą ir patrauklumą, imamasi ne tik tinklo pertvarkos, bet ir kitų priemonių, pvz., vykdomi įvairūs projektai, skirti sektoriinių praktinio mokymo centrų infrastruktūrai gerinti, moduliniam mokymui tobulinti ir kt.

Siekiant modernizuoti profesinį mokymą, užtikrinti jo atitiktį darbo rinkos poreikiams, iki 2016 m. pabaigos iš viso parengta ir aprobuota, taip pat Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registre įregistruota 71 modulinė profesinio mokymo programa. Moduliinių profesinio mokymo programų dalis, palyginti su visomis formaliojo profesinio mokymo programomis (jų yra 350), 2016 m. sudarė 20,3 proc. Nuo 2016 m. rugsėjo 1 d. 40-yje profesinio mokymo institucijų įgyvendinamos modulinės profesinio mokymo programos. Moduliinių profesinio mokymo programų pranašumai: orientuotos į praktinių įgūdžių formavimą; lanksčios, nes mokiniai gali mokytis vieno profesio-

nio modulio arba dviejų ir gauti pažymėjimą už juos bei įsidarbinti; pritaikomos ne tik pirminiam profesiniam rengimui, bet ir suaugusiųjų mokymui (tiek pirminiam, tiek tęstiniam kvalifikacijos tobulinimui ir (arba) naujai kvalifikacijai įgyti).

Švietimo įstatyme įtvirtinta karjeros specialisto sąvoka ir apibrėžta profesinio orientavimo paskirtis. 2017 m. paprašyta papildomų asignavimų mokinių profesinio orientavimo paslaugoms teikti (papildomiems 600 etatų įsteigti), tačiau šių lėšų nebuvo skirta. Kol nėra sudarytų sąlygų teikti tiesiogiai profesinio orientavimo paslaugas, Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centro Ugdymo karjerai skyrius pradėjo teikti nuotolines psichologo karjeros planavimo konsultacijas asmenybės pažinimo, profesinių interesų klausimais.

VALSTYBINĖS ŠVIETIMO 2013–2022 METŲ STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO SĖKMĖS IR NESEKMĖS

Strategijos įgyvendinimą lėmę politiniai veiksniai

Praktikoje įgyvendinamos švietimo dokumentų nuostatos yra veikiamos įvairių kontekstų, tarp kurių ypač svarbus politinis. Kaip žinia, pagrindines švietimo raidos kryptis ketverių metų laikotarpiui savo programa nustato daugumos sudaryta Vyriausybė. O šios programos ypatumus lemia tiek partijos(-ų) ideologinės nuostatos, tiek tarptautinis kontekstas. Ilgalaikiame strateginiame dokumente formuluoti tikslai tik tada gali būti įgyvendinti, jei jiems, nepriklausomai nuo propaguojamos ideologijos, kiekviena vyriausybė teikia prioritetą.

Didžiausią įtaką vyriausybių programoms ir *Strategijos* vykdymui turėjo Lietuvos siekis tapti Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (toliau – EBPO) nare. 2012 m. spalio mėnesį Lietuvos Respublika atnaujino prašymą dėl narystės EBPO. Po kelių formalių procedūrų 2015 m. liepos 8 d. EBPO Taryba priėmė Lietuvos prisijungimo prie EBPO Konvencijos veiksmų planą, kitaip vadinamą Stojimo veiksmų planu. Jame buvo aprašytos Lietuvos stojimo į EBPO sąlygos ir procesai. Prasidėjo techninis stojimo etapas, kurio metu 21 EBPO komitetas nagrinėjo Lietuvos atitiktį EBPO teisės aktams ir standartams. Tarptautinių ekspertų atliktos Lietuvos būklės analizės suteikė daugiau įžvalgų, koreguojančių pasirinktą švietimo raidos kelią. Tačiau siūlymų iš esmės peržiūrėti *Strategijos* siekinius nebūta. EBPO visateise nare Lietuva oficialiai tapo 2018 metų liepos 5 d.

Nuo 2013 metų Lietuvos vidaus gyvenime nebuvo rimtesnių politinių posūkių, galėjusių vienaip ar kitaip paveikti *Strategijos* nuostatų įgyvendinimą. Pats ryškiausias pokytis įvyko tik 2016 metais, kai po Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų pasikeitė politinė jėga, atsakinga už švietimo politikos įgyvendinimą. Kiek mažesnis pokytis įvyko metais anksčiau, kai 2015 metų vasarą pasikeitė valdančiosios daugumos skirtas švietimo ir mokslo ministras. Todėl galima teigti, kad būta palankios terpės *Strategijos* siekiniams įgyvendinti. Tačiau realūs pavyzdžiai iliustruoja, kad priimta strategija ne visada tampa lemiančiu švietimo politikos orientyru.

Antai *Strategijoje* suformuluotas 31 strategijos įgyvendinimo vertinimo rodiklis ir siekinys, nurodomas konkrečiais skaičiais. XVI Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintame *Vyriausybės programos įgyvendinimo plane* randame **vos penktadalį** *Strategijoje* formuluotų rodiklių ir siekinių. Ir tai tikrai kelia nuostabą, nes *Strategija* buvo priimta būtent šią vyriausybę suformavusiame Lietuvos Respublikos Seime. Kiek daugiau dėmesio *Strategijai* galima rasti XVII Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintame *Vyriausybės programos įgyvendinimo plane*. Jame aptinkame **maždaug trečdalį** *Strategijoje* formuluotų įgyvendinimo rodiklių ir siekinių.

Abiejų vyriausybų – XVI ir XVII – programų įgyvendinimo planuose randame **tik tris pasikartojančius rodiklius ir siekinius** iš *Strategijos*. Abi vyriausybės įsipareigojo gerinti mokinių pasiekimų lygį tarptautiniame penkiolikmečių mokymosi pasiekimų tyrime PISA, didinti mokymosi visą gyvenimą aprėptį 25–64 metų amžiaus grupėje ir gausinti švietimo įstaigas lankančių 4–6 metų vaikų dalį.

Abiejų vyriausybų programų rodikliuose **visai nėra įsipareigojimo įgyvendinti tokius siekinius**, kaip vyrų mokytojų dalies didinimas, mokytojų tolesnio mokymosi aukštosiose mokyklose skatinimas, ir daugelio kitų. Užtat abiejų vyriausybų programose yra daug tolimų nuo *Strategijoje* numatytų siekinių, tokių kaip jungtinių mokyklų tinklo organizavimas, daugiafunkčių centrų kūrimas, mokinio krepšelio finansavimo principo atsisakymas, ir pan. Be abejo, šio laikotarpio padiktuotos priemonės galbūt tikrai yra reikalingos. Tačiau jos tik sustiprina *Strategijos* siekinių ir dviejų vyriausybų programų formalios dermės trūkumą.

Dėmesio stokos *Strategijai* priežastys

Kodėl atsiranda ši nedermė? Viena vertus, *Švietimo įstatymas* labai aiškiai nusako valstybinės švietimo strategijos vietą švietimo politikos planavimo sistemoje. *Švietimo įstatymo* 54 straipsnis skelbia, kad „Lietuvos švietimo politikos prioritetai, ilgalaikiai švietimo tikslai, švietimo turinio kaitos kryptys, finansavimo prioritetai nustatomi Valstybinėje švietimo strategijoje. Ją rengia ir teikia Seimui tvirtinti Vyriausybė. Strategija rengiama dešimčiai metų, tikslinama ne rečiau kaip kas ketveri metai“.

Įdomu, kad, apibrėžęs Vyriausybės vaidmenį teikiant pačią valstybinę švietimo strategiją, įstatymas apie Vyriausybės, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos vaidmenį ją įgyvendinant nieko nenagrinėja. Toliau vadovavimasis *Strategija* planuojant veiklą įstatyme priskiriamas tik savivaldybių, mokyklų lygmeniui. Gal tai paaiškina silpną *Strategijos* ir Vyriausybės programos ryšį?

Kiekviena nauja politinė jėga į valdžią ateina su sava politine platforma, kuri yra fiksuojama vyriausybės programoje. Dėl įvairių priežasčių šiose programose nekalbama apie prieš tai buvusios vyriausybės veiksmų, reformų tęstinumą. Priešingai, dažniau pabrėžiama būtina kaita ir nurodomi reikalingi veiksmai, vesiantys į politikos kaitą. Tokiame kontekste ilgalaikiai orientyrai, kurie buvo formuluoti kitos politinės jėgos, dažnai nustumiami į antrą planą.

Ši neatitikimą tarp svarbių strateginių dokumentų paaiškina ir švietimo politiką tiriantys mokslininkai. Prof. Rimantas Želvys yra pastebėjęs, kad „ilgalaikių švietimo tikslų formulavimas vis dažniau nebelaikomas švietimo prioritetu. Naujoji viešoji vadyba ir globalus švietimo reformų judėjimas privertė mokyklas ir švietimo vadovus orientuotis į trumpalaikius tikslus, kuriuos privalu pasiekti per tam tikrą laikotarpį: nuo vieno parlamento ar savivaldybių rinkimų iki kitų, nuo vieno PISA tyrimo iki kito, nuo vieno mokyklų reitingo paskelbimo iki kito“¹⁷. Kitaip tariant, švietimo politikams ir švietimo administratoriams aktualūs tik tokie tikslai, siekiniai, kurių realizavimo rezultatus galima pamatyti per pakankamai trumpą laikotarpį – metus ar kadenciją.

¹⁷ Želvys R. Švietimo vadyba: Nuo tradicinio administravimo link šiuolaikinės lyderystės // Geros mokyklos link, V., 2015, p. 20.

Mokslinėje literatūroje galima aptikti dar vieną paaiškinimą, kodėl reali politika ir ilgalaikiai, strateginiai planai gali nesutapti. Vienas iš žymiausių švietimo kaitos teoretikų M. Fulanas (1993) yra akcentavęs gerai žinomas tiesas, kad „vizija išplaukia iš to, kas praktiškai vyksta“, kad „pernelyg ankstyvas planavimas gali klaidinti“, kad „rigidiškas švietimo teoretikų susikurtų planų laikymasis, neatsižvelgiant į kaitos realybę, – dar daugiau abejonių kelianti iniciatyva“¹⁸. Apibendrinant galima teigti, jog problema yra gal ne tik tai, kad kiekviena nauja vyriausybė savo veiklos programoje nekopijuoja *Strategijos* siekinių. Problema yra tai, kad nesistengiama paaiškinti, kodėl neatsižvelgiama – gal tie siekiniai tiesiog tapo neaktualūs? Juolab kad *Švietimo įstatymas* numato tokią galimybę – keisti, koreguoti strategijos nuostatas kas ketverius metus.

¹⁸ Cituota pagal: Želvys R. Švietimo kaitos samprata // Švietimo studijos, Nr. 4, p.14.

DISKUSIJAI

Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos įgyvendinimo kontekstas

APIBENDRINIMAS	REKOMENDACIJOS
Besikeičiančios vyriausybės ilgalaikių švietimo strateginių dokumentų nelaiko pirmaeiliais dokumentais. Jų programų įgyvendinimo planuose aptinkama tik maža dalis <i>Strategijoje</i> formuluotų rodiklių ir siekinių: XVI Lietuvos Respublikos Vyriausybės plane – vos penktadalis; XVII Lietuvos Respublikos Vyriausybės plane – tik maždaug trečdalis. Abiejų vyriausybių – XVI ir XVII – programų įgyvendinimo planuose randame tik tris pasikartojančius rodiklius ir siekinius iš <i>Strategijos</i>. Abiejų vyriausybių programų rodikliuose visai nėra įsipareigojimo įgyvendinti dalies siekinių. Užtat yra daug tolimų nuo <i>Strategijos</i> (t. y. <i>Strategijoje</i> nenumatytų) siekinių.	Norint, kad <i>Strategijai</i> būtų skiriama daugiau dėmesio, kad į ją būtų pirmiausia atsižvelgiama kiekvienos naujos vyriausybės programoje, būtinas visuotinis politinis susitarimas dėl švietimo, panašiai kaip stojimo į ES ir NATO atveju pasiektas susitarimas. Jis turėtų būti patvirtintas visų Lietuvos politinių partijų, asociacijų, o ne tik paprastu Lietuvos Respublikos Seimo narių balsavimu. Kad <i>Strategija</i> nebūtų atitrūkusi nuo realaus gyvenimo, nuo socialinio-ekonominio šalies konteksto, būtina periodiškai koreguoti jos siekinius – argumentais pagrįstus rodiklius ir siekinius keisti, neaktualių atsisakyti, aktualius įtraukti.

Pagrindinio tikslo įgyvendinimas

Įgyvendinant *Strategijos* planuotą pagrindinį tikslą, numatyta 15 siekinių. Pasiekus *Strategijos* vykdymo pusiaukele, įgyvendinti tik šeši numatyti siekiniai. Devyni numatyti siekiniai liko neįgyvendinti.

APIBENDRINIMAS	REKOMENDACIJOS
Lietuvos švietime didžiausia problema ir toliau išlieka jo kokybė. Mokinių PISA tyrimo rezultatai negerėja, todėl atsiliekama beveik nuo visų (išskyrus skaitymo gebėjimų srityje bent 3-įjį PISA lygmenį pasiekiančių mokinių dalį) 2017 m. <i>Strategijos</i> siekinių. Minėto tyrimo rezultatai taip pat atskleidė, kad iššūkiu išlieka: • didelė minimalių gebėjimų neįgyjančių mokinių dalis ir maža aukštus mokymosi rezultatus demonstruojančių mokinių dalis;	Siekiant pagerinti mokymosi pasiekimus: • Atlikti PISA tyrimo užduočių ir Lietuvos bendrųjų programų lyginamąją analizę. Jos pagrindu atlikti pakeitimus Bendrosiose programose. Pagal atnaujintas ugdymo programas parengti mokymo ir mokymosi medžiagą, apmokant mokytojus ja dirbti. • Siekiant pagerinti mokinių matematinę ir gamtamokslinę raštingumą, perimti skaitymo gebėjimų stiprinimo patirtį.

- atotrūkis tarp berniukų ir mergaičių pasiekimų gamtamokslinio raštingumo ir skaitymo gebėjimų srityse;
- didelė socialinė atskirtis ir mokymosi rezultatų netolygumai miesto ir kaimo mokyklose, taip pat tarp lenkų ir kitomis kalbomis besimokančių šalies mokinių.

Pilietinės galios indekso tyrimai atskleidė stagnuojančią Lietuvos visuomenės pilietinės galios būklę. Lietuvos visuomenės dalyvavimas pilietinėse veiklose ir organizacijose itin silpnas. Nors jaunimo (15–29 metų) pilietinės galios indeksas (42,9) aukštesnis nei visos visuomenės (37), jaunų žmonių aktyvumas politikoje ir visuomeniniame gyvenime yra gana menkas.

Lietuvos aukštojo mokslo tarptautinis konkurencingumas išlieka žemas. Kol kas nė vienas šalies universitetas nepatenka į akademinio pasaulio universitetų reitingo (ARWU) 500-ą. Vilties pasiekti šį tikslą teikia Vilniaus universitetas, kuris šiuo metu patenka į minėto reitingo 800-ą.

Nors *Strategijos* su studentų mobilumu susijęs siekinys 2017 m. ir yra pasiektas, taip pat tolydžio didėja atvykstančių į Lietuvą studijuoti užsienio studentų skaičius, tačiau išvykstančiųjų skaičius išlieka gerokai didesnis.

Lietuvoje studijos išlieka orientuotos į nacionalinę rinką, nėra pakankamos patrauklių studijų programų užsienio kalba pasiūlos.

Lietuvoje save įdarbinančių (25–64 metų) asmenų dalis 2017 m. sudarė 11,3 proc. ir labai atsiliko nuo *Strategijos* siekinių.

Nuo *Strategijos* įgyvendinimo pradžios Lietuvos BVP dalis švietimui sumažėjo nuo 5,6 iki 5,2 proc. punkto ir dar labiau nutolo nuo numatytų siekinių.

- Mažinti mokinių mokymosi pasiekimų skirtumus tarp miesto ir kaimo, stiprinant švietimo pagalbą kaimiškų vietovių mokykloms, steigiant visos dienos mokyklas, į atokias šalies vietas pritraukiant aukštos kvalifikacijos specialistus.
- Plėtoti gabiųjų vaikų papildomojo ugdymo sistemą ir individualizuoti jų ugdymą mokykloje.
- Gerinti mokyklų aprūpinimą šiuolaikinėmis ugdymo priemonėmis, laboratorine įranga.
- Atnaujinti ir aktualinti pilietinio ir patriotinio ugdymo turinį bendrojo ugdymo mokykloje.
- Lietuvos aukštojo mokslo tarptautiškumui didinti gerinti studijų kokybę.
- Skatinti aukštąsias mokyklas rengti patrauklias ir kokybiškas studijų programas užsienio kalbomis. Dėstytojams, dėstantiems kitomis kalbomis vykdomose studijų programose, nustatyti privalomus tų kalbų mokėjimo reikalavimus. Sudaryti galimybę dėstytojams tobulinti užsienio kalbos gebėjimus.
- Stiprinti tiek mokinių, tiek suaugusiųjų verslumui būtinų gebėjimų (pvz., kūrybinio ir kritinio mąstymo, finansinio raštingumo, užsienio kalbų ir kt.) ugdymą.
- Sukurti tokią švietimo paslaugų sistemą, kuri įgalintų suaugusiuosius nuolat atnaujinti jau turimas ir įgyti naujas kompetencijas, t. y. mokytis visą gyvenimą.
- Didinti švietimui skiriamas lėšas ir kartu racionaliau naudoti finansinius išteklius švietimo sistemos viduje, didesnę jų dalį skiriant mokykloms (t. y. ugdymo reikmėms, švietimo pagalbai ir pan.), o ne pačiai sistemai valdyti, administruoti.

Igyvendinant *Strategijoje* planuotą I tikslą, numatyti 5 siekiniai. Įveikus *Strategijos* vykdymo pusiaukele, nepasiektas nė vienas iš trijų numatytų siekinių, o dar apie dviejų numatytų siekinių įgyvendinimą duomenų nėra.

APIBENDRINIMAS

Ir toliau į pedagoginių studijų programas stoja ne patys gabiausi asmenys. Įstojusiųjų į švietimo ir ugdymo bei populiariausias programas konkursinių balų skirtumas išlieka tris kartus didesnis nei numatyta *Strategijoje* 2017 metams. Galima konstatuoti, kad būsimų mokytojų pasirengimas yra gana kuklus. Be to, nuo 2013 m. į švietimo ir ugdymo studijų programas priimamų studentų skaičius mažėja; 2017 m., sugriežtinus priėmimo sąlygas, labai sumažėjo besirenkančiųjų ugdymo mokslų studijas universitetuose.

Kol kas neužtikrinama mokytojų vyrų ir moterų skaičiaus pusiausvyra bendrajame ugdyme. 2013–2017 metais sumažėjo vyrų mokytojų, dirbančių pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, dalis. Palyginti su kitomis Europos šalimis, Lietuvoje vyrų mokytojų dalis yra beveik mažiausia.

Strategijos įgyvendinimo laikotarpiu sumažėjo 30–49 metų mokytojų dalis; dauguma mokyklų pedagogų yra vyresni nei 50 metų. Tik aukštojo mokslo sektoriuje 30–49 metų dėstytojų dalis auga ir artėja prie *Strategijos* tikslų.

Pedagogų kvalifikacijai kelti siūloma įvairių programų, renginių, inovatyvių priemonių, tačiau pati kvalifikacijos tobulinimo sistema vis dar nebaigta kurti. Pedagogų kvalifikacijos tobulinimas nėra kryptingai planuojamas ir nėra vertinamas jo poveikis ugdymo kokybei.

Nuo 2013 m. aukštųjų mokyklų dėstytojų judumas pagal „Erasmus“ programą yra gana aktyvus. Tačiau išlieka tendencija, kad daugiau dėstytojų iš Lietuvos išvyksta į mokymosi ar dėstyto vizitus užsienyje nei atvyksta užsieniečių dėstytojų.

REKOMENDACIJOS

- Siekiant motyvuoti gabius jaunas žmones rinktis mokytojo karjerą, reikia didinti pedagogų profesijos prestižą, keliant atlyginimus mokytojams ir gerinant jų darbo sąlygas, į pedagogines studijas atrenkant geriausius abiturientus, stiprinant jų rengimą ir kvalifikacijos tobulinimą.
- Įgyvendinti pradėtus pedagogų rengimo modernizavimo darbus ir baigti kurti pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemą.
- Didinant Lietuvos aukštojo mokslo žinomumą, organizuoti kryptingą Lietuvos aukštojo mokslo pristatymą užsienio šalyse, užtikrinti informacijos sklaidą apie studijas Lietuvoje, užsienio dėstytojų priėmimo ir gyvenimo sąlygas.
- Siekiant didinti visuomenės pasitikėjimą švietimu, siekti, kad švietimo politikos sprendimai būtų priimami, tariantis su švietimo bendruomene, įsiklausant į pedagogų ir tėvų nuomones; aktyviau skleisti gerą patirtį, susijusią su reformos rezultatais.
- Peržiūrėti *Strategijos* I tikslo netaikytinus rodiklius ir juos patikslinti ar pakoreguoti, kad būtų galima lengviau stebėti ir vertinti pokyčius.

Strategijos įgyvendinimo pradžioje pamažu didėjęs visuomenės pasitikėjimas švietimu nuo 2015 m. vis labiau mažėja dėl aktyvaus švietimo srities reformavimo ir dialogo su švietimo bendruomene stokos.

Įgyvendinant *Strategijoje* planuotą II tikslą, numatyti 6 siekiniai. Pasiekus *Strategijos* vykdymo pusiaukelę, įgyvendintas tik vienas numatytas siekinys. Kiti penki siekiniai neįgyvendinti.

APIBENDRINIMAS

Nėra duomenų, kiek Lietuvoje yra savarankiškų mokyklų, nes švietimo teisės aktuose nėra įtvirtinta savarankiškos mokyklos samprata ir susitarimai dėl savarankiškumo įgyvendinimo.

Lietuvoje nuo 2013 m. išaugo bendrojo ugdymo mokyklų, atsiskaitančių už savo padarytą pažangą visuomenei, dalis. Ji atitiko *Strategijos* 2017 m. siekinį. Tuo tarpu mokyklų steigėjų atskaitomybės mechanizmas tik pradedamas kurti: savo švietimo pažangos ataskaitas 2017 m. yra paskelbusios tik šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis savivaldybių. Nors mokyklos ir savivaldybės viešai skelbia pažangos ataskaitas, tačiau jos neretai yra nepagrįstos faktais, sunkiai suprantamos suinteresuotoms šalims, plačiai visuomenei.

Naujai (2016 m.) priimta *Mokslo ir studijų įstatymo redakcija* sudaro prielaidas didesnei universitetų organizacijai ir finansinei autonomijai, padidina jų atsakomybę ir atskaitomybę steigėjui, visuomenei. Vis dėlto dar nevisiškai aiškūs universiteto tarybos atsakomybės ir atskaitomybės visuomenei ir akademiniai bendruomenei mechanizmai.

Vienas iš didžiausių sunkumų ir toliau yra privačių lėšų pritraukimas į švietimą. 2015 m. švietimui skiriamų privačių lėšų dalis gerokai atsiliko nuo *Strategijos* siekinių.

REKOMENDACIJOS

- Įteisinti savarankiškos mokyklos sampratą ir jos įgyvendinimo principines nuostatas.
- Teisiškai reglamentuoti savivaldybių švietimo pažangos sampratą, privalomą skelbti informaciją, tokių ataskaitų teikimo ir skelbimo tvarką. Užtikrinti, kad viešai skelbiamos jų veiklos (pažangos) ataskaitos būtų pagrįstos įrodymais, lengvai suprantamos ir pasiekiamos plačiai visuomenei.
- Stiprinti universitetų organizacinę, finansinę ir ypač akademinę autonomiją.
- Sukurti ir įdiegti sistemą, kuri skatintų remti švietimą privačiomis lėšomis.
- Vertinti visuomenės poveikį švietimo sprendimams.
- Skatinti valstybines mokyklas rinktis ir diegti alternatyviojo ugdymo sistemas ir metodus sudarant tam palankią teisinę bazę, aprūpinant mokyklas reikiama metodine medžiaga, priemonėmis, mokyklos personalui organizuojant metodinius kursus.
- Vykdyti stebėseną, kaip ikimokyklinio, profesinio mokymo įstaigose, aukštosiose mokyklose veikia jų vidaus kokybės užtikrinimo sistemos; prireikus teikti joms konsultacinę, metodinę pagalbą.

Visuomenei sudaromos galimybės reikšti nuomonę švietimo klausimais, tačiau nėra stebima, kiek atsižvelgiama į ją priimančias sprendimus.

Pastaruoju metu Lietuvoje ugdymo turinio įvairovė didinama mokyklose diegiant inovatyvius ugdymo modelius. Vis dėlto įstaigų, dirbančių pagal alternatyvaus ugdymo sistemas ir metodikas, Lietuvoje kol kas yra nedaug. Ypač mažai tokių įstaigų kaimo vietovėse. Be to, prieinamumą mokytis minėtose įstaigose riboja ir tai, kad daugelis jų yra privačios, o mokslas jose yra mokamas.

Nors mokinių mokymosi pasiekimų vertinimo sistema pamažu pertvarkoma ją pritaikant viso gyvenimo mokymuisi, tačiau ji vis dar neskatina mokinių kaupti savo mokymosi pasiekimų įrodymus, kuriuos galėtų taikyti toliau mokydamiesi ar siekdami profesinės karjeros.

Nors daugelyje šalies ugdymo (mokymo) įstaigų jau sukurtos ir veikia vidaus kokybės užtikrinimo sistemos, tačiau ar jos veiksmingos, sistemingai nėra stebima (išskyrus bendrojo ugdymo mokyklas).

2014–2016 m. išorinio vertinimo rezultatai rodo, kad tik maždaug kas penktoje ar šeštoje vertintoje bendrojo ugdymo mokykloje ugdymo kokybė yra gera. Iki-mokyklinio ugdymo ir profesinio mokymo įstaigų veiklos kokybės išorinis vertinimas Lietuvoje kol kas nėra vykdomas.

Nors kasmet auga akredituotų maksimaliam laikotarpiui studijų programų dalis, 2017 m. ji nesiekė *Strategijos* siekinių. 2011–2015 m., atlikus visų aukštųjų mokyklų institucinį išorinį vertinimą, trys ketvirtadaliai jų įvertintos teigiamai, kitos – neigiamai. Valstybinės aukštosios mokyklos įvertintos geriau už nevalstybines. Geriausiai įvertinta sritis buvo studijos ir mokymasis visą gyvenimą, blogiausiai – strateginis valdymas.

- Sukurti ikimokyklinio ugdymo ir profesinio mokymo išorinio vertinimo sistemas ir užtikrinti sklandų jų veikimą.
- Pertvarkyti mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo sistemą taip, kad ji sudarytų galimybes stebėti ir skatinti mokyklų pažangą.
- Tobulinti aukštųjų mokyklų vadovaujančio personalo kompetencijas strateginio valdymo srityje.
- Griežtinti studijų programų vertinimą, įvedant kokybinius vertinamuosius rodiklius, taip užkertant kelią nekokybiškoms programoms vykdyti ir patekti į aukštojo mokslo rinką. Reikalauti, kad naujos studijų programos būtų rengiamos tik įvertinus ateities specialistų poreikį, vengiant studijų programų dubliavimo tarp aukštųjų mokyklų, ir atsižvelgus į programos unikalumą.
- Skatinant aukštųjų mokyklų ir verslo bendradarbiavimą, iš esmės pertvarkyti Lietuvoje veikiančio tarpininkavimo tarp mokslo ir verslo modelį.
- Tobulinti švietimo stebėsenos koordinavimą ir organizavimą, vengiant veiklų stebėsenos srityje dubliavimo.
- Vienoje vietoje skelbti visų su švietimo stebėseną susijusių tyrimų, apžvalgų, vertinimų ir analizių rezultatus.

Lietuva tarp Europos Sąjungos šalių pagal universitetų ir verslo bendradarbiavimo rodiklį 2017 m. išliko 13 vietoje ir nepasiekė 2017 m. siekinio – 12 vietos.

Lietuvoje švietimo stebėsenai vykdyti sudarytos pakankamos sąlygos: nuolat analizuojama švietimo sistemos būklė, atliekami tarptautiniai ir nacionaliniai švietimo tyrimai, švietimo problemų analizės, teikiamos rekomendacijos, kaip tobulinti švietimo sistemą. Kokybiškai ir efektyviai stebėsenai atlikti taikomos profesionalios švietimo valdymo informacinės sistemos, todėl auga mokyklų, besinaudojančių jomis, dalis. Pamažu plečiama švietimo stebėsenos sistema: pradėta vykdyti absolventų įsidarbinimo stebėseną ir pradėta kurti pedagogų poreikio prognozės sistema.

Vis dėlto esama ir švietimo stebėsenos sistemos trūkumų: trūksta švietimo stebėsenos veiksmų koordinavimo ir derinimo, vienoje vietoje nekaupiami ir neviešinami su švietimo stebėseną susijusių tyrimų, apžvalgų, vertinimų ir analizių rezultatai, todėl sudaromos galimybės dubliuoti veiklas ir produktus, neefektyviai panaudoti lėšas, nesudaromos sąlygos pasinaudoti visais stebėsenos rezultatais.

Igyvendinant *Strategijoje* planuotą III tikslą, numatyti 7 siekiniai. Pasiekus *Strategijos* vykdymo pusiaukelę, įgyvendinti keturi numatyti siekiniai. Dar neįgyvendinti trys numatyti siekiniai.

APIBENDRINIMAS

Šalyje gerėjo institucinio ikimokyklinio ugdymo prieinamumas. 2013–2017 m. išaugo švietimo įstaigas lankančių 4–6 metų vaikų dalis ir viršijo 2017 m. siekinį, tačiau tik apie pusė kaimo vietovėse gyvenančių šios amžiaus grupės vaikų dalyvauja instituciniame ikimokykliniame ugdyme.

REKOMENDACIJOS

- Didinti ikimokyklinio ugdymo prieinamumą sudarant palankias sąlygas verslui, įmonėms steigti darželius, ikimokyklinio ugdymo grupes.
- Didinti jau esamų valstybinių ikimokyklinio ugdymo įstaigų lankstumą organizuojant darbo laiką, priimančią grupes vaikus.

Lankančių priešmokyklinio ugdymo grupes vaikų skaičius nuo *Strategijos* įgyvendinimo pradžios išaugo, nes 2016 m. priešmokyklinis ugdymas tapo privalomas. Priešmokyklinio ugdymo prieinamumas užtikrinamas sudarant sąlygas mokiniams dalyvauti priešmokyklinio ugdymo programose įvairiose įstaigose. Mieste priešmokyklinio ugdymo grupes vaikai lanko daugiausia ikimokyklinio ugdymo įstaigose, kaime – bendrojo ugdymo mokyklose.

Mažėja žemo išsilavinimo (neturinčio vidurinio) ir nesimokančio jaunimo dalis. 18–24 metų tokių asmenų dalis buvo mažesnė už 2017 m. ir 2022 m. *Strategijos* siekinius. Taip pat mažėja asmenų, nutraukusių studijas kolegijose ir universitetuose, dalis. Tačiau nutraukusiųjų mokymąsi pagal vidurinio ugdymo ir profesinio mokymo programas nemažėja.

Kasmet vis daugiau gyventojų (taip pat ir vaikų) išvažiuoja iš šalies. Nors, atmetus išvažiavusius, nesimokančių mokyklinio amžiaus vaikų skaičius mažėja, tačiau daugėja mokinių, nesimokančių dėl socialinių, psichologinių ir kitų priežasčių.

Nuo *Strategijos* įgyvendinimo pradžios beveik dvigubai išaugo vaikų, besinaudojančių neformaliojo vaikų švietimo galimybėmis mokykloje ir kitur, daugiau nei pusė šalies mokinių dalyvauja neformaliojo vaikų švietimo programose. Tačiau beveik ketvirtadalyje savivaldybių mokiniai nedalyvauja formalųjį švietimą papildančio ugdymo programose. Palyginti mažai vaikų dalyvauja informacinių technologijų ir techninės kūrybos programose, nors vaikų domėjimasis šiomis sritimis pastaruoju metu auga. Kita problema – mokyklose būrelius lanko vidutiniškai tik kas šeštas šalies mokiny.

- Siekiant didesnio vaikų dalyvavimo ankstyvajame ugdyme, reikia didinti ankstyvojo ugdymo prieinamumą jaunesniems vaikams, ypač kaimo vietovėse.
- Visų mokyklų infrastruktūrą pritaikyti fizinę negalią turintiems mokiniams. Mokyklos turi tapti mokyklomis visiems: reikia plėtoti įtraukties formas, kurti sąlygas mokytis įvairių poreikių vaikams.
- Sudaryti galimybę visoms mokykloms pritraukti švietimo pagalbos specialistų (keičiant apmokėjimą, steigiant naujus etatus).
- Įtraukti į mokytojų dalykų specialistų rengimo programas darbo su specialiąjų poreikių turinčiais mokiniams kursą ar temas.
- Mokytojams sudaryti galimybę greta pagrindinės specialybės (chemijos, fizikos, biologijos, istorijos ir pan.) įgyti ir gretutinę – specialiojo pedagogo – specialybę.
- Organizuoti mokytojams kvalifikacijos tobulinimo kursus, kuriuose jie galėtų išmokti praktinių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių pažinimo ir darbo su jais bei jų tėvais būdų.
- Neformaliojo vaikų švietimo teikėjams turi būti keliami reikalavimai užtikrinti, kad veiklos labiau sietųsi su formaliojo švietimu.
- Savivaldybėms plėtoti neformalųjį vaikų švietimą: didinti programų įvairovę ir prieinamumą, įtraukti vietas kultūros ir kitas įstaigas, steigti mokyklose, ypač rajonų, daugiau būrelių.
- Didinti NVŠ krepšelio finansavimą, sudaryti galimybę iš krepšelio finansuoti daugiau programų, laiku skirti finansavimą.

Lietuvoje skiriama nepakankamai dėmesio gabiesiems mokiniams, ypač besimokantiems kaimo mokyklose.

Išlieka aktualus siekis – mažinti vaikų, kurie ugdomi specialiosiose mokyklose, dalį. Kartu su bendraamžiais besimokančių specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių dalis padidėjo tik pagrindinio ir vidurinio ugdymo pakopose.

Mažėjant mokyklinio amžiaus gyventojų skaičiui, vidutinis mokinių skaičius kaimo mokykloje pamažu artėja prie *Strategijos* siekinių.

Stiprinama Valstybinio studijų fondo veikla: šios institucijos gaunamų paskolos paraiškų ir suteiktų paskolų santykis per 2014–2016 m. išaugo ir beveik atitiko *Strategijos* 2017 m. siekinį. Kita vertus, aukštojo mokslo prieinamumą ir toliau riboja dideli mokesčiai už mokslą. Lietuvoje mokestis už studijas yra vienas didžiausių Europoje.

Paskutiniai tyrimai rodo, kad patyčių mokyklose šiek tiek mažėja, tačiau tarptautiniame kontekste patyčių padėtis Lietuvos mokyklose tebėra prasta.

Lietuva vis daugiau dėmesio skiria lituanistiniam ugdymui: tobulinama lituanistinį ugdymą reglamentuojanti Lietuvos teisinė bazė, kuriama bendra lietuvių kalbos testavimo sistema užsienio lietuviams ir užsieniečiams, remiami lituanistinių mokyklų bendradarbiavimo su Lietuvos institucijomis projektai, vis daugiau studentų iš Lietuvos siunčiami atlikti praktikos lituanistinėse mokyklose ir kt.

Nuo *Strategijos* įgyvendinimo pradžios bendrojo ugdymo institucijose gerėja mokymosi aplinkos turtinimas įvairia mokymuisi skirta įranga.

- Užtikrinti saugumą mokyklose, rūpintis vaikų psichikos sveikata, siekti sumažinti mokyklos nelankančių dėl socialinių, emocinių, ekonominių priežasčių vaikų skaičių.
- Kad prevencinės programos reikšmingai prisidėtų prie patyčių masto mažėjimo, svarbu tęsti jų vykdymą, įtraukti daugiau dalyvių.
- Siekiant kompensuoti tėvų nesirūpinimo, kad vaikas eitų į mokyklą, įtaką, būtina plėtoti kompleksškai teikiamas švietimo, socialines ir sveikatos paslaugas vaikui ir jo tėvams (globėjams, rūpintojams), didinti šių paslaugų mobilumą savivaldybėse, tobulinti koordinuojančių ir kompleksškai teikiančių pagalbą komandų specialistų kompetencijas, sukurti kompleksškai teikiamos pagalbos rodiklius ir parengti stebėsenos tvarką.
- Sumažinti mokesčius už studijas, o esant galimybei sudaryti sąlygas asmenims aukštąjį mokslą įgyti nemokamai.
- Plėtoti pameistrystę sudarant galimybes asmenims profesinę kvalifikaciją įgyti neatitrukstant nuo darbo vietos.

Įgyvendinant *Strategijoje* planuotą IV tikslą, numatyti 4 siekiniai. Įveikus *Strategijos* vykdymo pusiaukele, įgyvendintų siekinių nėra.

APIBENDRINIMAS

Šalies 25–64 metų asmenų išsilavinimo lygis yra aukštas. Beveik mažiausiai mūsų šalies šio amžiaus asmenų, lyginant su ES šalimis, turi žemesnį nei vidurinis išsilavinimą. Gal tai šiek tiek lemia, kad šalyje labai maža dalis 25–64 metų asmenų įsitraukusi į mokymosi veiklas. Ypač žemas mokymosi visą gyvenimą lygis kaime.

Apskritai, besimokančiųjų visą gyvenimą dalis nekinta nuo *Strategijos* įgyvendinimo pradžios. Daugiausia mokosi 25–34 metų suaugusieji, mažiausia – 55–64 metų. Suaugusieji dažnai mokosi neformalioju arba savišvietos būdu.

Dažniausiai suaugusiųjų nurodoma nesimokymo priežastis – nenoras mokytis, motyvacijos stoka. Jaunesniems žmonėms dažna kliūtis yra aukšta mokymų kaina ir užimtumas, o vyresniems žmonėms – sveikata.

Rodiklis „Pripažintų kvalifikacijų skaičius per metus 10 tūkst. gyventojų“ kol kas nėra skaičiuojamas.

Lietuvoje įsidarbina 91 proc. aukštąją išsilavinimą įgijusių asmenų, ir tai yra vienas geriausių rodiklių Europoje. Įgijusiųjų vidurinį išsilavinimą įsidarbina apie 73 proc., lyginant su kitomis Europos šalimis, tai yra vienas iš žemesnių rodiklių.

REKOMENDACIJOS

- Siekiant, kad šalies suaugusiųjų mokymosi rodiklis gerėtų, daugiau dėmesio skirti kaimo gyventojų švietimo paslaugų prieinamumui (mažinti paslaugų kainas, priartinti paslaugas, diegti technologijas, įvairinti mokymosi formas ir pan.).
- Didinti suaugusiųjų motyvaciją mokytis, lanksčiau pripažįstant jų mokymosi rezultatus: sukurti įvairiais mokymosi būdais įgytų kompetencijų pripažinimo sistemą.
- Siekiant didesnio švietimo prieinamumo, ypač kaime, reikia didinti finansinę ir kitokią paramą siekiantiems mokytis tiek formalioju, tiek neformalioju būdu.
- Pradėti skaičiuoti *Strategijos* IV tikslo rodiklį „Pripažintų kvalifikacijų skaičius per metus 10 000 gyventojų“ arba koreguoti jį taip, kad būtų galima vykdyti stebėseną, arba atsisakyti jo visai.
- Lietuvoje būtina plėtoti švietimo sistemos alternatyvas, kurios būtų prieinamos, patrauklios ir vertingos dabar menkai į mokymąsi įtrauktoms visuomenės grupėms – socialinės rizikos grupės jaunimui, suaugusiesiems, taip pat kaimo gyventojams.
- Sukurti ir įdiegti pilietinio ir tautinio ugdymo efektyvumo stebėsenos sistemą, skatinti tyrimus ir atliktų tyrimų rezultatų taikymą, siekiant atskleisti pilietinį potencialą didinančius socialinius mechanizmus.

Šaltiniai

1. Želvys R. Švietimo vadyba: Nuo tradicinio administravimo link šiuolaikinės lyderystės // Geros mokyklos link, V., 2015, p. 20.
2. Želvys R. Švietimo kaitos samprata // Švietimo studijos, Nr. 4, p.14.
3. <https://mosta.lt/lt/ataskaitos/8-naujienos/279-lietuvos-aukstojo-mokslo-situacija-dirbantys-studentai-ir-zemas-tarptautiskumas>.
4. Pilkoji akademinio sąžiningumo zona: formos ir rekomendacijos. Lietuvos studentų sąjunga, 2014. <http://www.lss.lt/wp-content/uploads/2013/01/PILKOJI-AKADEMINIO-SAZININGUMO-ZONA-Print.pdf>.
5. <https://www.transparency.lt/saziningumo-mokyklu-tinklas/>.
6. <https://mosta.lt/images/documents/atasakaitos/trumprastis-kaip-paskatinti-mvb.PDF>.
7. Valstybinio audito ataskaita. Švietimo stebėseną, 2016 m. lapkričio 30 d. Nr. VA-P-50-4-26.

VALSTYBINĖS ŠVIETIMO 2013–2022 METŲ STRATEGIJOS ĮGYVENDINIMO PUSIAUKELĖ

Medžiaga diskusijoms

Redaktorė *Nijolė Šorienė*

Dizainerė *Dalė Dubonienė*

Maketuotojas *Valdas Daraškevičius*

2019-08-28. Tiražas 300 egz.

Išleido Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, Geležinio Vilko g. 12, 03163 Vilnius

Spausdino UAB „INDIGO print“, Piliakalnio g. 1, 46223 Kaunas

Įdiegti duomenų
analizę ir įsivertinimą grįstą
švietimo kokybės kultūra,
užtikrinančią savivaldos,
socialinės partnerystės ir
vadovų lyderystės darną.

Užtikrinant švietimo prieinamumą
ir lygias galimybes, **maksimaliai
plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo
apimtį**, suteikti mokiniams, stu-
dentams ir jaunimui palankiausias
galimybes išskleisti individualius
gebėjimus ir tenkinti specialiuosius
ugdymosi ir studijų poreikius.
Teikti veiksmingą pedagoginę ir
psichologinę pagalbą mokiniams,
patiriantiems mokymosi sunkumų.

Pasiekti tokį pedagoginių
bendruomenių lygį, kai
jų daugumą sudaro
apmąstantys, nuolat
tobulėjantys ir rezultatyviai
dirbantys **profesionalūs
mokytojai ir dėstytojai**.

Garantuojant švietimo
sistemos veiksmingumą, sukurti
**paskatų ir vienodų sąlygų mokytis
visą gyvenimą sistemą**, grįstą
veiksminga pagalba atpažįstant
save ir renkantis kelią veiklos
pasaulyje. Derinti asmens
pasirinkimą su valstybiniu
planavimu.